

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2017

Monika Konvalinková

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

Smudkova aféra a československý protinacistický odboj v Kladně na počátku okupace (1939-1940)

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Monika Konvalinková

Historie se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: PhDr. Karel Řeháček - KHI

Plzeň, 2017

Touto cestou bych chtěla poděkovat PhDr. Karlu Řeháčkovi za vedení mé bakalářské práce, zprostředkování řady dokumentů z archivů a za poskytnutí odborné pomoci. Mé poděkování patří i mé rodině za její velkou podporu.

Originál zadání práce

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 30. června 2017

.....
vlastnoruční podpis

Obsah

ÚVOD.....	2
1 HISTORICKO - POLITICKÝ VÝVOJ ČESKOSLOVENSKA V LETECH 1938- 1939	5
2 POČÁTKY ČESKOSLOVENSKÉHO PROTINACISTICKÉHO ODBOJE NA POČÁTKU OKUPACE 1939 -1940.....	16
2.1 STRUKTURA ČESKOSLOVENSKÉHO ODBOJE	17
2.2 ROZVOJ ODBOJOVÉ ČINNOSTI KSČ.....	17
2.3 ROZVOJ ZAHRANIČNÍHO ČESKOSLOVENSKÉHO ODBOJE Tzv. DRUHÝ ODBOJ	18
2.4 ROZVOJ ODBOJOVÉ ČINNOSTI NEKOMUNISTICKÉHO ODBOJE.....	20
2.5 PREVENTIVNÍ A REPRESIVNÍ AKCE NĚMECKÉHO BEZPEČNOSTNÍHO APARÁTU 1939-41	21
3 HISTORICKO-POLITICKÝ VÝVOJ Kladenska v letech 1938 -1939	23
4 Kladenský protinacistický odboj v počátcích okupace	28
4.1 Okupační režim v Kladně.....	28
4.2 Komunistický odboj v Kladně	29
4.2.1 <i>Ilegální komunistický odboj proti okupantům v roce 1939-1941 v Kladně</i>	30
4.3 Občanský nekomunistický odboj na Kladensku	31
4.3.1 <i>Odboj proti okupantům na Státní průmyslové škole v Kladně</i>	32
4.3.2 <i>Odboj proti okupantům v hasičské organizaci v Kladně</i>	33
4.3.3 <i>Odboj proti okupantům Sokola v Kladně</i>	34
4.3.4 <i>Vojenský odboj proti okupantům Kladně „ Obrana národa“</i>	34
4.3.5 <i>Ilegální organizace „V boj“</i>	35
4.3.6 <i>Seznam ostatních ilegálních odbojových organizací 1939-1941 proti okupantům v Kladně</i>	36
4.3.7 <i>Kladenská knihovna za německé okupace</i>	37
5 VRAŽDA W. KNIESTA 8. 6. 1939, JEJÍ VYŠETŘOVÁNÍ A PÁTRÁNÍ	38
5.1 DOPADY VYŠETŘOVÁNÍ NA Kladenské obyvatelstvo, represe, stanné právo	42
5.2 JAK REAGOVAL ZAHRANIČNÍ I DOMÁCÍ PROTEKTORÁTNÍ TISK.....	45
6 OSUDY Kladenského starosty Františka Pavla.....	48
6.1 STAROSTA FRANTIŠEK PAVEL (* 19. 1. 1869 Pouchov, † 12. 6. 1939 BRNO)	48
6.2 VĚZEŇ FRANTIŠEK PAVEL - OČITÉ SVĚDECTVÍ JAROSLAVA TLUSTÉHO	49
6.3 NOVÉ SKUTEČNOSTI KE SMRTI STAROSTY FRANTIŠKA PAVLA	52
7 JAN SMUDEK V LETECH 1939-1945 A JEHO "DRUHÝ" ŽIVOT PO VÁLCE.....	54
7.1 LÉTA NA STUDÍÍCH	54
7.2 ŽIVOT VLASTENCE, SKAUTA A ODBOJÁŘE	55
7.3 Kladenský případ.....	56
7.4 ÚTĚK ZA HRANICE SVÉ VLASTI.....	57
7.5 ZAHRANIČNÍ ODBOJ – BOJ ZA VLAST ZA HRANICEMI VLASTI.....	58
7.6 POSLEDNÍ ÚTĚK	59
ZÁVĚR	61
RESUMÉ.....	64
ARCHIVNÍ PRAMENY	66
VYDANÉ PRAMENY	66
SEZNAM LITERATURY	66
REGIONÁLNÍ BIBLIOGRAFIE	67
SEZNAM OBRAZOVÉ PŘÍLOHY	68
OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	I

ÚVOD

Tato práce se zabývá událostí z počátku okupace na Kladensku. Jejím cílem je nahlédnout na život v období počátku okupace v letech 1939-1940 na příkladu města Kladna. V práci se nejprve pokusím zmapovat základní historicko-politický vývoj Československa před rokem 1939, pak se zaměřím na region Kladenska v letech 1939-1941, především v souvislosti s tzv. Smudkovou aférou a jejími důsledky pro tamní obyvatelstvo.

Tato bakalářská práce se věnuje události, která ve své době vzbudila pozornost široké veřejnosti, tzv. „kladenské vraždy“, která byla brána jako první ozbrojený akt protinacistického odboje. Přibližuje a objasňuje okolnosti a důsledky vraždy strážmistra Wilhelma Kniesta z 8. června 1939, která vešla do dějin pod názvem Smudkova aféra, a její dopad na kladenské obyvatelstvo. V souvislosti s okupací Československa vzniká i tzv. občanský či národní protifašistický odboj, na který se v této souvislosti také zaměřím.

První a základní informací, ze které jsem vycházela při svém výzkumu, je pamětní deska umístěná na rohové budově náměstí Svobody č. p. 1976 v Kladně, kde Jan Smudek a František Petr, hlavní aktéři aféry, studovali. Pamětní deska je věnována jak hrdinům, tak obětem této události. Každý den projde kolem pamětní desky mnoho lidí, ale málokdo již dnes ví, k jaké události se vztahuje, co se tehdy opravdu stalo, jaký dopad měla na stovky rodin z Kladna i okolí a jak moc změnila životy mnoha nevinných lidí. Tato pamětní deska vypovídá o mnohém. Mezi řádky můžeme nalézt mnohé hrůzy a útrapy, které po této dnes již historické události následovaly. Na desce stojí: *„Státní průmyslová škola postavena v letech 1914-1916 podle návrhu Jaroslava Rosslera. Žáky této školy byli Jan Smudek a František Petr, kteří v červnu 1939 zastřelili německého policistu Wilhelma Kniesta, což vedlo k vyhlášení stanného práva v Kladně, jehož obětí se stal mimo jiné i starosta František Pavel.“¹*

Ráda bych touto prací přispěla k rozšíření povědomí o této aféře a došla k objektivním závěrům. Budu se snažit věcně a pravdivě popsat jak samu událost, tak okolnosti a příčiny, které k ní vedly, a především důsledky, které po ní následovaly. Podle mého dosavadního bádání nebyla událost z 8. června 1939 připravovanou akcí odbojové organizace, neexistovalo ani žádné napojení místní odbojové organizace na již zmíněného hlavního aktéra Jana Smudka. Stala se však záminkou k zásahu gestapa doprovázeného hrozbami, výhrůzkami a tvrdými zásahy proti nevinným lidem. Gestapo brutálně potlačilo vymyšlenou, neexistující

---

¹ Viz Obrazová příloha, obr. č. 1 - Pamětní deska, s. I.

akci odboje a tvrdě ji potrestalo, aniž by z vyšetřování vzešel nějaký důkaz o chystaném odboji. Přineslo i první oběti na lidských životech, a to starosty Františka Pavla a zedníka Františka Loudy, kteří se tak stali prvními oběťmi nacistické okupace v Kladně. Z nešťastné náhody udělali nacisté úkladnou vraždu, z opilého strážmistra Wilhelma Kniesta odpovědného policistu, v té době řádně vykonávajícího svou službu. Tyto vykonstruované lži měly být záminkou k brutálnímu zásahu proti neexistujícímu puči kladenské odbojové organizace vůči jinak „poklidnému průběhu nacistické okupace“.²

Práce je rozdělena do několika hlavních kapitol a podkapitol. V úvodu seznamuji s důvody a motivy pro výběr tématu práce a také s obsahovou stránkou tématu, dále s bibliografií a kritikou dosud shromážděného a použitého materiálu. Shrnuji i postup a metody, které jsem při práci použila. V každé kapitole předkládám skutečnosti, které se vztahují k době a k situaci v Československu a především k situaci ve zkoumaném regionu Kladenska. Popisuji vývoj odboje v době okupace. Dále se zaměřím na klíčovou událost, její hlavní účastníky i oběti a na celý dopad této události na obyvatele Kladenska.

Při psaní práce jsem vycházela z primárního archivního výzkumu. Využila jsem především archiválie nacházející se v péči Státního okresního archivu v Kladně, Státního oblastního archivu v Praze a Národního archivu. Informace získané archivním studiem jsem doplnila i sekundárními informačními zdroji, zejména regionální odbornou literaturou. Nápomocny mi byly také dobové výstřižky z novin a časopisů, vyhlášky, policejní dokumenty, fotografie a především osobní vzpomínky současníků, uveřejněné v týdenících, archivních pramenech a Hlouškově kronice města Kladna.

Na základě získaných informací jsem provedla analýzu případu Kniest a jeho dopadů na obyvatelstvo Kladna v roce 1939, v případě některých hlavních účastníků jsem provedla podrobnější analýzu. Také jsem se zaměřila na veřejné mínění a na skutečnost, jaký ohlas událost vyvolala jak v rámci protektorátu, tak v mezinárodním měřítku. V závěru shrnuji všechny své poznatky o této problematice.

Z odborné literatury jsem čerpala z publikace „*Dějiny zemí koruny české II.*“ od PhDr. Pavla Běliny a kolektivu autorů (hlava V.: PhDr. Josef Tomeš a PhDr. Jaroslav Tomek) a „*Průvodce českými dějinami 20. století*“ od Františka Emmerta. Tyto knihy podávají chronologický výčet domácích událostí. Zejména druhá jmenovaná publikace kromě faktů a řady fotografií obsahuje srozumitelný výklad historie ve vzájemných souvislostech. Sem

---

² Státní okresní archiv Kladno, DR 953 denní tisk, českém vydání „Prager Zeitungs Dient“, 10. června 1939

mohu připojit i publikaci Jaroslava Čvančary „*Někomu život, někomu smrt*“, plnou dobových fotografií, vzpomínek a svědectví týkajících se domácího i zahraničního odboje.

Z regionální literatury zmíním tzv. Hlouškovu kroniku či publikaci „*Hnědý mrak nad Kladnem*“ od Jaroslava Vykouka, který převzal po svém otci funkci kronikáře města Kladna, zpracoval jeho vzpomínky a v knize podává ucelený obraz doby za nacistické okupace na Kladensku. Kniha „*Chodsko ve stínu hákového kříže I.*“, sborník, který sestavil Bohuslav Balcar, mapuje odboj na Domažlicku, kam mě zavedlo pátrání po osudech Jana Smudka. O Smudkovi bylo napsáno mnoho, ale objektivních publikací zase tolik není. Z nich jsem vybrala „*Pozapomenutá legenda českého odboje. Případ Jana Smudka a nacistická okupační politika*“, kde příběh „nepolapitelného Jana“, po určitou dobu nejhledanějšího muže v protektorátu, zpracoval bez zkreslení komunistickou ideologií Jaroslav Koura. V souvislosti s tématem jsem podrobila kritice i článek o Smudkově dobrodružné anabázi z publikace „*Letci RAF z Domažlicka proti nacismu 1939-1945*“ od Vojtěcha Laštovky. Tato publikace není úplně objektivní, obsahuje typické prvky nazírání minulého režimu na tohoto odbojáře, ale text je faktograficky kvalitní a přináší i nové informace. Do regionální literatury v souvislosti s daným tématem dále patří i publikace „*Protifašistický odboj na Kladensku*“ od Zdeňka Kalendy a „*Kladensko v boji za svobodu*“ od Aloise Pšeničky. V neposlední řadě musím jmenovat dobově spontánní výpověď současníka Karla Aloise Polánka „*Nezapomínejme: výkřiky české duše*“. Vzpomínky pamětníků událostí, očitá a dobová svědectví jsem hledala a také našla v Národním archivu v Praze, ve Státním okresním archivu v Kladně, ve Sládečkově vlastivědném muzeu v Kladně či ve Středočeské vědecké knihovně v Kladně.

1. HISTORICKO-POLITICKÝ VÝVOJ ČESKOSLOVENSKA V LETECH 1938-1939

V polovině roku 1937 začal říšský kancléř Adolf Hitler plánovat územní anexi Rakouska a československého pohraničí pod heslem sjednocení všech Němců do jednoho státu. Dne 1. června 1937 uložil svým generálům vypracovat plán vojenského útoku proti Československu tzv. plán Fall Grün. Zamýšlel přitom využít Sudetoněmeckou stranu (SdP) Konráda Henleina jako nástroj německé politiky k vyvolání vnitrostátní krize a vystupňovat tak mezinárodní napětí.³ Nacistické Německo si tehdy našlo mezi československými Němci stoupence, což usnadňovalo proniknutí nacistické ideologie do prostředí nespokojené menšiny. V listopadu Henlein zaslal Hitlerovi dopis, kde mu slíbil, že bude vůči republice postupovat vždy v souladu s protičeskoslovenskými záměry nacistické vlády. Na pokyn Berlína SdP zradikalizovala své požadavky a začala se dožadovat přímého vyjednávání s československou vládou o sudetoněmeckém problému. Velká Británie se v té době přikláněla k politice tzv. appeasementu.⁴ Již v listopadu 1937 přicestoval do Berlína britský lord Edward Halifax, později ministr zahraničních věcí. Přislíbil Hitlerovi, že Velká Británie se nepostaví proti územním nárokům Německa vůči Rakousku a Československu, jestliže budou realizovány „mírovou cestou“. Tím určil další vývoj.⁵

Nadešel tragický rok 1938, některými historiky považovaný za první rok druhé světové války, která oficiálně začala až 1. září 1939. V únoru 1938 Hitler vystoupil v Říšském sněmu se zásadním prohlášením se slovy: „*Chci osvobodit deset miliónů Němců v zahraničí.*“ O několik týdnů později, 13. března, vstoupila německá vojska do Rakouska a provedla tzv. anšlus.⁶ Československo se ocitlo v bezprostředním ohrožení. Rakousko splynulo s Německem a Maďarsko se přimklo také k Německu. Polsko, svázané s Německem

³ SdP ve volbách 1935 skončila druhá za stranou agrárníků, stále hlavní voličskou stranou německé menšiny. 1936 v straně sice zesílil vliv nacistického křídla představovaného karlovarským knihkupcem a zástupcem předsedy strany K. H. Frankem, oficiálně však zůstala „umírněnou“ stranou. Požadovala pouze autonomii a národnostní katastrofy po vzoru tzv. moravského paktu r. 1905. K nacifikaci dochází v polovině 1937.

⁴ Tj. udržení míru za cenu rozsáhlejších ústupků.

^{5,6} EMMERT, František. Průvodce českými dějinami 20. století. Vyd. 1. Brno: Clio, 2012, s. 109-111. ISBN 978-80-905081-0-1.

⁶ Anšlus (něm. Anschluss) - připojení Rakouska k Německu. Spolkový rakouský prezident pověřil pod tlakem vnitropolitických poměrů v zájmu klidu a pořádku vedením vládních věcí ministra vnitra Seyss-Inquarta. Do 24 hodin bylo Rakousko obsazeno německou armádou bez vojenského a civilního odporu. Zdroj: Technika rakouského puče. *Přítomnost: Nezávislý týdeník* [online]. Praha, XV(12), 186 [cit. 2017-06-25]. Dostupné z: http://www.pritomnost.cz/archiv/cz/1938/1938_23_3.pdf

desetiletým paktem o neútočení, vystoupilo proti republice prostřednictvím polské menšiny na Těšínsku.⁷

Němečtí diplomaté sice uklidňovali československého velvyslance v Berlíně Vojtěcha Mastného, že Německo nemá vůči Československu žádné nepřátelské úmysly, přesto začala československá rozvědka přinášet zprávy o rozmístění německé armády v blízkosti hranic.⁸ Po anšlusu Rakouska nemohlo nacistické Německo nic zastavit od splnění svých snů tzv. „kolonizace Slovanů“ neboli plánu „Drang nach Osten“.⁹ Předáci SdP Henlein a Frank byli pozváni do Berlína k historické schůzce s Hitlerem, kde se 28. března 1938 dohodli na strategii dalších kroků. Hitler rozhodl, že SdP si vynutí přímé jednání s československou vládou, přitom bude stále stupňovat své požadavky a současně všechny vstřícné kroky protistrany odmítat a klást požadavky nové, ještě nepřijatelnější. V březnu 1938 Hitler formuloval tento program slovy: „*Musíme požadovat vždy tolik, abychom nemohli být nikdy uspokojeni.*“¹⁰ Navyšování požadavků, provokace a odmítání dohody měly vyústit v mezinárodní neúnosnou krizi, v tom okamžiku chtěl Hitler požadovat „sebeurčovací práva“ pro Němce v československém pohraničí, ale pod německou záštitou.

Začala přímá jednání mezi československou vládou v čele s jejím předsedou Milanem Hodžou a SdP. Henlein ani Frank o žádnou dohodu nestáli a československá vláda to věděla. Dohodu však požadovaly vlády Velké Británie a Francie. Chtěly zachovat mír v Evropě za jakoukoliv cenu a nabádaly československou stranu ke „vstřícnému postoji“. Velká Británie i Francie se otevřeně odmítly vojensky postavit za Československo. Začala se rozpadat i tzv. Malá dohoda. Březnových nepokojů v pohraničí využil Henlein i Frank, když na sjezdu SdP přednesli tzv. osm karlovarských bodů, rozšířených požadavků z roku 1937, v nichž se SdP otevřeně přihlásila k nacismu. Jednalo se o provokaci, která vedla ke zkomplikování jednání. V tzv. karlovarských požadavcích, které předala SdP československé vládě, byla požadována rovnoprávnost Němců a Čechů v Československu, uznání německé menšiny za „právníckou osobu“, ohraničení „sudetoněmeckého území“ a jeho plnou samosprávu, odškodnění za křivdy způsobené po roce 1918, obsazení státní správy v pohraničí Němci a volné šíření

⁷ Polská menšina 7. 12. 1937 poprvé vystoupila s radikálními požadavky. V říjnu 1938 bylo Těšínsko anektováno.

⁸ Byl vydán rozkaz, aby se německá vojska při pochodu na Vídeň pohybovala 15 km od našich hranic, to byl však zastírací manévr. Zdroj: Technika rakouského puče. *Přítomnost: Nezávislý týdeník* [online].

Praha, XV(12), 186 [cit. 2017-06-25]. Dostupné z: http://www.pritomnost.cz/archiv/cz/1938/1938_23_3.pdf

⁹ Drang nach Osten - český překlad - „touha po východu“, „tah na východ“, též „východní kolonizace“ byl pojem, který byl poprvé použit v 19. století k pojmenování německé expanze do slovanských zemí. Tento název se stal mottem německého nacionalistického hnutí ke konci 19. století.

¹⁰ EMMERT, František. *Průvodce českými dějinami 20. století*. Vyd. 1. Brno: Clio, 2012, s. 135. ISBN 978-80-905081-0-1.

nacistické ideologie v Československu. Předložili tak nepřijatelné požadavky pro vládu jakéhokoliv suverénního státu a vznesli je v době těsně před částečnými obecními volbami v pohraničí, vypsány na přelom května a června 1938.

Následovala anglicko-francouzská výzva československé vládě, aby požadavky přijala, jinak západ nedá Československu záruky pomoci. Československá vláda v reakci na výzvu souhlasila s vypracováním a předložením národního statutu, který měl přinést značné ústupky a rozšíření práv menšin. Dne 13. května předložila první ze čtyř návrhů, které sice neposkytovaly klasickou územní autonomii, ale i tak zaručovaly sudetským Němcům vlastní samosprávu a zabezpečovaly i jejich poměrné zastoupení ve státní správě, což byly hlavní dosavadní nedostatky, na které si Němci stěžovali. SdP však návrhy odmítla. Tři sta českých levicových intelektuálů jako reakci na tuto skutečnost vydalo slavný manifest „Věrní zůstaneme“, v němž vyzvali vládu k neústupnosti. Během několika týdnů ho podepsalo na jeden milión lidí. Vláda byla pod velkým tlakem. Německý tisk spustil naopak protičeskou kampaň a denně psal o útlaku sudetských Němců a o hrozícím krveprolití. Sudetskou krizi,¹¹ jak ji nazval světový tisk, SdP pojala jako referendum německé menšiny o karlovarském programu. Na předvolebních veřejných shromážděních se skandovalo „Wir wollen Heim ins Reich!“¹²

Nakonec v obecních volbách, které proběhly pouze na části území mezi 22. květnem – 12. červnem, hlasovalo v pohraničních oblastech 90% československých Němců pro SdP. Vláda se obávala nepokojů během voleb a navíc se v blízkosti hranic hromadilo německé vojsko, proto povolala do zbraně i záložníky. Dne 20. května bylo vyhlášeno mimořádné vojenské opatření, známé pod názvem „částečná mobilizace“. Úplnou mobilizaci by totiž musel vyhlásit prezident, nikoliv ministr obrany, a prezident ji odmítl jako přehnanou reakci. Byl povolán jen jeden ročník záložníků, byla zavedena důslednější kontrola hranic a posíleny hraniční hlídky. Nasazení se dočkaly i oddíly stráže obrany státu (SOS). Z pohraničních měst zmizely vlajky s hákovými kříži a ustaly i provokace.

Československé rozvědce se podařilo přes své agenty v Německu získat datum připravované invaze. Termín měli prozradit generálové, kteří s plány A. Hitlera nesouhlasili. Připravovaný vpád měl proběhnout 28. - 30. září. Nicméně jednání s SdP pokračovala i nadále. SdP plnila dál funkci „páté kolony“ Hitlerových plánů. Dne 30. května Hitler nechal

¹¹ Tj. období mezi předložením karlovarských požadavků SdP na konci dubna a obecními volbami (květen/červen).

¹² V předkladu „Chceme domů do říše.“

přepracovat vojenský plán Fall Grün. Podle nových instrukcí měl útok 96 divizí začít nejpozději 1. října.¹³

Velká Británie navrhla vyslat do Československa svého „nezávislého zprostředkovatele“. Prezident Beneš s návrhem souhlasil, neboť 27. července vláda předložila druhý návrh tzv. národního statutu, vstřícný k mnoha požadavkům SdP. Henlein však opět odmítl. Zprostředkovatelská mise lorda Waltera Runcimana v Československu proběhla ve dnech 31. srpna–16. září 1938. Lord Runciman, který měl posoudit situaci německé menšiny, se setkal s Henleinem, s předsedou vlády M. Hodžou i s prezidentem Benešem.¹⁴ V průběhu této mise byl odmítnut třetí i čtvrtý plán, který se téměř shodoval s požadavky SdP,¹⁵ která však opustila jednání.¹⁶

Československý tisk 10. září 1938 zveřejnil konečný vládní návrh „narovnání s menšinami“ jako další vstřícný krok k návratu k jednání. Dne 12. září následoval Hitlerův historický projev na Velkoněmeckém sjezdu nacistické strany, ve kterém ostře napadl Československo i samotného prezidenta Beneše a sudetským Němcům slíbil ochranu. Poprvé také vznesl nárok na připojení československého pohraničí k Německu. Ještě tentýž den vypukly v celé oblasti od Aše až po Břeclav a Ostravu nepokoje a střety s policií. Československá vláda nazvala nepokoje pokusem o puč a vyhlásila v pohraničí stanné právo. Bezpečnostním složkám se do 14. září, během tří dnů, podařilo nepokoje potlačit a situaci uklidnit. Nasazeno bylo četnictvo, armáda i oddíly finanční správy (celníci) a stráž obrany státu (SOS). Henlein a Frank museli uprchnout do Německa, kde zorganizovali ozbrojené dobrovolné oddíly Sudetendeutsches Freikorps,¹⁷ a byl na ně vydán zatykač.¹⁸ V den odjezdu Runcimana, tj. 16. září, vláda zakázala SdP.¹⁹ Ze zprávy Runcimana vyplynulo, že další spolužití Čechů a Němců v jednom státě není možné. Ve své závěrečné zprávě ze 17. září 1938 napsal: „*Dospěl jsem k závěru, že pohraniční okresy mezi ČSR a Německem, ve kterých převažuje sudetoněmecké obyvatelstvo,*

¹³ EMMERT, František. Průvodce českými dějinami 20. století. Vyd. 1. Brno: Clio, 2012, s. 135. ISBN 978-80-905081-0-1.

¹⁴ BĚLINA, Pavel. Dějiny zemí koruny české II. 9.vyd.Praha, 1993, s. 186-187. ISBN 80-7185-606-1.

¹⁵ V pohraničí měla vzniknout samostatná německojazyčná provincie, od Chebu až po Opavu na severu a Znojmo na jihu. Runciman byl spokojen.

¹⁶ SdP byla zaskočena a hledala záminku, aby mohla z jednání odejít. Malý incident na Ostravsku jim zavedl příčinu a 7. září 1938 oznámila, že ukončuje veškeré jednání s ČSR a již nikdy se s vládou, ministry ani s prezidentem nesejdou. Zklamaný lord Runciman ve zprávě pro Londýn napsal, že jednání byla ukončena vinou Henleina a Franka a též vinou jejich zahraničních stoupenců

¹⁷ Středně velké oddíly, zformované a vyzbrojené v Německu se souhlasem A. Hitlera už počátkem září, pořádaly teroristické akce vůči českým obyvatelům pohraničí. Napadaly policejní stanice, vraždily státní zaměstnance, strhávali české nápisy z veřejných míst, přepadávaly nevinné občany.

¹⁸ EMMERT, František. Průvodce českými dějinami 20. století. Vyd. 1. Brno: Clio, 2012, s. 120-125. ISBN 978-80-905081-0-1.

¹⁹ BĚLINA, Pavel. Dějiny zemí koruny české II. 9.vyd.Praha, 1993, s. 186-187. ISBN 80-7185-606-1.

*by měly okamžitě získat právo na sebeurčení. Pokud bude nutné odstoupení území, a já si myslím, že bude, potom by mělo být provedeno okamžitě.*²⁰

Na základě Hitlerových požadavků se v Londýně sešli předsedové vlád Velké Británie a Francie, Neville Chamberlain a Eduarde Daladier, aby vyzvali Československo k přijetí požadavku vydání pohraničí Němcům a vypracovali plán na odstoupení pohraničních oblastí Československa s více než 50% německého obyvatelstva Německu. Tento plán byl ultimativní formou předložen československé vládě 19. září, vláda ho však odmítla. Dne 20. září Sovětský svaz (SSSR) na dotaz československé diplomacie potvrdil, že poskytne Československu vojenskou pomoc, pokud tak učiní i Francie. Odmítavý postoj Francie byl v té době znám. Dne 21. září dokonce velvyslanci Velké Británie a Francie dorazili na Pražský hrad a vyzvali vládu a prezidenta, aby přehodnotili svůj odmítavý postoj a přijali německé požadavky. Hodžova vláda vyslovila ochotu vyhovět britsko-francouzské výzvě.

Rozhlasové zveřejnění této zprávy vyvolalo mohutné demonstrace v Praze a v mnoha dalších městech. Do několika hodin se náměstí českých měst zaplnila lidmi, nesoucími transparenty na obranu republiky. Dožadovali se nové vlády a mobilizace. Spontánně vznikl i Výbor na obranu republiky v čele s Ladislavem Rašínem.²¹ Výbor chtěl převzít vládu a připravit republiku na obranu. Hodžova vláda sice druhý den podala demisi a novým předsedou vlády byl jmenován generál Jan Syrový. Jeho jmenování vzbudilo v lidech novou naději, že se republika bude bránit. Ve stejný den se v Bad Godesbergu uskutečnila druhá schůzka Hitlera s britským premiérem Chamberlainem, kde Hitler své požadavky navrhl o územní nároky Maďarska a Polska. Syrového vláda prohlásila požadavky za nepřijatelné a 23. září 1938 byla vyhlášena všeobecná mobilizace, v jejímž textu stálo: *„Vláda republiky Československé vyhláší podle §57, odst. 1 a 3 zákona ze dne 13. května 1936, č. 131 Sb. z .a n., o obraně státu, den 23. září 1938, jímž byla nařízena presidentem republiky podle 23. branného zákona mobilizace, za den vstupu státu Československého do branné pohotovosti. Jan Syrový v. r.“*

²⁰ Stěžejní pasáž Runcimanovy zprávy ze 17. září 1938.

²¹ JUDr. L. Rašín (1900-1945), český politik a právník, působil jako osobní tajemník svého otce Aloise Rašína, československého ministra financí. Byl národní demokrat. V období mnichovské krize byl jedním z hlavních odpůrců kapitulace a jedním z vedoucích představitelů Výboru na obranu republiky. Za svou činnost byl 13. prosince zatčen a uvězněn na Pankráci. V létě 1940 byl převezen do Berlína a v prosinci 1941 postaven před soud. Před soudem obvinil Německo z porušování protektorátní autonomie a byl odsouzen k smrti. Trest smrti byl změněn na 15 let těžkého žaláře. Prošel řadou věznic a během pobytu v nich těžce onemocněl. Zemřel krátce před příchodem americké armády ve vězeňské nemocnici ve Frankfurtu nad Mohanem. R. 1995 mu byl in memoriam propůjčen Řád T. G. Masaryka I. třídy.

Mobilizace povolala 18 ročníků první zálohy a náhradní zálohy všech zbraní a služeb a dále část příslušníků druhé zálohy. Celkem bylo do zbraně povoláno 1 250 000 mužů, včetně těch, kteří byli povoláni ještě před mobilizací. Hitler 26. září varoval britského velvyslance v Berlíně a vyhrožoval Československu válkou, když nepřistoupí na požadavky do 28. září do 14 hodin. Chamberlain 27. září veřejně prohlásil, že Velká Británie není povinna v případě války poskytnout Československu pomoc a poslal Hitlerovi dopis, ve kterém ho ujistil, že „*vše podstatné může dostat bez války (bez jediného výstřelu) a bez odkladu*“. Současně požádal Mussoliniho o zprostředkování konference mocností v Mnichově.²²

V noci z 29. na 30. září 1938 Německo, Itálie, Velká Británie a Francie podepsaly mnichovskou dohodu a požadovaly po československé vládě, aby postoupila tzv. Sudety Německu, východní část české části Těšínska Polsku a jižní část Slovenska a Podkarpatskou Rus Maďarsku. Zástupci československé strany byli sice přítomni, ale na jednání nebyli přizváni. V předpokojí mohli jen čekat na výsledek. Dne 30. září se československá vláda, donucená diktátem evropských velmocí, podrobila podmínkám tzv. mnichovské dohody a následně odstoupila ve dnech 1. až 10. října 1938 své pohraničí Německu. Jižní Slovensko a Podkarpatsko pak odstoupila Maďarsku v listopadu.

Československo se diktátu podřídilo. Byla to jediná možná alternativa v tehdejší mezinárodní situaci. Německá armáda čítala v té době asi tři a půl milionu vojáků, vojsko bylo vyzbrojeno moderní vojenskou technikou. To byla fakta a krutá realita. To vše, spolu s hrozbou útoku z polské a maďarské strany, dovedlo prezidenta Beneše k závěru, že je nutné nadiktované podmínky přijmout.

Zpráva vyvolala obrovské zklamání veřejnosti. Na rozhodnutí o podřízení se tzv. mnichovské dohodě reagoval ve svém vystoupení na jednání Výboru na obranu republiky 30. září 1938 Ladislav Rašín, když prohlásil: „*Promiňte, pane prezidente, že s vámi nesouhlasíme. Na tomto hradě vládli čeští králové samostatnému státu a určovali často dějiny Evropy. Zde na tomto hradě se ale nikdy neustupovalo. Měli jsme se bránit. Ustoupili jsme sami. Příští generace nás odsoudí, že jsme bez boje odevzdali své kraje. V čem má národ vidět sílu a v co má věřit, když jsme mu vzali armádu, která bez výstřelu opustí pozice? K té cizí zbabělosti připojujeme zbabělost vlastní. Je pravda, že jiní nás zradili, ale my zrazujeme sami sebe.*“²³

Britský opoziční předák Winston Churchill reagoval na podepsání dohody a mnichovskou zradu už tehdy, když ji odsoudil slovy: „*Anglie měla na výběr mezi válkou a hanbou. Zvolila*

²² BĚLINA, Pavel. Dějiny zemí koruny české II. 9.vyd.Praha, 1993, s. 187. ISBN 80-7185-606-1.

²³ Záznam jednání Výboru na obranu republiky 30. září 1938, vystoupení L. Rašína.

hanbu a bude mít válku.“ Dohoda uzavřená mezi Německem, Velkou Británií, Francií a Itálií v Mnichově 29. září 1938, zněla následovně: „*Německo, Spojené království, Francie a Itálie se dohodly na těchto podmínkách: Vyklizení začne 1. října a bude provedeno do 10. října a vyklizení se provede bez poškození uvedených zařízení. Konečné vytyčení hranic provede mezinárodní výbor. Předpokládá se opční²⁴ právo pro přesídlení do odstoupených oblastí a pro vysídlení z nich. Opce musí být uskutečněna do šesti měsíců od okamžiku uzavření této dohody. Československá vláda propustí ve lhůtě čtyř týdnů ode dne uzavření této dohody z vojenských a policejních sborů všechny sudetské Němce, kteří si toto propuštění přejí. V téže lhůtě propustí československá armáda všechny sudetoněmecké vězně odpykávající si trest na svobodu za politické přečiny.*“²⁵

České obyvatelstvo narychlo opouštělo své domovy v pohraničí. Auta, koňské potahy s naloženými věcmi i dětmi, lidé s ranci na zádech v dlouhých zástupech, se ubírali směrem do vnitrozemí. Československá armáda vyklízela pevnosti a ustupovala do vnitrozemí. Nálada ve vojsku byla směsí bezmoci, vzteku, nenávisti, křivdy. Národ se cítil zrazen a také byl. V kronice města Kladna byly tyto nálady popsány slovy: „*Zloba, nenávist, ponížení svíralo srdce Čechů. Toho využili důstojníci a vojáci německé národnosti, kteří byli příslušníky naší armády, proti nám. Zmocňovali se českého majetku v pohraničí, či rabovali a ničili, co se dalo. Stříleli do našich lidí a my, ač jsme svírali v rukou zbraně, nesměli jsme vystřelit. Průšácká fašistická bota zneuctila naši strdím a mlékem oplývající zem. Zatím, co naši ustupovali a vyklízeli pohraniční území, Němci zabírali naši půdu. Na místech, kde dříve vládla československá vlajka, byla vystrčena vlajka s hákovým křížem.*“²⁶

Vláda k 1. říjnu vyslovila souhlas s postoupením Těšínska a několika slovenských regionů Polsku. Pouhé čtyři dny po přijetí „Mnichova“ generál Syrový provedl rekonstrukci vlády. Do kabinetu uvedl první pravicové ministry, mimo i ministra zahraničí Františka Chvalkovského. Dne 5. října 1938 československý prezident Beneš pod tlakem Berlína, domácí české pravice a mnohých generálů, kteří byli zklamáni jeho postojem k Mnichovu, odstoupil z funkce. Dokonce i česká veřejnost se k němu dočasně obrátila zády. Byl vnímán jako údajný zrádce a viník. Političtí oponenti ho kritizovali za Mnichov i neústupnost v letních jednáních se sudetskými Němci, která prý Mnichov zapříčinila. Uchýlil se do Velké Británie (22. října) a

²⁴ Opce je výkon opčního práva, tj. výběru, např. státní příslušnosti u obyvatelů žijících na připojených územích.

²⁵ VYKOUK, Jaroslav. Hnědý mrak nad Kladnem. Vyd. 1. Kladno: Halda, 2013, s. 88. ISBN 978-80-905223-4-3.

²⁶ HLOUŠEK, Antonín. *Kronika města Kladna za dobu německo-fašistické okupace (1938-1945)*, tzv. Hlouškova kronika, s. 13.

později odešel do USA. V té době opouštěli republiku i Židé²⁷ a antifašističtí Němci. Z českých politických představitelů odešli pouze jednotlivci a část vedení Komunistické strany Československa (KSČ) v čele s Klementem Gottwaldem, které emigrovalo do Moskvy (9. listopadu).

Mnozí v republice zůstali a dál věřili v udržení suverenity i demokracie okleštěného státu. Bohužel politický systém prošel procesem centralizace a likvidace systému stran. Dne 20. října byla zakázána KSČ (na Slovensku již 9. října), naopak 30. října byla založena nová strana českých fašistů, spolupracující s Německem a s Itálií, Akce národní obrany (ANO). SdP splynula s německou nacistickou stranou (NSDAP). Slovenské politické strany byly sloučeny do jedné, a to Strany slovenské národní jednoty (tzv. ľudáci). Dne 18. října se české a občanské strany, včetně agrárníků, sjednotily do Strany národní jednoty v čele s Rudolfem Beranem. Krátce po 15. březnu 1939 strana zanikla. Dne 11. prosince 1938 se české levicové strany, včetně sociální demokracie, spojily do Národní strany práce, která po 15. březnu 1939 také zanikla.²⁸

Od října 1938 do 15. března 1939 nastává období tzv. druhé republiky. Prosazování pravice směřovalo k totalitní moci ve státě. Vzrůstala agresivita českých fašistických organizací, které se snažily získat mocenské pozice. Následně se projeví autonomistické a separatistické tendence na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Již 6. října 1938 se slovenské občanské strany sjednotily spolu s Hlinkovou slovenskou ľudovou stranou (HSĽS) a požadovaly Žilinskou dohodu - autonomii pro Slovensko. Byla jmenována slovenská autonomní vláda v čele s Josefem Tisem a vláda Podkarpatské Rusi v čele zprvu s Andrejem Bródym, od 26. října 1938 pak Augustinem Vološinem. Autonomie Slovenska a v Podkarpatské Rusi byla schválena ústavními zákony Národního shromáždění 19. listopadu 1938 a byl přijat nový název státu Česko-Slovenská republika.²⁹

Rok 1939 představuje v československé novodobé historii velmi dramatický úsek, který byl ovlivněn událostmi předchozího období. Okleštěná republika se sice tvářila jako suverénní stát, všichni ale věděli, že tomu tak není. Vyhrotily se vztahy mezi českou a slovenskou stranou v Československu, čehož Hitler využil a Němci zahájili jednání s představiteli HSĽS Josefem Tisem a Ferdinandem Ďurčanským. Hitler od nich požadoval okamžité odtržení Slovenska od Česko-Slovenska a hrozil, že v případě nesouhlasu předá celý slovenský prostor

²⁷ Protižidovské násilnosti v okupovaném pohraničí, tzv. křišťálová noc 9. - 11. listopadu, kdy oddíly SA zapalovaly synagogy. Akce byla zaměřena na německé židy, ale v pohraničí byli napadáni také čeští židé.

²⁸ EMMERT, František. Průvodce českými dějinami 20. století. Vyd. 1. Brno: Clio, 2012, s. 140-158. ISBN 978-80-905081-0-1.

²⁹ BĚLINA, Pavel a kolektiv autorů. *Dějiny země koruny české*. 9. vyd. Praha, 1993, s. 201-209. ISBN 80-7185-606-1.

Maďarsku. Slovenský sněm vyhlásil 14. března 1939 v Bratislavě samostatný Slovenský štát, štát s klerofašistickou vládou, tzv. satelit Německa. Ve stejný den zaslalo Maďarsko ultimátum česko-slovenské vládě, ve které požadovalo okamžité odstoupení Podkarpatské Rusi, a zároveň zahájilo akce k její okupaci. Následující cesta prezidenta Háchy a ministra Chvalkovského do Berlína nemohla již rozbití česko-slovenského státu zabránit.

Hitler takticky rozdělil jeden stát na dva menší, a tak je oslabil. Oslabené Čechy se pak staly snadnou kořistí nacistického Německa. Vládním představitelům, prezidentu Háchovi a ministru Chvalkovskému, bylo v Berlíně jen oznámeno, že následující den, 15. března, budou české země obsazeny německou armádou a připojeny k Říši. Žádali jen o písemný souhlas s okupací, pod výhružkou zničení Prahy leteckými útoky. Vláda se podvolila a souhlasila. Dne 15. března 1939 překročily německé jednotky naše hranice a během dne okupovali vojáci generála Blaskowitze Čechy a vojáci generála Lista Moravu.³⁰ O den později byl na území českých zemí zřízen Protektorát Čechy a Morava. Říšským protektorem byl jmenován Konstantin von Neurath.³¹ Nebylo to však v úplném poklidu, české obyvatelstvo, nesmířené s touto situací, si bránilo svá jednotlivá území v rámci regionů. Statečný boj československých vojáků v posledních dnech samostatného státu byl předehrou boje za obnovu samostatného Československa v tzv. druhém odboji.³²

Již v den okupace, 15. března 1939, zaslal exprezident Beneš, který pobýval v té době v USA, telegram prezidentu USA a premiérovi Velké Británie, ve kterém protestoval proti německé okupaci. Zároveň jim oznámil svůj opětovný vstup zpět do politického života a zahájení akce k obnovení samostatného Československa. Všechny západní velmoci, Francie, Velká Británie a USA, tedy státy Dohody, a také mimo jiné i SSSR neuznaly právoplatnost zřízení Protektorátu Čechy a Morava ani samostatného Slovenského státu. A na jejich území nadále působily zastupitelské orgány Česko-Slovenské republiky. Tyto úřady organizovaly první protestní akce proti německé okupaci. Řada českých a slovenských obyvatel odešla do

³⁰ VYKOUK, Jaroslav. Hnědý mrak nad Kladnem. Vyd. 1. Kladno: Halda, 2013, s. 88. ISBN 978-80-905223-4-3.

³¹ První říšský protektor na počátku okupace (1939-1941). Nakonec se ukázalo, jako zdaleka nejmírnější období, i přestože už tehdy nacisté přistoupili k rozsáhlým represím. Konstantin von Neurath by vzdělaný aristokrat ze staré školy a kariévní diplomat. Nepatřil mezi přesvědčené nacisty. Do strany vstoupil v r 1937. Jako ministr zahraničí se postavil proti Hitlerově expanzivní politice. Proto byl z úřadu odvolán a „uklizen“ do Prahy. S představiteli vlády a prezidentem Háchou jednal bez rasových předsudků (na rozdíl od svých nástupců R. Heydricha a K. Dalugeho), dokonce jim poskytoval určitý prostor pro vlastní rozhodování. Nicméně za represe tohoto období nesl plnou odpovědnost. EMMERT, František. Průvodce českými dějinami 20. století. Vyd. 1. Brno: Clio, 2012, s. 161

³² EMMERT, František. Průvodce českými dějinami 20. století. Vyd. 1. Brno: Clio, 2012, s. 136. ISBN 978-80-905081-0-1.

emigrace, aby zde bojovala za obnovu společného státu. Vznikl tak protifašistický zahraniční odboj.

Státním prezidentem nově zřízeného protektorátu zůstal i nadále bývalý československý prezident Emil Hácha a byly zachovány i některé české organizace a instituce, naopak některé byly rozpuštěny a zakázány. V čele vlády stáli postupně Rudolf Beran, Alois Eliáš, dr. Jaroslav Krejčí a Richard Bienert. Jedinou českou politickou organizací se stalo Národní souručenství,³³ odborové svazy byly spojeny do Národní odborové ústředny zaměstnanecké a Ústředí veřejných zaměstnanců. Rozhodující moc v protektorátě měli ve svých rukou představitelé nacistického Německa. Velmi brzy se zformovaly organizace a instituce německé okupační správy. Český a moravský prostor včetně obyvatelstva měl být poněmčen, částečně vysídlen a postupně likvidován. V době příprav na válku bylo obyvatelstvo využito jako pracovní síla Říše.³⁴

Hitler hledal spojence k nadcházející a nevyhnutelné válce a našel je u fašistické Itálie, se kterou podepisuje 22. května 1939 Ocelový pakt, později se k nim přidalo také Japonsko. Dalšího spojence nachází v Sovětském svazu, se kterým podepsal 23. srpna 1939 tzv. pakt Molotov-Ribbentrop a rozdělují si tak sféry vlivu ve východní Evropě.

Začaly se formovat československé jednotky v zahraničí. První proud uprchlíků z českých zemí směřoval v období mezi 15. březnem a 1. zářím 1939 do Polska. Zde se však snahy vybudovat vojenské jednotky nasetkaly s pochopením u polské vlády, která se snažila o zachování dobrých vztahů s Německem, a tak další proudy československých emigrantů a vlastenců vedly do Francie, kde vstupovali do cizineckých legií. Francouzská vláda také slíbila v případě války s Německem zřídit samostatné československé jednotky. S narůstajícím napětím mezi Polskem a Německem povolila i polská vláda přípravu zahraniční jednotky v Polsku. Dne 3. září 1939 byl zřízen Český a slovenský legion, jehož velitelem byl podplukovník Ludvík Svoboda. Dne 18. září musel i s velitelem ustoupit na území obsazené Rudou armádou podle předchozí dohody Molotov-Ribbentrop.

---

³³ Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava byly zakázány všechny politické organizace jak pravicové, tak i levicové. Na jaře 1939 bylo ustanoveno jako jediná politická organizace právě Národní souručenství. Prezident Hácha jmenoval 21. 3. 1939 vedení této organizace. Dne 6. 4. 1939 bylo Národní souručenství prohlášeno jedinou politickou stranou. Cílem založení bylo vytvoření masové organizace, která by otevřeně podporovala protektorátní vládu jako politického reprezentanta českého národa v rámci podřízeného postavení našich zemí ke Třetí říši. Oficiálně se mělo jednat o poslušný nástroj okupační správy. V prvních dvou letech existence se zde scházeli příslušníci domácího odboje (Obrana národa) a prostřednictvím NS se snažili vytvořit politický základ, alespoň k nějaké autonomii v rámci říše. Od poloviny roku 1941 začala i v této organizaci jasně převládat linie otevřeně spolupracující a podporující Třetí říši.

³⁴BĚLINA, Pavel. Dějiny zemí koruny české. 9. vyd. Praha, 1993, s. 187-188. ISBN 80-7185-606-1.

Německo napadlo 1. září 1939 Polsko a čtyři dny na to bylo Polsko poraženo a rozděleno mezi Německo a Sovětský svaz. Těšínsko bylo rychle obsazeno německou armádou a připojeno k Říši. Francie a Velká Británie 3. září 1939 vyhlásila Německu válku, čímž oficiálně začala 2. světová válka. Mezi 3. zářím 1939 až 9. dubnem 1940 probíhala tzv. „podivná válka“, navzdory válečnému stavu se totiž téměř nebojovalo.³⁵

---

³⁵ BĚLINA, Pavel. Dějiny zemí Koruny české II. 8. vyd. Praha: Paseka, 2002, s. 201. ISBN 80-7185-504-9.

2. POČÁTKY ČESKOSLOVENSKÉHO PROTINACISTICKÉHO ODBOJE NA POČÁTKU OKUPACE 1939-1941

Již za 1. světové války vznikaly sbory československých legií, například v Rusku, Francii, Itálii, bojující na straně Dohody. Tvořili je nejdříve čeští krajané, žijící v zahraničí, poté se k nim přidávali emigranti, zběhové z fronty a zajatci české národnosti, kteří nechtěli bojovat za Rakousko, ale za svobodu a svou vlast. Především z odkazu legionářů 1. světové války se rodily tradice vlastenectví v nové „masarykovské republice“ a navázal na něj i odboj za 2. světové války.

Roznětkou k protinacistickému odboji se stalo rozbití Československa spojené s jeho následnou okupací Německem. Česká společnost se za okupace rozdělila do několika skupin: byli zde hrdinové, kolaboranti a zrádci, ale i lidé, kteří navenek přijali okupaci, ale jinak odbojářům pomáhali v rámci svých pozic a funkcí. Protektorátní společnost lze také rozdělit do tří proudů. Střední proud tvořili lidé, kteří nesouhlasili s okupací, ale zůstali z různých příčin pasivními. Obávali se dát svůj názor najevo, báli se a propadali zoufalství a beznaději. Pak tu byly dva proudy aktivní. První tvořili ti, kteří spolupracovali s Němci. Byli to především čeští fašisté, zrádci, udavači, konfidenti, dále kolaboranti z řad vládnoucích protektorátních vrstev, snažící se domoci podílu na vládě a rozhodování. V řadách protektorátní správy byla i řada lidí, kteří udržovali kontakty s odbojem a spolupracovali s ním v rámci svých možností. Jedním z nich byl např. generál Alois Eliáš,³⁶ předseda protektorátní vlády. Poslední proud tvořili aktivní bojovníci proti německé okupaci, příslušníci odbojových skupin a organizací.³⁷

Na počátku okupace vznikl tzv. občanský odboj a postupně vznikala i síť odbojových skupin a organizací. Jejich akce provázela mnohdy profesionální nedokonalost, omyly, ale i tragické chyby, jimž se nevyhnul žádný odboj. Mnohé vojenské i nevojenské akce československého domácího i zahraničního odboje se však zapsaly k nejvýraznějším činům 2. světové války. Lidé si uvědomovali, že žít a umírat jako nesvobodní občané si protirečí se základními právy člověka a největšími hodnotami lidství.

---

³⁶ Předseda protektorátní vlády, jmenovaný 27. 4. 1939 dr. Emilem Háchou, státním, protektorátním prezidentem v letech (1939- 1945).

³⁷ BĚLINA, Pavel. *Dějiny země koruny české*. 9. vyd. Praha, 1993, s. 208. ISBN 80-7185-606-1.

2.1. Struktura československého odboje

Československý protifašistický odboj dělíme na domácí a zahraniční, který byl s domácím v úzkém kontaktu přes různé zpravodajské skupiny. V domácím odboji pak dále rozlišujeme vojenský odboj, politický odboj a občanský (národní), který byl ryze nepolitický. Zánik politických stran v systému tzv. Druhé republiky prakticky způsobil, že jádrem odbojového hnutí se nestaly politické strany. Výjimkou bylo Politické ústředí, které sdružovalo i představitele bývalých politických stran. Většina vznikajících odbojových skupin, které se postupně formovaly do větších organizací, neměla vyhraněný politický charakter, proto dnes hovoříme o národním nebo občanském odboji. Jedinou politickou stranou, která pracovala v ilegality v době okupace, byla KSČ, která se stáhla do podzemí již za druhé republiky. Soustředila se na vybudování hierarchie ilegální sítě organizací od závodních a místních přes okresní a krajské až po ilegální ústřední výbor, řízený zahraničním vedením z Moskvy.

2.2. Rozvoj odbojové činnosti KSČ

Komunistický odboj vzniká již po 20. říjnu 1938, kdy vláda gen. Syrového vyhlásila zákaz činnosti KSČ. Dne 27. prosince téhož roku byla na základě vládního nařízení KSČ rozpuštěna a přešla do ilegality. Část odešla do sovětské emigrace, kde byla v Moskvě záhy založena zahraniční centrála. Část pověřených soudruhů např. Antonín Zápotocký, Jan Vodička a Jaromír Dolanský měla za úkol převést stranu do ilegality a pak také odejít do zahraničí.³⁸ A tak již v tomto období začíná komunistický odboj jak domácí, tak i zahraniční, např. v Moskvě, Paříži a ve Velké Británii. Koncem listopadu 1938 vzniká I. ilegální ústřední vedení KSČ.³⁹ V Moskvě sídlilo vedení (byro) KSČ, v čele s K. Gottwaldem a Bohumírem Šmeralem V Paříži vzniklo také byro KSČ v čele s Janem Švermou, Viliamem Širokým a Brunem Kohlerem. Po zatčení Kohlera v dubnu 1939 odchází Šverma do Moskvy.

Dne 15. března 1939 zaujala KSČ stanovisko „... stát v prvních řadách odboje za obnovu samostatného a svobodného státu“.⁴⁰ Utváření ilegální sítě bylo dokončeno v létě 1939. Základem nižších ilegálních organizací byly krajské organizace, kterých bylo celkem 13. Ústřední vedení řídila nižší stupně pomocí ústředních instruktorů, každý z nich řídil 3-4 kraje.

---

³⁸ Dne 10. dubna 1939 byli při pokusu o útěk do Polska zatčeni A. Zápotocký, J. Dolanský, L. Kopřiva a G. Kliment.

³⁹ KALENDA, Zdeněk. Protifašistický odboj na Kladensku v letech 1939-1945. Kladno: Historicko-dokumentární komise OV ČSPB, 1987, s. 9-10.

⁴⁰ Tamtéž.

Byl vybudován systém bytů, hlásek, přepážek, kurýrů a spojek. Byla vybudována síť ilegálních buněk v závodech, kde jedna buňka/skupina nesměla přesáhnout 3-5 členů.⁴¹

V prvních letech války se komunistický odboj výrazně proměnil vzhledem k situaci v SSSR. Ten před vypuknutím války uzavřel 23. srpna 1939 desetiletý pakt s nacistickým Německem a přestal podněcovat české komunisty k boji proti Německu. Část z nich se i přes zákaz Kominterny nadále podílela na národním odboji pod heslem obnovení Československé republiky. Zvrat přišel až v červnu 1941, kdy Německo nečekaně napadlo SSSR. Komunistický odboj se rychle zmobilizoval a v září 1941 dokonce utvořil společný zastřešující orgán s nekomunistickým odbojem. Vznikl tak Ústřední národně revoluční výbor Československa.⁴²

2.3. Rozvoj zahraničního československého odboje tzv. druhý odboj

Reakce 22 československých zastupitelských úřadů v zahraničí byla jednoznačná. Odmítly vznik protektorátu a dále fungovaly pod československou vlajkou. V Londýně začala pracovat zvláštní zpravodajská skupina plukovníka Františka Moravce. Cílem Benešova diplomatického úsilí bylo znovuoobnovení Československa v jeho původních hranicích a demokratických základech. Podle mezinárodního práva byla území Československa podmaněna nepřitelem, ale jeho armáda se buduje na území spojenců.⁴³ Dne 21. března československý velvyslanec ve Francii Štefan Osúský⁴⁴ založil Ústřední výbor zahraniční akce a navázal spojení také s Benešem. Představitelé českých a slovenských krajanů v USA a v Kanadě 18. dubna vyzvali E. Beneše, aby se postavil do čela československého odboje. Dne 30. dubna vznikla v Krakově v prostředí českých a slovenských uprchlíků Zahraniční vojenská skupina československá a emigrantům byl nabídnut vstup do francouzské cizinecké legie. Byl též zajištěn lodní transport do Francie. Zahraniční vojenská kancelář vznikla i v Paříži.

Dne 1. září 1939 napadlo nacistické Německo Polsko, což vyústilo k vyhlášení války. V polské armádě bylo mnoho českých dobrovolníků a také českých letců. Z rozhodnutí polské

---

⁴¹ KALENDA, Zdeněk. Protifašistický odboj na Kladensku v letech 1939-1945. Kladno: Historicko-dokumentační komise OV ČSPB, 1987, s. 10-12.

⁴² EMMERT, František. Průvodce českými dějinami 20. století. Vyd. 1. Brno: Clio, 2012, s. 164. ISBN 978-80-905081-0-1.

⁴³ ČVANČARA, Jaroslav. Někomu život, někomu smrt: československý odboj a nacistická okupační moc 1939-1941. 1. vyd. Praha: Laguna, 2002, s. 68. ISBN 80-86274-40-3.

⁴⁴ Československý velvyslanec ve Francii, zastávce umírněných autonomistů. V březnu se zachoval příkladně, když u francouzské vlády podal protest proti okupaci. Kvůli osobním ambicím a prosazování vlastních politických koncepcí se s podporou francouzských, zvláště tzv. mnichovských politiků se dostával často do sporů s dr. Benešem.

vlády vzniká Česká a slovenská legie v Polsku a Beneš rozeslal telegram západním státníkům, kde oznámil, že také „československý lid je ve válečném stavu s Německem“.⁴⁵ Francouzská vláda splnila svůj slib, že v případě války s Německem zřídí samostatnou československou zahraniční armádu a 28. září vzniká první jednotka na jihu Francie v Agde.

V Paříži byla podepsána česko-francouzská dohoda o obnově československé armády ve Francii a dne 13. listopadu byl tamtéž sestaven Národní výbor československý, namísto předpokládané prozatímní vlády. Předsedou se stal Edvard Beneš, výkonným předsedou Jan Šrámek. Dne 17. listopadu tento výbor vyhlásil druhou mobilizaci do československé armády ve Francii. V lednu 1940 zde vzniká 1. československá divize a velitelem byl generál Rudolf Viest. Následovaly jednotlivé fáze utajovaného přesunu československých vojáků ze SSSR do Francie a na Blízký východ. Dne 10. května 1940 německá armáda vpadla do Francie. Českoslovenští letci se začlenili do francouzských perutí a spolupodíleli se na obraně Francie.⁴⁶ Mělo být zřízeno samostatné československé letectvo ve Francii. Bohužel se v červnu 1940 oddíl divizní pěchoty gen. Jaroslava Čiháka při obranných bojích jihozápadně od Paříže a následném ústupu rozpadl. Mobilizace byla zrušena a v armádě měli zůstat jen dobrovolníci. Nastaly přesuny československých vojáků z francouzského Libanonu do britské Palestiny a z Francie do Velké Británie, kde byla vytvořena 310. československá peruč. V srpnu 1940 vznikla 311. československá bombardovací peruč ve Velké Británii, která se též zúčastnila bitvy o Británii.

V říjnu 1940 vznikla společná československo-sovětská zpravodajská skupina, z iniciativy Ludvíka Svobody a Heliodora Píky. V témže měsíci uzavřená československo-britská dohoda umožnila vyhlásit třetí mobilizaci, ale pouze na britském území. Československá jednotka v Palestině byla přejmenována na 11. pěší prapor Východní, jehož velitelem se stal Karel Klapálek. Exilová vláda ve Velké Británii společně s Polskem vydala prohlášení o co nejužší spolupráci v poválečném období. V únoru 1941 se 11. pěší prapor přesunul z Palestiny do Egypta. Prapor se zúčastnil vojenského tažení v Sýrii, kde zůstal a vykonával strážní službu. Od 22. října až 10. prosince 1941 byl nasazen u obklíčeného libyjského města Tobruku, kde ubránil šestikilometrový úsek západně od města. Padlo tam 14 československých vojáků.⁴⁷

V dubnu 1941 sovětská vláda souhlasila se zřízením tajné československé mise v Moskvě. Dne 22. června 1941 nacistické Německo napadlo Sovětský svaz, který se stal důležitou

---

⁴⁵ BĚLINA, Pavel. Dějiny zemí koruny české II. 9. vyd. Praha, 1993, s. 208. ISBN 80-7185-606-1.

⁴⁶ EMMERT, František. Průvodce českými dějinami 20. století. Vyd. 1. Brno: Clio, 2012, s. 197. ISBN 978-80-905081-0-1.

⁴⁷ EMMERT, František. Češi u Tobruku. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, spol. s r. o, 2008, s. 4-10. ISBN 978-80-905081-0-1.

součástí protiněmecké koalice. V Londýně byla podepsána československo-sovětská smlouva o vzájemné pomoci proti společnému nepříteli a také byla Sověty uznána československá prozatímní vláda v Londýně.

2.4. Rozvoj odbojové činnosti nekomunistického odboje

Od března 1939 se v českých zemích, i přes četné preventivní a represivní akce německého bezpečnostního aparátu, rozvíjel i nepolitický národní odboj, soustředěný kolem československých důstojníků a vojáků, kteří se nesmířili s neúspěchem všeobecné mobilizace a cítili jako vlasteneckou povinnost vzepřít se okupantům. Vytvořila se tak rozvětvená zakonspirovaná struktura uvažované budoucí pozemní armády nazvaná jako Obrana národa, organizovaná bývalými generály a důstojníky československé armády. Jedním ze zakladatelů byl i generál Eliáš, dále pak S. Ingr, J. Bílý, B. Homola, B. Všeticka a S. Vojtechovský. Tato vojenská struktura byla úzce napojena na zahraniční exilové ústředí kolem E. Beneše a také na zvláštní zpravodajskou skupinu F. Moravce, působící od března 1939 v Londýně. Udržovala s exilem rádiový styk a organizovala ilegální odchody mladých vlastenců, v první řadě letců, po polské a balkánské trase⁴⁸ z protektorátu do Francie, na jejímž území se po vypuknutí války předpokládal vznik československé zahraniční armády.

Organizace sdružovala vedle důstojníků zejména legionáře, sokoly a učitele, částečně i dělníky, zvláště železničáře. Do léta 1939 se Obrana národa podařilo vystavět na regionálním principu 200 rámcových praporů (bez mužstva) a dostat do zahraničí několik tisíc vojáků a branců. Uvažovalo se o celonárodním povstání, ale Obrana národa zůstala armádou beze zbraní, takže k žádnému ozbrojenému povstání proti okupantům nakonec nedošlo.⁴⁹ V únoru 1940 byla odbojová organizace Obrana národa oslabena v důsledku zatýkacích akcí gestapa. Přesto byly položeny základy jednotného vedení domácího odboje (ovšem bez komunistů). Vznikl ÚVOD - Ústřední vedení odboje domácího.

V počátečním období své aktivity se ilegální organizace soustředily na ty formy odbojové činnosti, ke kterým měly alespoň nejzákladnější předpoklady, podmínky a možnosti. Bylo to především rozšiřování ilegálních tiskovin, pomoc pronásledovaným osobám a jejich rodinám,

---

⁴⁸ Balkánská cesta byla uzavřena v dubnu 1941, poté již emigrace nebyla možná.

⁴⁹ ON byla vytvořena, aby ve vhodnou příležitost zorganizovala celostátní ozbrojené povstání, protože se domnívali, že Německo rychle válku prohraje. Ovšem nejvýznamnější činností Obrany národa byla její zpravodajská práce, poté propagační - vydávala časopis *V Boj* a také sabotážní akce. Spolupracovala s politickým ústředím a petičním výborem „Věrní zůstaneme“. V rámci ON působila i skupina podplukovníků Josefa Mašína (otce bratří Mašíků), Josefa Balabána a štábního kapitána Václava Morávka zaměřující se hlavně na diverzní činnost (EMMERT, František. *Průvodce českými dějinami 20. století*. Vyd. 1. Brno: Clio, 2012. ISBN 978-80-905081-0-1.)

zajišťování falešných dokumentů, organizování přechodů do zahraničí, kam odcházeli především vojáci, kteří chtěli bojovat proti nacistům se zbraní v ruce. Doufali, stejně jako příslušníci domácího odboje, že tato válka přinese porážku nacistického Německa a povede k obnovení samostatného a svobodného Československa.

2.5. Preventivní a represivní akce německého bezpečnostního aparátu 1939-1941

Nástup k odbojové aktivitě se od samého počátku okupace snaží nacistické orgány všemožně narušit řadou akcí. První takovou akcí ve spolupráci s českou policií byla akce Gitter, neboli mříž. Zahájena byla 15. března 1939 a trvala do 23. května 1939. Zatčeno bylo asi 4639 komunistů, německých a českých emigrantů, socialistů a pacifistů. Nacisté sice 18. března 1939 vydali rozkaz k přezkoumání zatčených, přesto byly však stovky komunistů poslány do koncentračních táborů.⁵⁰

Další takovou byla akce Albrecht I., která byla vyhlášena 31. srpna 1939. Gestapo a Sicherheitsdienst za pomoci protektorátních složek bezpečnosti sestavily seznam potencionálních nepřátel Říše, tj. komunistů, sociálních demokratů, funkcionářů Sokola apod. Akce byla vyhlášena před počátkem německo-polského konfliktu,⁵¹ zatčeno bylo celkem 8000 lidí z nejrůznějších společenských vrstev. V září gestapo provedlo zatýkácí akci nazvanou Albrecht II., spuštěnou v souvislosti se zahájením války. Zajištěno bylo přes 2000 osob, především komunistů, sociálních demokratů a sokolů. Většina byla poslána do koncentračních táborů.

Reakcí na tvrdý zásah proti účastníkům mohutné demonstrace v Praze 28. října 1939 namířené proti okupaci v den české státnosti, kde byl postřelen dělník Václav Sedláček a student Jan Opletal, byl i následný pohřeb J. Opletala konaný 15. listopadu za účasti akademické obce. Ten se změnil v další mohutnou protiněmeckou manifestaci. Okupanti uzavřeli všechny české vysoké školy, popravili 9 studentů a více než tisíc jich odeslali do koncentračních táborů. Akce dostala název „Sonderaktion Prag von 17. november 1939“ a v souvislosti s ní Hitler prohlásil: „15. březen byl můj velký omyl. Lituji, že jsme s Čechy nenaložili jako s Poláky. Události 28. října a 15. listopadu ukazují, že Češi nezasluhují jiný

---

⁵⁰ KALENDA, Zdeněk. Protifašistický odboj na Kladensku v letech 1939-1945. Kladno: Historicko-dokumentační komise OV ČSPB, 1987. s. 13.

⁵¹ Dne 1. 9. nacistické Německo napadlo Polsko. Emigrantům prchajícím z protektorátu se uzavřela tzv. polská cesta. Obrana národa ve spolupráci se zahraničním odbojem začala organizovat odchody vojáků a vlastenců po tzv. balkánské cestě v dubnu 1941 – poté již emigrace nebyla možná.

*osud. Z toho důvodu nařizují: Zastavení českých vysokých škol na tři roky. Jakékoliv demonstrace dát ihned potlačit. Nebudu se ostýchat do ulic postavit třeba děla. Do každého hloučku se bude střílet kulomety. Bude-li ještě nějaká demonstrace, srovnám Prahu se zemí.*⁵² Další represivní akce byly namířeny proti sokolskému hnutí. Tzv. akce Sokol byla vyhlášena 8. října 1941. Zatčeni byli všichni členové ústředního vedení a část funkcionářů Sokola. Dne 12. října 1941 byla organizace Jednoty sokolské zrušena a zbavena majetku.

---

⁵² VYKOUK, Jaroslav. Hnědý mrak nad Kladnem. Vyd. 1. Kladno: Halda, 2013, s. 123. ISBN 978- 80- 905223-4-3.

3. HISTORICKO-POLITICKÝ VÝVOJ Kladenska - VÝVOJ Z POHLEDU/ V RÁMCI REGIONU

Události na Kladensku kopírovaly vývoj v celém Československu. Již v roce 1936, kdy se Henlein v Chebu přiznal k Říši a začal prosazovat heslo „Heim ins Reich“, bylo v Kladně započato s organizací branných útvarů. Vojenské velitelství v Kladně pořádalo kurs pro záložní poddůstojníky, aby si osvojili novou vojenskou techniku a naučili se zacházet s novými zbraněmi. Velitelem kursu byl štábní kapitán Václav Macháček, legionář a bojovník od Zborova. V Hlouškově kronice o tom mj. stojí: *„Teorii jsme se chodili učit do Masarykovy školy práce a na praktické cvičení jsme docházeli na vojenské cvičiště ve Velké Dobré. Kus byl pohotovostní přípravou pro tehdy nastávající boj a pro zvýšenou obrannost našeho národa.“*⁵³

Dne 1. května 1938 se v Kladně konaly mohutné oslavy 1. máje. Obvykle jednotlivé politické strany konaly tyto oslavy na různých místech, tentokrát se všichni, bez rozdílu politické příslušnosti, sešli společně na Wilsonově náměstí, protože cítili, že boj proti německému nacismu je jejich bojem společným. Manifestace se zúčastnilo asi 35 000 osob. Nakonec přijali všichni manifestační přísahu, ve které se mimo jiné pravilo: *„My občané Kladna, shromáždění v den 1. máje 1938 na jednotné manifestaci pro obranu republiky, prohlašujeme slavnostně: tak jako uprostřed světové války 1. máje 1918 jsme svorně nastoupili do boje za svou samostatnost a svobodu, tak i v dnešní den jsme svorně nastoupili do jednoho muže bránit tuto nezávislost a svobodu.“* V závěru přísahy slíbili: *„Přisaháme, že věrně a svorně budeme bránit nezávislost republiky, že semknuti v pevnou jednotu vytvoříme z naší země nepřemožitelnou pevnost svobody.“*⁵⁴

Květnovou mobilizaci popisuje Jaroslav Hloušek v kronice Kladna slovy: *„V květnu roku 1938, v neděli, jsme cvičili v útvarech na sokolském cvičišti a každou chvíli byl někdo z nás odvolán přímo, z řady svolávacím lístkem na vojnu. Byla to tichá částečná mobilizace a každý, kdo povolání dostal, rychle a ukázněně se odebral ke svému pluku. Už tehdy Adolf Hitler připravoval vpád do Československa. Naše armáda jej však předešla a byla připravena odpovědět svou pohotovostí na hranicích.“*⁵⁵ V kronice najdeme i výpovědi dalších účastníků mobilizace: *„V srpnu 1938 jsme byli vybráni za instruktory a k výcviku záložníků. Byli to*

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ VYKOUK, Jaroslav. Hnědý mrak nad Kladnem. Vyd. 1. Kladno: Halda, 2013, s. 60. ISBN 978- 80- 905223-4-3.

⁵⁵ HLOUŠEK, Antonín. Kronika města Kladna za dobu německo-fašistické okupace (1938-1945), tzv. Hlouškova kronika, s. 11.

vojáci přes padesát let, kteří sloužili ještě na vojně za Rakouska, ale dobře chápali, oč šlo a byli ukázněni. Rok 1938 byl pro český národ velkou zatěžkávací zkouškou. Jeden turnus záložníků za druhým nastupoval na mimořádné cvičení. Ve stejné době na jedné straně Angličan lord Runciman jednal s Konrádem Henleinem a na druhé, v kasárnách po celé zemi byla vyhlášena pohotovost. Nikdo nesměl opustit kasárna, stále se kontrolovaly stavy vojska, noční cvičení probíhalo jedno za druhým. Spávali jsme oblečení a přikryti jen dekou na Bílé hoře. Čekali jsme na rozhodující rozkaz. Po měsíci napětí a nervozity, 12. září 1938, hned ráno, po osudné řeči Adolfa Hitlera, jsme my Kladeňáci dostali znovu svolávací lístky, a to ještě před mobilizací. Politická situace na hranicích se vyhrotila. Z pohraničí se již stěhovali lidé do vnitrozemí. Vlaky ze severu byly naplněny lidmi, zachraňujícími nejen své majetky ale i holé životy před Henleinovci. Stanice našeho určení byly Trnovany u Žatce a odtud pěšky do Liběšic.“

Popisované podzimní události byly v Kladně rovněž velmi bouřlivé. Dne 22. září 1938 ráno připochoval několikatisícový zástup horníků ze šachet a hutníků ze železáren k Okresnímu úřadu v Kladně a odtud se vydal na náměstí. Odpoledne téhož dne v 17 hodin se sešlo na Wilsonově náměstí asi 19 000 lidí, kteří demonstrovali proti kapitulaci vlády. Kladeňák Jaroslav Vykouk pracoval tehdy jako poštovní pomocník v Žatci. Dne 23. září byl pověřen z rozkazu ředitelství pošt a telegrafů v Praze vedením poštovního úřadu v Liběšicích u Žatce. Kromě pověřovacího listu se mu dostalo pár slov i od samotného ředitele pošty v Žatci, který mu mj. řekl: *„Hele mladej, je mobilizace, pošt mistr z Liběšic rukuje, půjdeš to administrovat.“* Pošta v Liběšicích sousedila s polní kuchyní XIX. strážního praporu československé armády, ve kterém sloužilo, shodou okolností, dost „záložáků“ z Kladna, *„a tak jsme mohli vzpomínat na společný domov a na to, jaké to bude, až tenhle průser s Němci skončí.“*⁵⁶

Po zářijové mobilizaci se ve vojenském ustrojení objevil v Kladně Julius Fučík.⁵⁷ Za jeho pomoci byla nakreslena velká mapa Československa, na níž byla zakreslena místa, kudy mohla přijít na pomoc Rudá armáda. Tato mapa byla pak vystavena na budově Včely na

⁵⁶ VYKOUK, Jaroslav. Hnědý mrak nad Kladnem. Vyd. 1. Kladno: Halda, 2013, s. 75. ISBN 978- 80- 905223-4-3.

⁵⁷ Julius Fučík (1903-1943) Komunistický intelektuál s mimořádným žurnalistickým talentem a zároveň s údajně antik conspirativním jednáním, nehodícím se mentálně okruhu ostřílených ilegalistů. Navázal důležitý kontakt s J. Vyskočilem a prostřednictvím MUDr. M. Nedvěda i s Janem Zikou. Stal se spojku I. ilegálního ústředního vedení KSČ, ústředním redaktorem ilegálních tiskovin, organizátorem rezistenční práce mezi inteligencí. 13. 8. 1939 se stal jedním z účastníků Vavřínecké pouti v Domažlicích, kdy události pozměnily chodskou slavnost na nejmasovější shromáždění českého lidu (100 tisíc lidí) a manifestací touhy českého lidu po svobodě. V září 1941 se spolu s J. Zikou, J. Černým, J. Pokorným a M. Krásným stane členem II. ilegálního ústředního vedení KSČ. 24. 4. 1942 zatčen a popraven v Berlíně 8. 9. 1943.

hlavním náměstí v Kladně. Ministr národní obrany, armádní generál Jan Syrový, vydal leták, který rozhazovalo letectvo nad českými městy. V provolání se píše: „*Občané! V osudové chvíli a národa žádáme Vás, aby každý stál na svém místě, vojáci ve zbrani, zemědělci u pluhu, dělníci v dílnách a továrnách, úředníci v kancelářích. Armáda bdí nad bezpečím republiky a může splnit svůj úkol jen tehdy, když bude národ jednotný a v klidu. Manifestujte své odhodlání svou prací pro stát, navraťte se každý ihned ke své povinnosti, neboť jen tak je možné udržet obranu státu v pohotovosti. Další demonstrace by byly prací pro nepřítele.*“⁵⁸

Události Mnichovské krize můžeme rekonstruovat např. ze svědectví Kladeňáků, kteří pobývali mimo město. V Žatci se např. sloužila poslední mše a přímý účastník, později kladenský archivář, muzejník a školní inspektor Karel Alois Polánek, o ní mj. napsal: „*Poslední mše česká je v Žatci, zbytek duší českých choulí se v lavicích a nesměle zírání k oltáři. Snad tam dojdou ochrany, pomoci a posílení. Odedávna Čechové byli na Žatecku domovem, tu v tom krásném kraji, za nějž krev svou prolévali a svým potem kropili. Dnes máme odejít, aby cizí ruka uchvátila naše domovy, zničila naše sny, ožebračila naše děti. Stane se, velí moc, násilí a přesila. Ale přijde den, kdy zbylí občané starobylého Žatce budou lkát nad dnešní dobou, budou hledat nějakého Čecha, aby jim pomohl, budou proklínat sami sebe, že se dali strhnout k vandalství, jehož není příkladu, budou prositi za odpuštění a volati o smilování. Ten den přijde, jako že po noci přijde den.*“⁵⁹

Situaci oblasti na Žatecku před okupací popsal i Jaroslav Vykouk, když uvedl: „*Kromě obyvatel se musel odsunout do vnitrozemí i náš poštovní úřad v Liběšicích. Příkaz přišel v té napjaté době, kdy se každým okamžikem čekalo, že se bude bojovat, to bylo jako píchnutí do vosího hnízda. Rázem se změnilo chování všech. Byli jsme zrazeni, emoce se dostávaly na povrch a pocit sounáležitosti se stalo neovladatelným. Českoslovenští vojáci se stali pomstychtiví i vůči ženám německého původu. Přišlo vyhlášení kapitulace a odstoupení Sudet.*“⁶⁰

Karel Polánek o tom po válce také napsal: „*Všecky silnice od pomezí Království jsou přeplněny, zástupy lidí, povozů všeho druhu, vše míří ke středu země. Malý voziček s naloženými dětmi táhne otec, matka s ranečkem na zádech tlačí a pláče. Měli zde domov, měli zde práci a spokojenost. Dnes jdou do neznáma, nesměle si kreslí budoucnost a další*

⁵⁸ VYKOUK, Jaroslav. *Hnědý mrak nad Kladnem*. Vyd. 1. Kladno: Halda, 2013, s. 77. ISBN 978- 80- 905223-4-3.

⁵⁹ POLÁNEK, Karel Alois. *Nezapomínejme: výkřiky české duše*. Kladno: Knihtiskárna B. Bergman a spol., 1945. Knižnice našeho kraje, s. 3.

⁶⁰ VYKOUK, Jaroslav. *Hnědý mrak nad Kladnem*. Vyd. 1. Kladno: Halda, 2013, s. 78-79. ISBN 978- 80-905223-4-3.

život. Kam jedeme? Bude to daleko? Co nás čeká? Kdo nás přijme, dá nám přístřeší, práci. Celá silnice jak potok pluje od hor, hemží se lidskými mravenci, kteří prchají před násilím a hledají nový domov. Nádraží poseto hromadami nábytku, balíky peřin, bednami a ranci. U toho sedí vyhnanci a čekají na vlak... Život na této zemi je nějaký zlý sen, smíchaný s násilím, závisti, jedu a krve...“⁶¹

Odsunuto bylo obyvatelstvo jak z českého pohraničí, tak později ze Slovenska a Podkarpatské Rusi a Těšínska, všichni mířili do vnitrozemí okleštěného Československa. J. Vykouk na tehdejší události vzpomíná slovy: „*Ten týden od 1. do 8. října byl k nepřechání. Nikdo nevěděl, co se bude dít ani kdy k něčemu dojde. Dne 8. října byla nařizena evakuace našeho poštovního úřadu. Nařízení znělo: „Evakuujte a předejte“. Vlaky už nejezdily. Vojáci se nabídli, že nás i s úřadem odvezou do Rakovníka. Vděčně jsme přijali. Abychom tam Němcům nic nenechali, naložili jsme i pancéřovanou pokladnu. Při cestě jsem přemýšlel, jak to bude dál? Jaký to bude život? Zatím se nerýsoval ani trochu růžově. V Rakovníku jsme oficiálně ukončili činnost poštovního úřadu v Liběšicích u Žatce, odevzdali razítka, ceniny, tu trochu peněz a pokladnu. „Zeptal jsem se: „A co my teď? Co máme dělat?“ Bylo nám odpovězeno: „Jděte se vyspat do sokolovny, kde je ubytování pro uprchlíky. Ráno si zajděte na okresní úřad, tam vám dají potvrzení, že jste uprchlíci, a volnou jízdenku na vlak. Jeďte domů a hlase se u nejbližšího většího poštovního úřadu. A tak jsem se vrátit zpět do Kladna.“⁶²*

Dne 15. března 1939 byla na Kladensku vylepena vyhláška Okresního úřadu v Kladně, v níž stálo: „*Dnešního dne v 6 hodin ráno počne říšskoněmecké vojsko všemi směry obsazovati naše území, aby odzbrojilo naší armádu a případně i četnictvo a policii. Nesetká-li se nikde s odporem, bude obsazení pouze přechodné a bude nám dána možnost využití se s autonomií zaručené ochrany německé menšiny. Setká-li se se sebemenším odporem, bude to mítí vzápětí nejkrutější následky. Vybízíme tudíž všechno obyvatelstvo, aby zachovalo naprostý klid a pořádek a aby postupujícímu říšskoněmeckému vojsku nikdo se neprotivil a ani slovem ani skutkem se nedotkl. Všem nařízením a přáním říšskoněmeckého vojska budiž vyhověno bez jakýchkoliv výhrad a zdráhání a v žádném případě nebude jemu kladen odpor*

⁶¹ POLÁNEK, Karel Alois. Nezapomínejme--: výkřiky české duše. Kladno: Knihtiskárna B. Bergman a spol., 1945. Knižnice našeho kraje, s. 4.

⁶² VYKOUK, Jaroslav. Hnědý mrak nad Kladnem. Vyd. 1. Kladno: Halda, 2013, s. 80. ISBN 978- 80- 905223-4-3.

*nebo překážky. Pouze přesné a bezvýhradné zachování tohoto rozkazu může nás ochrániti od nedozírných následků. Okresní hejtman, vrchní rada politické strany Jan Faltys v. r.*⁶³“

Celá republika byla během 15. března obsazena Němci. Jedinou výjimkou bylo Kladno. Jako by měli nacisté z místního dělnictva strach. V rozhlase dokonce do celého světa vysílali zprávy, „že v Kladně bolševici zatopili doly a demontují hutní zařízení. V samotném městě panuje neslýchaný teror proti německému obyvatelstvu“, nebo, „že se urputně bojuje dům od domu, zvláště urputně o Německý dům v Kročehlavech.“⁶⁴ Německé listy v Říši psaly o pětidenním obléhání Kladna hrdinným vojskem, až konečně bylo dobyt. Samozřejmě se nic takového nedělo.⁶⁵

---

⁶³ VYKOUK, Jaroslav. Hnědý mrak nad Kladnem. Vyd. 1. Kladno: Halda, 2013, s. 89. ISBN 978- 80- 905223-4-3.

⁶⁴ Původně Deutschheim, později hostinec Pošta a ještě později Národní dům.

⁶⁵KALENDA, Zdeněk. Protifašistický odboj na Kladensku v letech 1939-1945. Kladno: Historicko-dokumentační komise OV ČSPB, 1987, s. 15-16.

4. Kladenský protinacistický odboj v počátcích okupace

Podívejme se na vývoj odbojového hnutí na Kladensku. V říjnu byl poslední legální komunistický aktiv v Kladně. Přítomný byl i Jan Šmeral, který objasnil příčiny kapitulace, snahu západních kapitalistických mocností vehnat Německo do války se Sovětským svazem, předvídal válku a osvobození z Východu, upozorňoval na teror ze strany Německa. Po aktivu se sešli vybraní delegáti pro ilegální činnost. Tímto dnem končí legální funkce krajského tajemníka Rudolfa Vetišky. A. Hloušek o tom v kronice uvedl: *„Po rozpuštění KSČ bylo zastaveno vydání kladenské Svobody. U holiče Luláka byl ukryt psací stroj a u elektrikáře Novopeckého byl umístěn rozmnožovací stroj a v prodejně Včela byly uchovány zásoby papíru. Práce na vybudování ilegálního aparátu pro tisk Svoboda se soustředila do Kročehlav. Celkem vyšla tři čísla pod názvem „Obrana“. Po 15. březnu 1939 došlo k zatýkání našich lidí a tiskový aparát byl přestěhován.“*⁶⁶

4.1. Okupační režim v Kladně

Zatímco Praha a jiná česká města byla obsazena Němci během 15. března 1939, Kladno bylo výjimkou. Německé vojsko se zastavilo na hranicích Kladna v přilehlých obcích – Kročehlav, Švermov a Dubí, kde setrvalo do 17. března, teprve toho dne přijel do Kladna první oddíl říšské obrany. Pravidelná německá armáda dorazila do Kladna až 18. března 1939. Na hlavním náměstí je vítali místní Němci, zatímco Češi ani nevycházel ze svých domovů. Brzy se však objevily vývěsky s tímto oznámením: *„V neděli 26. března se koná ve 12:30 hodin na Wilsonově náměstí přehlídka říšské armády.“*⁶⁷

Většina kladenských obyvatel neměla zájem se přehlídky zúčastnit, neboť hned po násilném vpádu do českých zemí začali nacisté s perzekucemi. Zatýkali komunisty, sociální demokraty, veřejně činné pracovníky a odváželi je do koncentračních táborů. Systematicky pracovali na vyhlazování židů a ničení všeho, co bylo v rozporu s jejich expanzí. Ve školách, a to ve všech třídách a na veřejných místech visely obrazy Adolfa Hitlera a prezidenta Emila Háchy. Na všech úřadech po celém protektorátu se začala úředně používat němčina. Noviny a

⁶⁶ Státní okresní archiv Kladno. HLOUŠEK, Antonín. *Kronika města Kladna za dobu německo-fašistické okupace (1938-1945)*, tzv. Hlouškova kronika s. 12.

⁶⁷ Viz Obrazová příloha, obr. č. 2, 3 – Slavnostní nástup jednotky Wehrmachtu 26. března 1939 na Wilsonově náměstí, s. I. – II.

veškerý tisk a rozhlas byly pod přísnou německou kontrolou.⁶⁸ Němci prostřednictvím pověstného Arbeitsamtu⁶⁹ posílali mladé lidi do říše na nucené práce. Povolali celé ročníky chlapců narozených v letech 1921-1923. Také živnostníky odváděli a deportovali na práci do Německa.⁷⁰

Němci ve snaze získat české obyvatelstvo na svou stranu založili Svaz pro spolupráci s Němci. Rozesílali modré obálky s přihláškou do nové organizace i s textem, v němž stálo, že Velkoněmecká říše vzala Protektorát Čechy a Moravu pod svou ochranu a že za čas mohou být všichni Češi vděční a vyzývají se, aby vstoupili do Svazu pro spolupráci s Němci. A. Hloušek na to v kronice vzpomíná: *„Jednoho dne přišla modrá obálka i mně, vzal jsem ji a hodil do kamen. Po několika dnech přišla další s dopisem, abych vstoupil do Svazu a vyplněnou přihlášku odeslal a tím projevil solidaritu k budovatelům nové Evropy nebo nevyplněnou vrátil. Nenáviděli jsme ochránce a odmítali jsme jejich ochranu a vlastně proti komu?“*⁷¹

4.2. Komunistický odboj v Kladně

KSČ měla na Kladensku již před okupací velmi silné postavení. Dne 20. března 1938 zde proběhla komunistická demonstrace za přítomnosti Jana Šmerala. Tato manifestace pracujících byla prvním společným projevem proti nebezpečí nacismu.⁷² Šmeral na demonstraci pronesl projev, v němž odsoudil Hodžovu vládu a její povolnost tlaku Hitlera a Henleina a ukázal na nebezpečí, které hrozilo republice. V manifestu, přijatém kladenskými pracujícími, téhož dne mimo jiné stálo: *„Chceme mír! Chceme se s každým dohodnout na zásadní kolektivní bezpečnosti, ale nedovolíme, ani za cenu vlastních životů, aby nám kdokoliv chtěl vzít naši národní samostatnost. Neustoupíme ani o krok od demokratických zásad.“*⁷³

KSČ chtěla vytvořit lidovou frontu a spojit národ na obranu republiky a v tomto boji se spojit se svým spřáteleným Sovětským svazem. To byla podle KSČ jediná cesta k obraně

⁶⁸ Státní okresní archiv Kladno, HLOUŠEK, Antonín. Kronika města Kladna za dobu německo-fašistické okupace (1938-1945), tzv. Hlouškova kronika, s. 162.

⁶⁹ Během druhé světové války krajské úřady práce řídily v okupovaných zemích a závislých státech nábor zahraničních pracovníků. Ve většině případů šlo o nařízení, tedy o nucené práce. V Německu bylo málo pracovníků sil, v důsledku narukování většiny do armády.

⁷⁰ Státní okresní archiv Kladno, HLOUŠEK, Antonín. Kronika města Kladna za dobu německo-fašistické okupace (1938-1945), tzv. Hlouškova kronika, s. 168.

⁷¹ Tamtéž, s. 170.

⁷² VYKOUK, Jaroslav. *Hnědý mrak nad Kladnem*. Vyd.1. Kladno: Halda, 2013, s. 224. ISBN 978-80-905223-4-3.

⁷³ Státní okresní archiv Kladno, Svoboda, č. 68 z 22. 3. 1938

republiky a demokracie.⁷⁴ Již v květnu byla vyhlášena částečná mobilizace jako reakce na činnost Henleinovy SdP v pohraničních oblastech. Hitler hrozil válkou. Anglie i Francie se zalekly, neboť na válku nebyly připraveny. Dne 21. září 1938 proběhly spontánní demonstrace kladenského obyvatelstva. V ulicích a na náměstí byla slyšet hesla: „*Dejte nám zbraně, dali jsme si na ně*“, „*My chceme republiku naši, od Jasiny až k Aši.*“

4.2.1. Ilegální komunistický odboj proti okupantům v letech 1939-1941 v Kladně

Do ilegální odbojové organizace KSČ v Kladně bylo v letech 1939-1941 zapojeno mnoho členů, např. F. Šíkola, A. Pošta, J. Klikorka, B. Šíkolová, R. Mrázek, M. Urbanová, L. Štěpán, V. Šíma, Fr. Brabec, V. Beránek, J. Lelák, J. Černožský a další. Jejich schůzky se konaly v Podkozí, na Kačáku, v Unhošti v domku S. Patery, u jenečského hřbitova, v hostinci U Rozvědčíka, v Nezabudicích se S. Brunclíkem. Za heydrichiády byla většina členů zatčena a převezena do koncentračních táborů.

V květnu roku 1939 projeví horníci z dolu Ronna a Theodor svůj odpor proti okupantům stávkou. Po celou dobu války zde pracovala ilegální komunistická organizace. Harald Wiesmann si po svém nástupu na místo velitele kladenského gestapa⁷⁵ vyžádal seznam komunistů, který si vedlo četnické velitelství od roku 1925, a také seznam stávkujících ze dne 22. června 1939, a to od majora Víta a policejního inspektora Jaroše.⁷⁶ V roce 1941 si horníci vymohli vyšší mzdy. V červnu 1941 v den přepadení Sovětského svazu nacistickou armádou havíři z ranní směny sice sfárali, ale odmítli pracovat. Za několik týdnů bylo gestapem z Kladna zatčeno 50 horníků.

Ilegální skupina KSČ Poldina huť fungovala v letech 1939-1940. Miroslav Patera, Václav Šmolcnop, Jaroslav Klikorka, František Kolmistr a další, se scházeli s tajemníkem Ladislavem Ševčíkem a také s tajemníkem Brunclíkem z ÚV KSČ. Třetí den po schůzce byli Fr. Kolmistr, J. Novák, R. Krejčí, M. Urban, R. Mrázek a další zatčeni. J. Klikorka byl zastřelen v Ruzyni. 5. února 1942 došlo k zatčení většiny členů a byli transportováni do koncentračního tábora v Mauthausenu. Teprve když byli poté převezeni do Terezína, zjistili, že je zradil Jan Vacek z Kamenných Žehrovic.⁷⁷

⁷⁴ KALENDA, Zdeněk. Protifašistický odboj na Kladensku v letech 1939-1945. Kladno: Historicko-dokumentační komise OV ČSPB, 1987, s. 8.

⁷⁵ Viz Obrazová příloha, obrázek č. 32, s. XIX.

⁷⁶ VYKOUK, Jaroslav. Hnědý mrak nad Kladnem. Vyd. 1. Kladno: Halda, 2013, s. 121 ISBN 978-80-905223-4-3.

⁷⁷ KALENDA, Zdeněk. Protifašistický odboj na Kladensku v letech 1939-1945. Kladno: Historicko-dokumentační komise OV ČSPB, 1987, s. 230.

Dne 22. června 1941 Němci vyhlásili akci Barbarossa a napadli Sovětský svaz. Současně byla vyhlášena akce Viktorie. Hned druhý den se objevil na nejvyšším komínu Poldiny huti obrovský rudý prapor. Teprve odpoledne se podařilo přivolaným pražským kominíkům prapor z komína sejmut. Začalo hromadné zatýkání všech, kteří by mohli být potencionálními podezřelými z této provokace. Nikdy se nezjistilo, kdo prapor na komín vynesl. Po pátrání mezi mnoha tehdejšími pracovníky Poldovky se vynořila hrdinná jména, Marie Štěpánová z Braškova, která vlajku ušila, a dvojice Ladislav Štěpán a Rudolf Mrázek, kteří byli součástí tří dvojic, jež měly vynést a upevnit prapor na komín. Není však potvrzeno, jestli to byla právě tato dvojice. Oba dva však byli gestapem zatčeni a čekal je koncentrační tábor a smrt.

4.3. Občanský nekomunistický odboj na Kladensku

Vyhlášky a represe v souvislosti se Smudkovou aférou po 8. červnu 1939 ze strany nacistického Německa postihly veřejnost v celém protektorátu, ale především na Kladensku a Chodsku. Převážná část obyvatelstva považovala čin za spravedlivý akt odplaty, který jen dosvědčuje odpor a touhu po odvetě za dosavadní hitlerovský teror.⁷⁸ Navíc obyvatele vyburcoval k aktivnímu boji proti útlaku fašismu v rámci občanského odboje. Právě tyto represe, následující po 8. červnu 1939, byly zlomovým bodem pro české obyvatelstvo a přiměly ho postavit se na odpor. Tehdy se datuje vznik občanského nekomunistického odboje na Kladensku.

Obyvatelé Kladenska byli rozvezeni po koncentračních táborech Mauthausen, Dachau, Oranienburg, Buchenwald a dalších. Někteří byli po několika měsících propuštěni, aby byli opět zatčeni a opět převezeni do tábora. Mnozí, kteří se vrátili, se duševně zhroutili a nebyli schopni vykonávat své povolání. Nikdo nechtěl podporovat Kladenské, neboť i jejich podpora byla trestána.⁷⁹ Lidé byli zastrašeni terorem nacistů. V době, kdy se všichni mocní báli přispět Kladenským, primátor hlavního města Prahy Petr Zenkl⁸⁰ patřil k těm odvážným a navzdory nebezpečí pomáhal kladenským rodinám, neboť situaci chápal jako počátek velkého hnutí

⁷⁸ ČVANČARA, Jaroslav. Někomu život, někomu smrt: československý odboj a nacistická okupační moc 1939-1941. 1. vyd. Praha: Laguna, 2002, s. 48. ISBN 80-86274-40-3.

⁷⁹ FORMÁNEK, Oldřich. Pozor! Cela 292. Praha 1945, s. 26-32.

⁸⁰ Vystudoval Filosofickou fakultu UK, 10 let vyučoval na obchodní akademii v Karlíně; od r. 1911 působil v samosprávě města Karlína, od 1919 byl v obecných volbách zvolen karlínským starostou. Později pražským primátorem. V době zářijové krize, mnichovské zrady v prvních měsících pomnichovské republiky byl součástí vlády gen J. Syrového. Úřadu primátora zbaven rozpuštěním volené obecné samosprávy 24. února 1939. Na počátku války, v září 1939, byl též zatčen a držen v Dachau, převážně však v táboře Buchenwald. Pak se stal místopředsedou vlády premiéra K. Gottwalda. Po plném uchopení moci komunisty emigroval ilegálně do USA. Zemřel ve svých 91 letech v Severní Karolíně. R. 1992 byly ostatky jeho a jeho manželky převezeny do vlasti a jsou uloženy na Vyšehradě.

odboje, k němuž je povinen přispět každý.⁸¹ Kladenský případ měl dalekosáhlé důsledky. V cizině vzbudil velké pohoršení, až do této doby totiž neukázali Němci světu, co dovedou. Nyní mu však odhalili svou pravou tvář. V podvědomí příslušníků českého národa se cosi změnilo, a každý cítil, že se něco musí stát. Mnozí jednali na vlastní pěst a škodili Němcům, kde mohli. A z tohoto hnutí vyrostlo pak hnutí Národního odboje, jehož orgánem se stal časopis *V boj*.

Všechna represivní opatření měla za následek jediné, že Kladno bylo zastrašeno. Ve městě byla navíc zřízena pobočka pražské centrály gestapa v čele s SS-Obersturmbannführerem Haraldem Wiesmannem⁸² a v budově průmyslové školy se usadilo Schupo.⁸³ Ale ani největší strach nemohl trvat věčně. Pomalu, ale jistě se začínal tvořit protiněmecký odboj v několika vrstvách. Byli to vlastenci z řad bývalé československé armády, sokolové, hasiči i členové družstva Včela, komunisté, skupiny v hutích i na šachtách. Postupně tu rostla mohutná síť boje proti nacistickým okupantům.

4.3.1. Odboj proti okupantům na Státní průmyslové škole v Kladně

Prvním odbojovým činem proti německým okupantům v českých zemích bylo zřejmě zastřelení německého policisty Wilhelma Kniesta v Kladně v noci ze 7. na 8. června 1939. Tento čin je spjatý se jmény Jana Smudka a Františka Petra, kteří byli v té době žáky III. ročníku Státní průmyslové školy v Kladně. Petr byl v rámci vlny zatýkání domažlického odboje 26. března 1940 zatčen a na podzim téhož roku byl v Drážďanech popraven. V březnu, kdy byl Jan Smudek stíhán, byli členové sboru i žáci vyslýcháni kladenským gestapem. Ředitel školy Ing. Otakar Novák a profesori byli napomenuti a důrazně upozorněni na nutnost vést žactvo v duchu říšské myšlenky. S těmito myšlenkami se ředitel školy ani učitelský sbor neztotožňovali a jejich odpor a vlašnost vůči všemu říšskému byla gestapu známá.⁸⁴

V říjnu 1941 kvůli zaslanému anonymnímu dopisu na gestapo, odsuzujícímu vraždění českých lidí Hitlerem s podpisem „průmyslovák“, bylo řediteli školy uloženo vypátrání pachatele do příštího dne do 12 hodin, jinak hrozilo, že bude 200 příslušníků průmyslovky zastřeleno. Protože nebyl nikdo vypátrán, přistoupilo gestapo k represím. Bylo zatčeno 14 členů sboru a 48 žáků. Dne 4. - 6. října 1941 byli předvedeni k výslechu a pak týráni. Škola

⁸¹ FORMÁNEK, Oldřich. *Pozor! Cela 292*. Praha 1945, s. 26-32.

⁸² V říjnu přišel do Kladna jako vedoucí gestapa. Zúčastnil se vyvraždění Lidic, vyloupení Konopiště apod. V roce 1942 byl přeložen do Varšavy, kde dosáhl hodnosti kriminálního rady. Po skončení 2. sv. války byl dopaden, souzen a popraven v Praze na Pankráci.

⁸³ Ochranná policie, součást nacistické pořádkové policie.

⁸⁴ Státní okresní archiv Kladno, HLOUŠEK, Antonín. *Kronika města Kladna za dobu německo-fašistické okupace (1938-1945)*, tzv. Hlouškova kronika s. 53-55.

byla zavřena a zatčení převezeni do Terezína do Malé pevnosti. Velká část byla 22. listopadu propuštěna, nicméně řada učitelů se vrátila s nalomeným zdravím a Ing. Josef Kovář dokonce zemřel. Případ perzekuce kladenské průmyslové školy vzbudil velký rozruch. Pronásledování profesori, kteří byli uvězněni a suspendováni a pak přeloženi na nejrůznější místa v Čechách, se po roce 1945 neucházeli o žádné výhody. Brali svůj postoj a své utrpení za samozřejmou věc. Ve vstupní hale průmyslové školy je umístěna bronzová deska s nápisem: „*Zemřeli jsme, abyste mohli ve svobodě žít!*“⁸⁵

4.3.2. Odboj proti okupantům v hasičské organizaci v Kladně

Činnost proti německému nacismu začala v hasičských organizacích již v letech krize první republiky a stupňovala se po Mnichovu při záboru pohraničí a vojenského obsazení českých zemí hitlerovskou armádou. Ve výborech byli živnostníci a sedláci, ale v řadách členstva byli především prostí dělníci. Dopravní prostředky, patřící hasičskému sboru, byly využívány na záchranu státu, k evakuaci společného majetku. Za protektorátu byla hasičská organizace jednou z mála organizací, do jejíchž řad se německým okupantům nepodařilo proniknout a ovládnout či vnutit jí vojenskou organizaci včetně německých povelů. Jedinou vnucenou akcí této organizaci se stala výměna hadicových spojek. Ty, které byly dosud používány, byly vyrobeny z mosazi a byly nejednotného typu, což bylo překážkou v součinnosti několika sborů při velkých požárech. Němci měli nedostatek mosazi, proto nařídili výměnu spojek za spojky jednotného typu z hliníkové slitiny.

Existovala celá řada akcí, které byly hasičstvu nařizeny orgány říšského protektora a byly využity k činnosti proti okupantům. Byly to odborné kurzy a školení pro zneškodňování zápalných bomb a školení chemického hašení, které byly využívány současně k osvojení si nauky o zbraních a zacházení s nimi. Bylo také zlepšeno technické vybavení. Aby byla zajištěna schopnost a operativnost využití útvarů Luftschutzu, do nichž byli násilně naverbováni čeští lidé, byli nejlepší lidé z hasičské organizace pověřováni činností v těchto útvarech. Kladenské hnutí hasičstva bylo součástí celostátního hnutí hasičstva spjatého s ilegální organizací „Rada tří“. Činnost tohoto článku celostátní ilegální organizace byla zaměřena na celý kladenský okres, ve spolupráci s organizacemi na Slánsku, Berounsku a Rakovnicku. Jen z Velkého Kladna⁸⁶ bylo v koncentračním táboře v Terezíně umučeno 11

⁸⁵ Viz Obrazová příloha – Pamětní deska ve vstupní hale Průmyslové školy v Kladně, obr. č. 4. s. III.

⁸⁶ Dne 1. 1. 1941 bylo zřízeno tzv. Velké Kladno. K vlastní kladenské obci byly úředním příkazem připojeny obce Kročehlavy, Rozdělov, Újezd pod Kladnem, Dubí, Dřín.

členů ilegální organizace hasičstva v čele s velitelem I. obvodu Okresní hasičské jednotky č. 27 Františkem Hellebrandem.

4.3.3. Odboj proti okupantům Sokola v Kladně

Sokolská župa Budečská v Kladně byla napojena na sokolskou odbojovou organizaci „Jindra“ v Praze. V květnu 1940 se Němci zmocnili kladenské sokolovny. Byla zde zřízena věznice gestapa, kde bylo umístěno průměrně 150-250 vězňů, kteří byli hlídáni staršími četníky.⁸⁷ Internovaní pracovali na stavbě tzv. Tyroláckého domu, dispenzáře a na stavbě nové budovy gestapa naproti gymnáziu. Vedoucím sokolského kina byl František Carvan, sokolníkem Antonín Hadáček a zaměstnanci Alžběta Holečková, Božena Holečková. Do akcí byl zapojen i prof. Václav Kouba. Tito udržovali spojení s rodinami uvězněných v sokolovně a zprostředkovávali jim všestrannou pomoc, jako například předávání potravin, cigaret, ošacení, dopisy, a také umožňovali styk rodinám s uvězněnými. Ten se uskutečňoval v bytě sokolníka Hadáčka.⁸⁸

V dubnu 1941 byla říšským protektorem zakázána činnost Sokola. Represivní akce Sokol byla vyhlášena v noci ze 7. na 8. října 1941,⁸⁹ kdy bylo gestapem v Kladně zatčeno celé předsednictvo Budečské župy: starosta František Kleiner, místopředseda Kasalický, náčelník Otta Pešek, vzdělavatel Augustin Řezníček a jednatel Václav Kratochvíl. Následně 12. října 1941 byla organizace Jednoty sokolské zrušena a zbavena majetku.

4.3.4. Vojenský odboj proti okupantům Kladně „Obrana národa“

Ilegální vojenská organizace Obrana národa v čele s velitelem generálem Františkem Kravákem sídlila v Praze. Pro Kladno byl určen pplk. Julian Stříbrný a zástupce štkt. Antonín Tichý a prof. Josef Fiala. Organizoval se podzemní boj proti okupantům a ani účastníci branné výchovy v Kladně nezůstali pozadu. „*V roce 1939-1940 jsem byl napojen na pražskou odbojovou skupinu V boj a rozšiřoval jsem ilegální tisk. V tak osudové chvíli má tisk cenu ostří meče. Gustav Benda z Dubí tisk ukryval v bednách na půdě. Ant. Benda s kolektivem na berní správě rozmnožoval ilegální letáky a byl vězněn na Pankráci. Pak byl*

⁸⁷ VYKOUK, Jaroslav. Hnědý mrak nad Kladnem. Vyd. 1. Kladno: Halda, 2013, s. 125. ISBN 978-80-905223-4-3.

⁸⁸ Po prozrazení této činnosti byl sokol Hadáček zatčen s celou rodinou a stejně se tak stalo i několika četníkům.

⁸⁹ KALENDA, Zdeněk. Protifašistický odboj na Kladensku v letech 1939-1945. Kladno: Historicko-dokumentární komise OV ČSPB, 1987. s. 21.

nasazen v železárnách, kde sabotoval výrobu zalomených hřídelí,“ vzpomíná Antonín Hloušek ve své kronice.⁹⁰

V roce 1941 byla v Kladně zorganizována vojenská skupina s názvem Nejvyšší rada pracujícího lidu. Do čela byl dosazen velitel por. Gustav Kugler. Hloušek o něm v kronice píše: *„Dělal jsem veliteli por. Kuglerovi spojku až do revoluce. Por. Kugler mě pověřil, abych vyhledával vhodné a spolehlivé muže z doby výcviku na Kladně pro zapojení do odbojové činnosti.*“⁹¹

4.3.5. Ilegální organizace „V boj“

Odbojová skupina V boj vznikla v Praze, brzy svou dobrou organizovaností získala řadu následovníků i v jiných městech jako Brno, Olomouc, Ostravě a také Kladno. Zakladatelem této skupiny byl Josef Škalda, legionář roty „Nazdar“ z 1. světové války. V Kladně se soustřeďoval ilegální tisk „V boj“ v knihařství s papírnictvím Antonína Hlouška v ulici Dr. Hajna čp. 179, kde jej s manželkou Marií kolportovali svým zákazníkům. Byla rozesílána také ISNO, informační služba národního osvobození. Spojky s pražskou organizací byli Gustav Kačerovský z Prahy a Arnošt Škornička, legionář z Kladna-Kročehlav. V boji stál vedle sebe důstojník a pěšák, inteligent a dělník, komunista a lidovec nebo člen jiné politické strany a všichni měli jednu myšlenku, narušovat bojové akce německé armády a přispět tak k boji proti útlaku nacistickými okupanty na domácí frontě. 13 členů skupiny V boj bylo popraveno, dalších 21 zemřelo v souvislosti následkem útrap války a v koncentračních táborech.

Josef Škalda, uvědomující si závažnost situace, věděl, že je třeba dodat českým lidem odvalu, naději a vrátit čest a národní uvědomění. Škalda si vybral spolehlivé spolupracovníky z řad záložníků a již 14. března se sešli v jeho bytě a na této schůzce slavnostně složili přísahu na československou vlajku. Přísahali, že budou bojovat za práva republiky a lidskosti až do posledního muže a do poslední krůpěje krve. Zvolená hesla „V boj“ a „Pravda zvítězí“ ukazovala cestu a vytyčený cíl celé skupiny. Němci byli nazýváni šířitelé pobuřujících ilegálních tiskovin a z jejich strany bylo věnováno velké úsilí k jejich likvidaci. Kresby na titulní straně vytvářel akademický malíř Vojtěch Preissing. Distribuční spojkou pro Kladno byl Gustav Kačerovský. Časopis V boj se stal mluvčím celého národa, jeho myšlenek a odhodlání bojovat. Když se z protektorátního rozhlasu šířilo do celého světa, že Hitler převzal český národ pod ochranu Velkoněmecké říše, časopis V boj upozorňoval na to, jak se chovat

⁹⁰ Státní okresní archiv Kladno, HLOUŠEK, Antonín. Kronika města Kladna za dobu německo-říšské okupace (1938-1945), tzv. Hlouškova kronika, s. 168.

⁹¹ Státní okresní archiv Kladno, HLOUŠEK, Antonín. Kronika města Kladna za dobu německo-říšské okupace (1938-1945), tzv. Hlouškova kronika, s. 164.

k Němcům, jak bojkotovat německé podniky, a varoval před tím, aby se mladí lidé dobrovolně hlásili na práci do Říše.⁹²

Hloušek na časopis ve své kronice vzpomíná slovy: „*Časopis V boj* jsem dostával od Škaldovy skupiny v roce 1939-1940. Po zatčení vedoucích pracovníků pražským gestapem přicházel druhý ročník 1940 od vojenské skupiny, která ve vydávání pokračovala. Skupinu řídil major Sadílek v Holešovicích. Skupina získala i další spolupracovníky jako dr. Vladimíra Hrabana, Františka Melouna apod. Finančně pomáhal ředitel novinové tiskárny Antonín Mádl. Hlavní stránka vycházela s malou hlavičkou a textem. Škaldův *V boj* měl první stranu obrázkovou.“⁹³

4.3.6. Seznam ostatních ilegálních odbojových organizací 1939-1941 proti okupantům v Kladně

Kromě výše uvedených odbojových skupin však v Kladně působily i mnohé další organizace.

Jednou z nich byla ilegální organizace **Červený kříž**, v jejímž čele stál Emil Košař, který jako ředitel kina Korso v Kladně, jež patřilo Červenému kříži, odvedl za celou dobu okupace celkem 440 000 korun z výnosu kina postiženým rodinám a na odboj. Dalšími spolupracovníky byli MUDr. Bedřich Švestka, MUDr. Jaromír Jiroutek, JUDr. Pithart, Josef Škach, Václav Klebík, Alois Hrdina, František Carvan, Novotný a další. Dále se jednalo o ilegální skupinu **Junák** v čele s vedoucím oddílu Jiřím Karafiátem

Ilegální organizace **Nejvyšší rada vojáků a pracujícího lidu** působila v Kladně od roku 1941. Původně byla napojena na Obranu národa a po jejím zániku 1940 na toto odbojové hnutí navázala. Velitelem byl por. Gustav Kugler, jeho zástupcem por. Jaroslav Archman, politickým komisařem Josef Foukal, ústředním zpravodajem dr. Radim Foustka. Mezi členy štábu patřili např. Fr. Doksanský, Fr. Sajner, Emanuel Homola, Fr. Šnobl, Vilém Smutný, Emil Košař, Václav Kelbich, jako spojky působili Vladimír Abrahám, Fr. Konvalinka, Adolf Plecítý, Antonín Hloušek, Josef Lánský a další. Organizace byla napojena na Poldinu huť, na Kablo Kladno, kladenské doly, městské podniky v Kladně, nemocnici, Kročehlavy, Dubí, Vinařice, Hnidousy, Doksy, Rozdělov, Velkou Dobrou, Vrapice, Motyčín atd.

Vojenská ilegální skupina **Pálek Kladno** působila v letech 1939-1940, mezi její zakladatele patřili pplk. Julian Stříbrný, špkt. Písařík, kpt. dělostřelectva Brauner, gen. Šidlík, vedoucím

⁹² Státní okresní archiv Kladno, HLOUŠEK, Antonín. Kronika města Kladna za dobu německo-fašistické okupace (1938-1945), tzv. Hlouškova kronika, s. 112-113.

⁹³ Tamtéž.

byl Jiří Pálek. Mezi dalšími členy byli např. Vladimír Smutný, Jiří Hruška, Karel Cibulka, Josef Pavlíček a další. V ilegální skupině **Berní správa na Kladně** působili např. Antonín Čadek, Marie Richterová, Jaroslav Kozlík, František Kovář, Rudolf Chaloupka, JUDr. Elmar Rich. Po 15. březnu 1939 tiskli na Ormigtonu řeč presidenta Beneše a informace ze zahraničního rozhlasu. Rozesílali je poštou na adresy poplatníků. Dne 17. května 1939 byli všichni zatčeni gestapem a vyšetřováni na Pankráci. Na **Ústřední vedení odboje domácího (ÚVOD)** byli v Kladně napojeni např. pplk. Julian Stříbrný, prof. František Kleiner, Dr. Radim Foustka a další.

4.3.7. Kladenská knihovna za německé okupace

Hned po první prohlídce knihovny se německá státní policie podivovala, proč nemá kladenská knihovna dvoujazyčné označení na hlavních nápisech kancelář, vydej, příjem apod. Knihovník dostal rozkaz, aby byly všechny nápisy vytištěny dvoujazyčně, dále pak v německém jazyce tiskopisy, legitimace, přihlášky, upomínky apod. Němečtí okupanti krutě zasáhli do činnosti knihovny. Došlo k vyřazování tzv. závadné literatury. Na index se dostala velká část české literatury, jako například dílo Karla Poláčka, Ivana Olbrachta, Josefa a Karla Čapka, Vladislava Vančury, Jaroslava Haška, Aloise Jiráka, Egona Ervína Kische, K. H. Borovského, K. V. Raise a dalších. Knihy byly převzaty policejním úřadem v Kladně. Knihovníkům se podařilo zachránit některé knihy před úplným zničením ukrytím v samotné knihovně nebo u sebe doma. Knihy za okupace ukrývalo i několik obětavých čtenářů. O nákupu nových knih rozhodoval sám vládní komisař K. Zucker. Nacisté rozpustili knihovní radu, předseda knihovní rady František Kleiner a pokladník Antonín Pavlis zaplatili za okupaci svými životy. Další členové knihovní rady Macák a Josef Škach prošli utrpením koncentračního tábora. Knihovně byly vnuceny spisy Emanuela Moravce, Karla Lažnovského a ostatních kolaborantů a překlady z němčiny, plné nacistické ideologie.⁹⁴

⁹⁴ Státní okresní archiv Kladno, HLOUŠEK, Antonín. Kronika města Kladna za dobu německo-fašistické okupace (1938-1945), tzv. Hlouškova kronika, s. 53-55.

5. VRAŽDA W. KNIESTA 8. ČERVNA 1939, JEJÍ VYŠETŘOVÁNÍ A PÁTRÁNÍ

V noci ze 7. na 8. června 1939 v 1.05 hodin poblíž reálky na nároží Váňovy a Hruškovy ulice zazněly výstřely. Výsledkem byl mrtvý německý policista, vrchní strážmistr říšské pořádkové policie.⁹⁵ Po útočnicích se slehla zem.

Ze zprávy majora Víta z četnické stanice dále vyplývá, že nad ránem 8. června 1939 o 0:55 hodiny byl v Kladně zastřelen neznámými pachateli Oberwachtmeister der Schutzpolizei⁹⁶ Vilhem Kniest⁹⁷ 15. Hundertschaft, 5 Polbaonu, I. Regiment, jak zní přesný německý překlad jména policisty, jeho hodnosti a útvaru. Dále zpráva uvádí, že místem činu je Kladno, Váňova ulice proti reálnému gymnáziu. Strážmistr Kniest byl zastřelen 3 ranami z pistole, 2 rány zasáhly jeho hlavu a 1 rána zasáhla předloktí. Dále se ze zprávy dovídáme, že jedna rána musela být vypálena, když Kniest již ležel na zemi, neboť projektil byl zaryt v zemi pod hlavou mrtvoly. Na místě byly nalezeny celkem 3 nábojnice, 1 nábojnice ráže 6,35 mm českého původu a 2 nábojnice 9 mm německého původu. Zavražděný sám nestřílel. Ve zprávě dále stojí: *„Důvodně podezřelí jsou dva neznámí, kteří dne 8. 6. 1939 seděli u vedlejšího stolu hostince u Šanců, ve kterém se strážmistr Kniest bavil s číšnicí zmíněného podniku. Když strážmistr zaplatil, zaplatili a chtěli odejít, Kniest však si opět sedl. Oni čekali, a jakmile se Kniest zvedal k odchodu, opustili lokál ještě před ním. Přiložen je i popis domnělých pachatelů: Prvý – 180 cm, plavé vlasy, 30 roků stár. Druhý - 165-170 cm, kaštanové vlasy, 26 roků stár. Jeden měl světlý, proužkovaný oblek. Případ je vyšetřován státní policií a německou kriminální policií z Prahy. Na místě je velitel pořádkové policie Protektorátu, Gen. Lt. von Kamptz.“*⁹⁸

Ohledání mrtvoly provedl policejní lékař české státní policie z Kladna MUDr. Jirí Váňa⁹⁹ před 1:30 hodinou ranní. Ve zprávě mimo jiné stojí, že mrtvola byla nalezena v poloze nznak, hlava byla zbrocená krví obličejem nahoru. Z bližšího ohledání byla zjištěna střelná rána na hřbetní straně pravé ruky, průstřel levé poloviny horního rtu, vedený téměř kolmo. Rána byla kruhová, sedřená a mírně začervenalá, což svědčilo o střelbě ve vzdálenosti menší než jeden metr, ne však z bezprostřední vzdálenosti. Při prohlédnutí dutiny ústní byly nalezeny vyražené zuby horního patra, především stoličky, a proražení levé poloviny tvrdého

⁹⁵ Viz Obrazová příloha - Mrtvý německý policista, obr. č. 5, 6, 7. s. III. – IV.

⁹⁶ Policie nacistického Německa - šéf německé policie Heinrich Himmler.

⁹⁷ Viz Obrazová příloha obr. č. 8 – Vrchní strážmistr německé policie Wilhelm Kniest, s. V.

⁹⁸ Národní archiv, fond Policejní ředitelství Praha II- Všeobecná spisovna kart. 10543, sign. S3776/1 Smudek.

⁹⁹ Národní archiv, fond Prezidium ministerstva vnitra, kart. 1537, sign. 225-1537-11.

patra svědčící o silném úderu, vedoucí k omrácení napadeného Kniesta. Tento úder pravděpodobně předcházela samotnému výstřelu a průstřelu horního rtu ve směru shora dolů, kolmo k zemi, projektil byl v zemi, pod hlavou mrtvoly. Ze zprávy vyplývá, že vlastní a bezprostřední příčinou smrti bylo rozdrčení orgánů důležitých pro život, tj. zlomení spodiny lebeční a porušení mozkové tkáně. Toto smrtelné zranění bylo způsobeno střelnou ranou, které předcházela prudký úder, vedoucí k omrácení zepředu a sražení napadeného nznak. Smrt nastala takřka okamžitě. Jednalo se o vraždu, nešťastná náhoda i sebevražda byla podle zprávy vyloučena.

Při pitvě našel MUDr. Váňa jednu kulku v pravém zápěstí. Náboj zřejmě vnikl do ruky v okamžiku, když Kniest sahal po svém revolveru, aby se bránil. Bylo to jasné, protože druhá kulka vnikla do těla levým bokem, zasáhla páteř a zůstala v těle. Kalibr nábojů byl velký, patřil vojenskému revolveru. Náčelník německé ochranné policie, hejtman Valech, českému lékaři nevěřil a jeho tvrzení se mu zdálo podezřelé. Usoudil, že doktor chce svalit podezření na neznámého říšského příslušníka branné moci. Nechal doktora Váňu zajistit. Stejně se stalo i lékaři MUDr. Ignáci Hajnovi i policejnímu komisaři doktoru Nebázlivému. Průběh dalšího vyšetřování utvrdila hejtmana Valecha v úsudku, neboť se na místě činu našla ještě jedna nábojnice jiné ráže, a to šest třicet pět.

Byla vypsána odměna ve výši 100000 korun úřadem vrchního rady (oberlandráta) v Kladně za sdělení, která by vedla k vypátrání pachatelů.¹⁰⁰ A hned 10. června 1939 obdržela četnická stanice zprávu o prvním podezřelém a bylo vyhlášeno pátrání po Josefu Čechákovi¹⁰¹ z Hnidous, bývalém horníkovi, lupiči pokladen, hledaném pro loupeže a útěk z vězení a navíc pro vraždu policejního hlavního strážmistra německé policie Wilhelma Kniesta. Četnický velitel major Vít podal hned zprávu gestapu a to hned spustilo pátrání.¹⁰² V uveřejněné pravidelné rozhlasové relaci byla možnost se také dozvědět, že vloupání prováděl vždy ozbrojen opakovací pistolí, a dále, že Čechákův popis se shoduje s popisem podezřelé osoby z vraždy. Kasař Čechák byl 28. června dopaden a vyslýchán ve věci zastřelení W. Kniesta. V inkriminované dny se však nacházel v Praze a v okrese Písek. Svě alibi i doložil. Toto ohlášení bylo pravděpodobně vyřizování si účtů, ale lákavá odměna tu sehrála také svou roli. Několik dalších nahlášených podezřelých bylo propuštěno poté, co prokázali své alibi.

¹⁰⁰ Viz Obrazová příloha - Odměna vypsána úřadem Dr. Meusela, obr. č. 9. s. V.

¹⁰¹ Viz Obrazová příloha - Vyhlášení pátrání po Josefu Čechákovi, obr. č. 10. s. VI.

¹⁰² Národní archiv, fond Prezidium Ministerstva vnitra, - kart. 1537, sign. 225-1537-11.

Společné pátrání po pachatelích bylo 15. června 1939 oficiálně ukončeno,¹⁰³ ale komisař Michalovski a major Vít byli v neustálém kontaktu ve snaze vypátrat pachatele.

Němci šli ve svém pátrání po stopách údajných sabotážních akcí českého odboje. Dostali se do center odbojového hnutí v Praze, v Plzni, v Českých Budějovicích, díky odhalení některých připravovaných sabotážních akcí např. odstřelení německého muničního vlaku při průjezdu železničním tunelem nedaleko bavorského městečka Furth im Wald, kterou připravovali domažličtí junáci. Výbušninu měl junákům obstarat nadporučík Otto Bartoška, představitel Obrany národa.¹⁰⁴ K akci nakonec nedošlo kvůli odhalení sítě odbojové organizace Obrany národa na Domažlicku, kde byl v tu dobu i Jan Smudek. Po nezdařené akci Jan Smudek přivezl kufr plný trhaviny zpět na Domažlicko a ukryl ho v rodném domě v Máchově ulici v Domažlicích. Hledaný kufr¹⁰⁵ s trhavinou dovedl gestapo i k Janu Smudkovi, aniž by tušili o jeho účasti na kladenském případě ze dne 8. června 1939.

Na Domažlicku došlo k vlně zatýkání a v polovině března 1940 bylo zatčeno několik představitelů místního odboje. Dne 15. března byl zatčen Ant. Žlábek, Otto Bartoška a Jan Procházka.¹⁰⁶ Ředitel domažlické elektrárny Václav Waldheger zvolil při zatýkání 19. 3. 1940 dobrovolnou smrt.¹⁰⁷ Dne 20. března 1940 si přišli tři příslušníci klatovského gestapa v čele s Jakubem Neubauerem i pro Jana Smudka. Zajímal je především kufr a Smudkova odbojová činnost na Domažlicku. Při zatýkání a snášení kufru z půdy Smudek vystřelil po Neubauerovi, zasáhl ho do hlavy a jen ho poranil. Následného zmatku Smudek využil a utekl. Dne 21. března byl na něj vydán zatykač a bylo po něm vyhlášeno pátrání za pokus o vraždu německého úředníka tajné policie v Domažlicích. Telegramy byly rozeslané na všechna komisařství a všem civilním strážím.¹⁰⁸ Dne 22. března vyšel dodatek k telegramu, že Smudek vlastní u sebe průkazku č. 28044 pro členy rodiny železničářů.¹⁰⁹

Dne 23. března byli zastřeleni dva příslušníci německé finanční stráže nedaleko ve vesničce Březí, nacházející se asi 10 kilometrů od Domažlic. Zpočátku si gestapo myslelo, že čin spáchali neznámí pachatelé, ale expertiza ukázala, že byli zabiti Smudkovou zbraní.¹¹⁰

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Jan Procházka dle instrukcí plzeňského ON připravoval spolu domažlickými skauty vyhození muničního vlaku do povětří. Kufr s trhavinami ukryli zatím ve vodárenské šachtě. Viz Obrazová příloha, obrázek č. 30, s. XIX.

¹⁰⁵ Jeho existenci gestapo odhalilo při výslechu zatčených příslušníků ON přes pražské, plzeňské a klatovské vedené ON. Národní archiv, fond Policejní ředitelství Praha II. – Všeobecná spisovna, kart. 10544 sign. S 37776/1

¹⁰⁶ Byli společně popraveni v Berlíně dne 21. dubna 1943. Viz Obrazová příloha, obrázek č. 25, s. XVI.

¹⁰⁷ Viz Obrazová příloha, obrázek č. 27, s. XVII.

¹⁰⁸ Národní archiv, fond Policejní ředitelství Praha II. – Všeobecná spisovna, kart. 10544 sign. S 37776/1

¹⁰⁹ Tamtéž

¹¹⁰ KOURA, Petr. Zapomenutá legenda českého odboje, Soudobé dějiny, 2004, č. 1-2, s. 119-120.

Rozpoutala se další vlna zatýkání. Druhý den bylo v Domažlicích zatčeno dalších sto lidí, neboť již 20. března bylo zajištěno padesát jiných mužů. Všechny sto padesát rukojmích bylo deportováno do koncentračního tábora Flossenburg.¹¹¹

Podle zprávy četnické stanice v Klatovech byl Smudek naposledy spatřen 25. března v Černíkově v domažlickém politickém okrese. Na hlavě měl tmavý klobouk, šedý dlouhý kabát bez dragouna s naplněnou aktovkou, zbraň měl stále u sebe.

Hned po 20. březnu, tedy po Smudkově výstřelu na Neubauera a po zjištění, že byl Jan Smudek v době kladenské vraždy v Kladně, kde studoval a bydlel nedaleko místa činu, se kladenské gestapo zaměřilo na Smudkovy spolužáky. Dne 26. března byl vyslýchán František Petr a po šestihodinovém výslechu se doznal, že je spoluúčastníkem Jana Smudka na vraždě Wilhelma Kniesta. Dále byli vyslýcháni další spolužáci, František Novotný, Josef Kocián a Jaroslav Uher. První dva u Smudka viděli pistoli ráže 6,35 mm a náboje, o vraždě se však dozvěděli až druhý den od bytné nebo z tisku. Byl tu i Ladislav Vojtěch, domažlický rodák, příslušník skautského oddílu a jeden ze Smudkových pražských přátel.¹¹² Stejně, jako řada jiných, i on byl sledován kriminální policií. Protektorátní vláda vypsal 29. března 1940 odměnu 100 000 korun za dopadení Jana Smudka.¹¹³ Následně anonymní telefonát ohlásil přítomnost Smudka v 19 hodin v Národním divadle. Hlídka byla do divadla vyslána, pátrání bylo však bez výsledku. Podobná udání mohla mít i jiný účel než zjištění, ale mohla i vědomě zahlcovat policejní aparát.¹¹⁴ Kolem Smudka se vytvářela lidová legenda. Smudkovo „nepolapení“ bylo považováno za německou prohru. Značná část českého obyvatelstva byla připravena být při jeho úniku nápomocna.

Dne 30. března 1940 byl přidán dodatek k vyhláškám o pátrání po Smudkovi. Sdělení obsahovalo informaci, že se jmenovaný objevil 29. března 1940 v Praze na Spořilově a přes pravou tvář má vodorovnou stopu po značnějším škrábnutí. Bylo podáno několik zpráv zdejšímu oddělení německé státní policie o této události. Podle gestapa se Smudek objevil na Spořilově.¹¹⁵ Mimo jiné se ve zprávě píše, že po 18 hodině byl Jan Smudek spatřen na Spořilově u bytu Ladislava Vojtěcha, bytem Spořilov, Roztylské nám. č. 395, a že se mu podařilo uprchnout díky varování Ladislavem Vojtěchem, který byl na místě zatčen. Ten se stal pro Němce vhodnou osobou, na které mohli demonstrovat svou moc a převahu. Ladislav

¹¹¹ Část z nich byla v rámci amnestie, kterou Němci vyhlásili v den výročí své moci, postupně od června 1940 propouštěna, ale většina zde byla až do konce války.

¹¹² Viz Obrazová příloha, obrázek 26, s. XVI.

¹¹³ Viz obrazová příloha, obrázek č. 34- Protektorátní vláda vypsal odměnu 100 000 korun za dopadení Jana Smudka, obrázek č. 34, s. XX.

¹¹⁴ Národní archiv, Policejní ředitelství Praha II. – Všeobecná spisovna, kart. 10544 sign. S 37776/1, Jan Smudek

¹¹⁵ Viz Obrazová příloha - Článek ČTK - obrázek 23, s. XIV.

Vojtěch byl již druhého dne odsouzen zvláštním německým soudem k trestu smrti, který byl 4. dubna 1940 vykonán v drážďanské věznici. Ve stejný den překročil Jan Smudek hranice Protektorátu na Slovensko a pak přes Maďarsko do Jugoslávie. Přes Blízký Východ se vydal do Francie, kde vstoupil do československého zahraničního vojska.

Němci však o ničem nevěděli a pokračovali ve svém pátrání dál.¹¹⁶ Dne 9. dubna 1940 Ústřední pátrací oddělení znovu důrazně vyzývalo obyvatelstvo, aby v nejvyšším zájmu celého národa pomohlo vypátrat vraha Jana Smudka, mj. slovy: „*Každý, kdo by mu jakýmkoliv způsobem pomáhal, bude nejpřísněji potrestán.*“¹¹⁷

V rámci pátrací akce policejní ředitelství a bezpečnostní oddělení v Klatovech požádalo o spolupráci pražské oddělení s prověřením uvedených osob pocházejících z Domažlicka a nyní sídlících v Praze. Měli pátrat, zdali Smudek nepožádal někoho z nich o pomoc nebo podporu. Výčet jmen čítal celkem 3308 osob. Dále se po celém protektorátu promítal film vyzývající k dopadení Smudka. Pokyn policejního ředitelství přímo zněl, že „*je povinností každého biografu promítat tento film*“.¹¹⁸ Promítání bylo ukončeno 27. dubna 1940. Ke dni 11. ledna 1941 četnická pátrací stanice Kladno odvolala pátrání ve věci vraždy říšskoněmeckého vrchního policejního strážmistra Wilhelma Kniesta.

5.1. Dopady vyšetřování na kladenské obyvatelstvo, represe, stanné právo

Němci na takový čin čekali a dovedli ho využít k „oprávněnému“ zásahu proti pachatelům a jejich společníkům. Nacisté tímto zásahem odhalili, čeho všeho jsou schopni. Byl konec licoměrného hlásání do světa, že protektorát je „*oázou klidu a usilovné práce pro blaho Říše*“.¹¹⁹

Vyhlášky a represe ze strany nacistického Německa postihly veřejnost v celém protektorátu, ale především na Kladensku a později i na Chodsku. Převážná část obyvatelstva považovala čin za spravedlivý akt odplaty, který jen dosvědčuje odpor a touhou po odvetě za dosavadní hitlerovský teror.¹²⁰ Vyburcoval také české obyvatelstvo k aktivnímu boji proti útlaku nacismu, v rámci občanského odboje. Tzv. kladenská vražda byla oficiálně první násilnou odbojovou akcí. Hlavními aktéry byli mladí odbojáři František Petr a Jan Smudek.

¹¹⁶ O Smudkově úspěšném útěku za hranice československý odboj neinformoval. Stalo se pravděpodobně, dle Petra Koury, na přání domácí odbojové organizace, která Smudkův útěk zprostředkovala, mohla by být tak odhalena převaděčská cesta. V důsledku toho se ani nacistické bezpečnostní orgány nic nedozvěděly.

¹¹⁷ Viz Obrazová příloha- Pátrání po Janu Smudkovi, obr. č. 21, 22, s. XIII – XIV..

¹¹⁸ Národní archiv, Policejní ředitelství Praha II - Všeobecná spisovna kart. 10543, sign. S3776/1 Smudek.

¹¹⁹ Státní okresní archiv Kladno, HLOUŠEK, Antonín. Kronika města Kladna za dobu německo-fašistické okupace (1938-1945), tzv. Hlouškovská kronika, s. 10-12.

¹²⁰ ČVANČARA, Jaroslav. *Někomu život, někomu smrt: československý odboj a nacistická okupační moc 1939-1941*. 1. vyd. Praha: Laguna, 2002, s. 48. ISBN 80-86274-40-3.

K tomu však gestapo došlo pátráním v řadách domácího odboje, kdy je stopy zavedly až na Domažlicko, a to v březnu 1940.

Časně ráno 8. června 1939 přijela do Kladna z Prahy smíšená vyšetřovací komise, složená z odborníků kriminalistiky a gestapa. Hejtman Valech jim předložil podrobný protokol o průběhu nočního vyšetřování. Podle hejtmana byl motivem provokativní útok českých podvratných živlů na příslušníka říšské ochranné policie za účelem vyvolání nepokojů. Komise zjistila, že se hejtman dopustil závažné chyby. Pátrání bylo sice vedeno správně, ale s výsledky pátrání byli seznámeni i příslušníci českého četnického oddílu. Komise usoudila, že právě vypuštěním informací v této oblasti byl pachatelům umožněn útěk a včasné zahlazení stop.

Smrt německého strážmistra spustilo velké vyšetřování tzv. kladenského případu SS-Obersturmbannführerem Haraldem Wiesmannem.¹²¹ Do Kladna přijel také vrchní rada dr. Meusel. Výslovně prohlásil, „*že nesmí přijít ani slovo o případu na veřejnost. O dalších opatřeních rozhodne státní sekretář K. H. Frank.*“¹²² Když do Kladna přijel K. H. Frank, s okamžitou platností sesadil českou policii a svěřil ochranu města místní posádkové říšské branné moci. Čeští policisté byli odzbrojeni¹²³, uvězněni ve škole Na Amálce a po 10 dnech museli pochodovat do Prahy pěšky.¹²⁴ Náměstí a důležité křižovatky obsadili němečtí vojáci. Bylo vidět, že Frank přikládal incidentu mimořádnou důležitost.

Dne 8. června 1939 vydal říšský protektor Konstantin von Neurath v souvislosti s vraždou strážmistra Wilhelma Kniesta pro obce Kladno, Kročehlavy, Rozdělov, Dubí a Dřín následující opatření, která vyšla téměř v každém z protektorátních deníků.¹²⁵ Říšský protektor nařídil tato okamžitá opatření:¹²⁶

1. Zákaz shromažďování pod širým nebem
2. Uzavření všech biografů, divadel a veřejných místností, také uzavření škol
3. Od 20 hod do 5 hod ranních musí být domovní dveře a okna zavřená, do otevřených oken bude stříleno.

¹²¹ Haraldem Wiesmannem byl od 1. října 1939 jmenován velitelem kladenského gestapa a byl tak přesunut z Benešova. Na konci války se schovával v americkém intervenčním táboře v Rakousku, odkud byl převezen do Čech, v dubnu 1947 byl v Paze na Pankráci popraven - hlavním bodem obžaloby byla jeho účast na lidické tragédii. VYKOUK, Jaroslav. Hnědý mrak nad Kladnem. Vyd. 1. Kladno: Halda, 2013. s. 132. ISBN 978-80-905223-4-3.

¹²² Národní archiv, Policejní ředitelství Praha II - Všeobecná spisovna kart. 10543, sign. S3776/1 Smudek.

¹²³ Viz Obrazová příloha- Odzbrojení české policie na Wilsonově nám. za přítomnosti K.H. Franka, obr. č. 16, s. IX..

¹²⁴ Státní okresní archiv Kladno, Hlouškova kronika, s. 15-16.

¹²⁵ Viz Obrazová příloha – Opatření říšského protektora na Kladně v denících a plakát, celé znění opatření. obr. č. 11, s. VI.

¹²⁶ Viz Obrazová příloha - SOKA Kladno, Lidové noviny, pátek 9. června 1939, obr. č. 12, s. VI.

4. Dále byl sesazen starosta Pavel a celé zastupitelstvo v Kladně.
5. Dosazení vládního komisaře
6. Odzbrojení, asistování příslušníků české policie pro neplnění služebních povinností
7. Nebudou-li pachatelé dopadeni do 20 hodin 9. června 1939, budou učiněna opatření další.

V Kladně začalo gestapo od 8. června 1939 s domovními prohlídkami a zatýkáním. Mezi zatčenými byli téměř všichni členové městského zastupitelstva. Po zatčení starosty Františka Pavla se ujal správy celého zastupitelstva vládní komisař Ing. Steinsdorfer z Poldiny huti, t. č. vedoucí NSDAP v Kladně. Brzy po něm nastoupil jako vládní komisař města Kladna JUC. Karel Zucker,¹²⁷ který po svém zvolení do funkce vydal následující vyhlášku: „*Nařizuje se! Veškerá poslušnost všech občanů k Velkoněmecké říši. Musí vymizet shovívavost nad všemi komunisty, židy a veškerymi podvratnými živly. Židé nesmí chodit do zábav, společenských místností, do divadel a biografů. Veškeré poskytování pomoci židům, komunistům a podvratným živlům je zakázáno. Všichni jste občané Čech a Moravy a tyto země patří odedávna Německé říši. Je zde dvojitá cesta, buď jít s Velkoněmeckou říší anebo proti ní. Kdo by se odvážil soběmálně pracovat proti Říši, bude zatčen a zničen!*“¹²⁸

Po vyhlášení stanného práva v Kladně byly uzavřeny čtvrti města a ulice a němečtí vojáci chodili dům od domu, konali prohlídky a hledali zbraně. Na ulicích se nesměli pohromadě zastavit ani tři lidé. Večer po 20. hodině Němci stříleli do oken, která byla otevřena. Hned příští dny byly po celém městě vylepeny velké vyhlášky, které oznamovaly, že veškeré zbraně až na malé vzduchovky musí být odevzdány na okresním úřadě. Kdo je neodevzdá, čeká ho trest smrti. Antonín Hloušek zapsal do kroniky města: „*Dne 9. června 1939 po zastřelení německého strážmistra Wilhelma Kniesta a po vyhlášení stanného práva na Kladně měl jsem ve svém bytě domovní prohlídku čtyřmi příslušníky německé armády. Hledali zbraně a letáky. Přeházeli, co se dalo, ale nic nenašli.*“¹²⁹

Mimo jiné vyhláška nařizovala shromažďovat údaje o Židech. Všichni Židé museli hlásit hodnotu svého majetku, počet dětí, své stálé zaměstnání. Bylo jim nařízeno, že nesmí chodit ve městě po chodníku a do obchodů můžou až od půl jedenácté hodiny. Na oblečení, na levé straně hrudi, museli nosit žlutou židovskou hvězdu. Také neměli jezdit vlakem na delší cesty. Na všech úřadech se začalo mluvit německy, ze škol byly odstraněny obrazy prezidentů, Jana

¹²⁷ K. Zucker vládl na radnici až do roku 1945.

¹²⁸ Státní okresní archiv Kladno, Hlouškova kronika, s. 17.

¹²⁹ Tamtéž s. 168.

Žižky i Jana Husa a byly nahrazeny prezidentem Emilem Háchou a Adolfem Hitlerem. Než byly dětem vydány učebnice v nacistickém duchu, děti chodily do škol bez učebnic.

Dále byla vydaná vyhláška kladenského oberlandráta Otto Meuzela.¹³⁰ uložení pokuty 50 000 říšských marek pro celý kladenský okres, vypsání odměny na dopadení pachatele, která činila 150 000 korun, 100 000 vypsala vrchní zemská rada v Kladně a 50 000 ministerstvo vnitra a následovaly další. Represe se v Kladně dotkly 111 osob, které byly nejdříve převezeny do brněnského Špilberku a pak do koncentračního tábora Mauthausen a Dachau.¹³¹

Opatření v Kladně byla dne 10. června zostřena. Z policejního kladenského obvodu byla obcím uložena pokuta 500 000 korun. Pokuta byla obcím ihned poukázána a rozvržena proporciálně na občana. Každému, kdo by neprozradil vrahy, bylo vyhrožováno zastřelením.¹³² Třetí den po zastřelení W. Kniesta šel z kladenského hřbitova pohřební průvod. Šest německých vojáků odnášelo rakev se zemřelým a za rakví šla čestná četa vojáků. Šli kolem železáren, Újezdem pod Kladnem na nádraží do Dubí, odkud byl dopraven do Německa. Ulice, kudy šel pohřební průvod, byly liduprázdné.¹³³

5. 2. Reakce protektorátního tisku

Na událost reagovala dobová periodika, v nichž můžeme vyzpozorovat snahu přesvědčit německé okupanty o tom, že český národ nikdy nepatřil a ani nebude patřit mezi národy vrahů a atentátníků. V týdeníku Přítomnost, stranicím Hradu, jehož šéfredaktorem byl Ferdinand Peroutka, vyšel článek, kde mimo jiné stálo: „*Když srovnáme novověké dějiny českého národa s jakýmkoliv národem jiným, uvidíme, že se v nich politická vražda téměř nevyskytuje.*“¹³⁴ Výjimku dle textu tvořil atentát na ministra financí Aloise Rašína a ministerského předsedu Karla Kramáře. V textu dokonce autor V. Strnad předkládá teorii o „*holubičí povaze*“ českého národa.

V dalších denících nalezneme mnohem otevřenější projevy loajality vůči Říši. Národní práce uvedla, že „*celá česká veřejnost odsoudila tuto zákeřnou vraždu*“, o níž se psalo jako o „*kladenském zločinu*“. Dále se uvádělo: „*Má-li být poměr mezi námi a Němci důstojný, nesmí*

¹³⁰ Viz Obrazová příloha - Vyhláška oberlandráta Otto Meuzela, uložení pokuty 50 000 říšských marek, obr. č. 13, s. VIII.

¹³¹ Viz Obrazová příloha - Po ukončení oficiálního vyšetřování došlo k uvolnění některých zákazů, obr. č. 14, s. VIII.

¹³² Viz Obrazová příloha - Vyhláška oberlandráta Otto Meuzela, obrázek č. 9, s. VIII.

¹³³ Viz Obrazová příloha - Pohřební průvod Kladnem, Obrázek č. 19, 20, s. XII. - XIII.

¹³⁴ VYKOUK, Jaroslav. Hnědý mrak nad Kladnem. Vyd. 1. Kladno: Halda, 2013, s. 103. ISBN 978-80-905223-4-3.

*vnikat do vzájemných styků česko-německých živel nezdravý, který by se snad projevoval úsilím o podrázenost na straně jedné a povýšeností na straně druhé.*¹³⁵

Bývalý agrárnícký Venkov psal o „*atentátu proti sobě samému*“ a událost hodnotil jako zločin proti českému národu. V závěrečné pasáži si mohl čtenář přečíst: „*Úkladná střela, vypálená v Kladně zbaběle a zákeřně proti německému policejnímu úředníkovi, byla současně namířena proti politice pokojného a souladného soužití Němců a Čechů.*“¹³⁶

Významnou českou morální autoritou v době Protektorátu Čechy a Morava bylo Národní souručenství,¹³⁷ jehož výbor učinil také následující prohlášení: „*Poněvadž zatím došlo k politováníhodné události na Kladně, prohlašuje výbor co nejrozhodněji, že podobné násilné činy jsou zločinem na celém českém národě, a proto pokládá výbor za vlasteneckou povinnost každého Čecha přispěti k náležitému vypátrání a potrestání pachatele.*“¹³⁸ Kromě tohoto prohlášení vyslal zmíněný výbor do Kladna také zvláštní komisi, která měla provést „*vlastní objektivní vyšetřování*“.¹³⁹

Německý pohled na tuto událost v Kladně byl uveřejněn například 10. června v *Expresu*, což byly listy Národního souručenství. V článku se píše: „*Za zločin jednotlivce nelze činit odpovědným celý národ.*“¹⁴⁰ V českém vydání „*Prager Zeitungs Dient*“ se naopak píše: „*že tento kladenský vražedný čin je vysvětlitelný pouze jako plod určitého politického štvání temnými živly.*“ V této úvaze se pisatel zamýšlí základní myšlenkou, že vybudování Protektorátu a její správy je skutečně tvůrčí a nesena myšlenkou národního smíření a vzájemné spolupráce, již se Český národ může účastnit bez obav před národním zneprávnění nebo omezení práv“.¹⁴¹ Z nešťastné nehody se stal zločin proti Českému národu a jeho budoucnosti. Z nechtěného výstřelu pak úkladná střela, zákeřně a zbaběle namířená proti německému policejnímu úředníkovi. Tato střela měla být podle listu současně namířena proti politice pokojného a harmonického soužití Němců a Čechů.

¹³⁵ Státní okresní archiv Kladno, Národní práce, 11. 6. 1939, č. 158, s. 1-2.

¹³⁶ Státní okresní archiv Kladno, Venkov, 9. 6. 1939, č. 134, s. 2.

¹³⁷ Po vzniku protektorátu Čechy a Morava byly zakázány všechny politické organizace jak pravicové tak i levicové. Na jaře 1939 byla ustanovena jako jediná politická organizace právě Národní souručenství. Prezident Hácha jmenoval 21. 3. 1939 vedení této organizace. Dne 6. 4. 1939 bylo Národní souručenství prohlášeno jedinou politickou stranou. Cílem založení bylo vytvoření masové organizace, která by otevřeně podporovala protektorátní vládu jako politického reprezentanta českého národa v rámci podřízeného postavení našich zemí ke Třetí říši. Oficiálně se mělo jednat o poslušný nástroj okupační správy. V prvních dvou letech existence se zde scházeli příslušníci domácího odboje (Obrana národa) a prostřednictvím NS se snažili vytvořit politický základ, alespoň k nějaké autonomii v rámci říše.

¹³⁸ Přítomnost [online]. Praha, 1939, (25), s. 377-379 Dostupné z: <http://www.fronta.cz/dotaz/jan-smudek> > [cit. 2017-06-30].

¹³⁹ Tamtéž

¹⁴⁰ Státní okresní archiv Kladno, DR 953 denní tisk, *Expres*, 10. června 1939

¹⁴¹ Státní okresní archiv Kladno, DR 953 denní tisk, českém vydání „*Prager Zeitungs Dient*“, 10. června 1939

Dne 11. června 1939 se v tisku objevily dokonce popisy pachatelů, po kterých policie pátrala: „*Četnická pátrací stanice v Kladně pátrá po dvou neznámých mužích, kteří jsou podezřelí z vraždy v Kladně. Jeden z nich jest asi 24 roky stár, 165 až 170 cm vysoký, tmavokaštanových vlasů, vyholený. Byl oblečen ve světlé kalhoty, krátký kabát a měkký světlý klobouk. Druhý jest přibližně 30 roků stár, asi 182 cm vysoký, štíhlé postavy, hubeného obličeje, světlých vlasů, oblečený v světlý proužkovaný oblek. Pátrejte zejména na nádražích, autobusových zastávkách, v hostincích a pod., nebyli-li někde podobní muži spatřeni po 1 hod. v noci na 8. června 1939.*“ Následovala výstraha pro všechny obyvatele protektorátu: „*Ten, kdo zná pachatele a neudá ho, bude zastřelen*“.¹⁴²

Protektorátní tisk od 20. března 1940 byl plný výzev obyvatelstvu k pomoci při dopadení „*nebezpečného a násilného zločince Jana Smudka*“,¹⁴³ stejně tak i ulice byly plné plakátů, podle nichž za pomoc při dopadení náležela vysoká odměna v celkové výši 120 tisíc korun – 100 tisíc nabízela protektorátní vláda, zbytek město Domažlice. Většina plakátů a novinových článků končila těmito slovy: „*Pozor! Pachatel jest bezohledný násilník, který proti každému ihned použije střelné zbraně.*“¹⁴⁴ Právě tyto plakáty přispěly k vytvoření legendy o „Nepolapitelném Janovi“.

¹⁴² Národní archiv, Prezidium ministerstva vnitra, kart. 107 a 1006 (sign. 225-1006-5 a 225-107-2).

¹⁴³ NIKRMAJER, Leoš. *Pátrání po Janu Smudkovi na jihu Čech*. Níkrmajer, Leoš. Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech. 35, č. 2, (1998,) s. 95-98.

¹⁴⁴ Tamtéž

6. OSUDY Kladenského starosty Františka Pavla

Po zastřelení Wilhelma Kniesta byli zatčeni členové městského zastupitelstva, ale i další občané Kladna.¹⁴⁵ Všichni byli vězněni ve škole Na Amálce, pak násilně odvedeni do Brna na Špilberk a tam padly i první oběti fašistické persekuce v Kladně, a to starosta František Pavel a zedník František Louda. Očitý svědek Ing. František Proester z Brna vypověděl: *„Byl jsem vězněn na Špilberku již přes tři měsíce, když jednoho dne za nepopsatelného řevu a bití přijel transport vězňů z Kladna. Byli v pravém smyslu slova vymláčeni a vykopáni gestapáky a esesáky po úzkých schodech do malé místnosti ve druhém poschodí s oknem na nádvoří. Druhého dne odpoledne jsme byli ještě se třemi vězni zavoláni a odvedeni eskortou na nádvoří, kde ležel mrtvý zkrvavený muž. Příkladali nám jej odnést do komory. Mrtvý muž byl kladenský starosta František Pavel.“*¹⁴⁶

6. 1. Starosta František Pavel¹⁴⁷ (* 19. 1. 1869 Pouchov, † 12. 6. 1939 Brno)

Starosta Pavel byl vyučen štukatérem, později se stal úředníkem. Člen sociálně demokratické strany. Od vzniku Československa v roce 1918 byl členem městské samosprávy v Kladně. Po rezignaci dlouholetého starosty Karla Kindla ze zdravotních důvodů, byl 1. dubna roku 1938 zvolen starostou města. Byl znám široko daleko mezi dělníky i mezi všemi, kdo milovali svobodu. Byl ztělesněním pořádku, reálnosti a lásky k bližnímu.¹⁴⁸ František Pavel měl v životě tři záliby, první bylo dělnické hnutí, na druhém místě byla jeho vnučka Nad'a a na třetím místě byla kopaná a jeho milovaný klub SK Sparta Kladno.¹⁴⁹

V lednu 1939 byl vyzván Národní jednotou¹⁵⁰ k rezignaci. Hájit demokracii a výzvu odmítl se slovy: *„Funkce starosty je příliš důležitá, než aby byla ponechána k rozhodnutí jedné osobě. Musí o ní rozhodnout organizace voličů, kteří mě na ni kandidovali. Po jejich rozhodnutí učiním v příští schůzi zastupitelstva k žádosti Národní jednoty své prohlášení.“*¹⁵¹

¹⁴⁵ Viz Obrazová příloha - Soupis zatčených obyvatel na Kladensku. Dle Hlouškovy kroniky soupis čítá 107 vězňů, 7 jmen chybí, neboť se je nepodařilo zjistit. obr. č. 17, s. X.

¹⁴⁶ Viz Obrazová příloha - Výpis z občanské úmrtní matriky Františka Pavla, obr. č. 18, s. XI.

¹⁴⁷ Viz Obrazová příloha - Starosta František Pavel, obr. č. 15, s. IX.

¹⁴⁸ BRANALD, ADOLF. Dva muži v jedné válce. Praha 1979, s. 31-32.

¹⁴⁹ FORMÁNEK, OLDŘICH. Pozor! Cela 292. Praha 1945, s. 26-32.

¹⁵⁰ Česká politická strana období československé druhé republiky. Existovala v letech 1938–1939. Politicky směřovala k nacionálně akcentovanému autoritativnímu režimu. Jejím předsedou byl Rudolf Beran. Jednalo se o sjednocení všech tehdejších českých politických stran, kromě sociální demokracie, KSČ a druhé části národních socialistů.

¹⁵¹ VYKOUK, Jaroslav. Hnědý mrak nad Kladnem. Vyd. 1. Kladno: Halda, 2013, s. 228. ISBN 978-80-905223-4-3.

Starosta ve funkci zůstal. Dne 8. června 1939 od samého rána zasedala městská rada, nikdo nevěděl nic určitého. Ta nejistota byla hrozná. Nejklidnějším člověkem zde byl starosta Pavel. V téže době pochodovalo z bývalých Masarykových kasáren v Kladně několik rot německých vojáků. Obsadili náměstí a všechny ulice, které do něj ústily. Přišel také povel obsadit radnici. Starosta byl nucen vydat kandidátní listiny posledních obecních voleb, seznam členů městské rady a zastupitelstva. Mezi prvními byl zatčen sám starosta Pavel.¹⁵² Dne 9. června 1939 byl zatčen nacistickými okupanty, vězněn ve škole Na Amálce, následně převezen do Brna a 11. června uvězněn na Špilberku. O den později zemřel.

Svědectví o událostech v červnu 1939 a o ponižování, které se dostalo obyvatelům Kladna, poskytla řada pamětníků. Mezi nimi byl například Václav Bejček, který po válce o věznění a represích v Kladně napsal: „*Děkan Klouček byl zbit do krve, učitel Jedlinec musel od jedné školy, kde byl výslech, lézt ke druhé, kde jsme byli zavřeni, po zemi a strážný ho pobízel bodáním bodáků do steh.*“¹⁵³ To nejhorší však mělo ještě přijít. Něco málo přes sto kladenských vězňů bylo ve večerních hodinách posazeno do tří nákladních aut, přikrytých plachtou. O cíli noční cesty se mohli jen dohadovat, neboť jim nebyl oznámen a přes spuštěné plachty nebylo vidět ven. Své vzpomínky po válce zaznamenal také Ing. Jaromír Ducháč: „*Se všemi zacházeno bylo jako s vrahy. Zastavili jsme v Jihlavě, kde Němci a jejich ženy podávali strážím občerstvení a nádoby s lihovinami, lezli do vozů, svítili nám do očí a plivali na nás. Žádali, aby nás okamžitě postříleli. Opilí strážci po celou cestu z Jihlavy do Brna zle nás týrali.*“¹⁵⁴

6. 2. Vězeň František Pavel - očitě svědectví Jaroslava Tlustého¹⁵⁵

Kladenský starosta několik dní po uvěznění, 12. června 1939, ve vězení zemřel. Některé prameny uvádějí, že spáchal sebevraždu skokem z okna, jiné vypovídají, že byl z okna vyhozen. Jeden z účastníků události Jaroslav Tlustý ve svých vzpomínkách vypověděl o zatčení, uvěznění ve škole Na Amálce v tělocvičně, následné strastiplné cestě do Brna i o zločinu zakončeném smrtí dvou prvních obětí kladenské represe: „*Když jsem šel ráno 8. června 1939 do práce, v ulicích jsem potkával gestapáky. Odpoledne se v hutích říkalo, že gestapáci zatýkají členy městského zastupitelstva. Tušil jsem, že si přijdou i pro mě a tak se i*

¹⁵² BRANALD, Adolf. *Dva muži v jedné válce*. Praha: Práce, 1979, s. 31-32.

¹⁵³ VYKOUK, Jaroslav. *Hnědý mrak nad Kladnem*. Vyd. 1. Kladno: Halda, 2013, s. 102. ISBN 978-80-905223-4-3.

¹⁵⁴ HROŠOVÁ, Marie - ŠEBELOVÁ, Olga. *Kladenská trestní akce 1939. Slánský obzor 2005*, s. 37.

¹⁵⁵ Jaroslav Tlustý byl člen zastupitelstva městské samosprávy v Kladně za Národní jednotu, zaměstnán jako zámečník.

stalo. Dva příslušníci SS a jeden náš četnický strážmistr Soukup mě odvedli „jen k výslechu“ do bývalé Masarykovy školy práce. Výslech trval jen 3 minuty, následovala osobní prohlídka, pak mě gestapáci odváděli po chodbách a tloukli mě pažbou pušek po celém těle, až mi vyrazili i zuby. Odvedli mě do školy Na Amálce. Všichni zatčení jsme zde stáli čelem ke zdi a s rukama nad hlavou. Vedle mě stál Václav Junek, kterého Němci tloukli a já mu říkal, aby sundal z límce železničářské uniformy hvězdičky.“ Podle další výpovědi Jaroslava Tlustého zahrnuli zatčené do tělocvičny, kde byla složená sláma. Každý si vzal otýpku a byl hnán do 1. patra do jedné třídy. Tlustý vypověděl: „Najednou mě oslovil nějaký člověk s obličejem samou modřinou „Bratře Tlustý, to jsi ty?“, otočím se na něj: „Ty jsi děkan Klouček?“, málem jsem ho nepoznal. Když se začalo rozednívat, SS-mann mne kopnutím vzbudil. Nesměli jsme se přiblížit k oknu a dívat se na ulici. Tam se začali scházet lidé, kteří měli ve škole někoho zavřeného. Zaslechl jsem hlas Šustera: „Myslíte, že se Vás bojím, já jsem byl už v Rusku na frontě.“ V sobotu odpoledne začali vyvolávat jména, na chodbě jsme se seřadili a museli jsme nastoupit do nákladního auta. Do auta jsme nastoupili pod ranami pušek. Za tohoto nástupu stříleli Němci do oken, aby se lidé na nás nedívali.“¹⁵⁶

Z Kladna odjížděla plně naložená auta s vězni ve 20 hodin. Celkem jich bylo 107 zatčených. Ve 21 hodin, na 15 minut, se zastavili v Praze. Po půlnoci dojeli do Jihlavy, kde zastavili na občerstvení. Tlustý ve vzpomínkách uvedl: „Ve chvílce nás obstoupili Hitlerjugend a začali na nás plivat, házet kamení a křičeli: „Dejte nám je, to jsou poslední bolševici z Kladna.“ V tom přišel velitel transportu a vydal zákaz, že na nás už nikdo nesmí sáhnout. Kolem šesté hodiny ranní jsme přijeli do Brna. Zastavili jsme na hradě Špilberku. Tam jsme museli vystoupit a nastoupit do čtyřstupů. Přišel mladý SS-mann a zastavil se před starostou Pavlem.: Kde jsi vzal tu deku, ty zloději? To je vojenská deka.“ Děkan odpověděl místo starosty: „Tu jsem mu dal já.“ Na to SS-mann spoličkoval starostu Pavla, vzal ho za knír, který mu zkroutil, a trhnutím mu natrhl ret. Potom byl vydán rozkaz k odchodu a po jednom jsme šli do chodby hradu. Tam jsme museli stát čelem ke zdi a s rukama nad hlavou. Vše se dělo za doprovodu kopanců, pohlavků a ran pažbami pušek. Asi kolem 10. hodiny 10. června nastal křik. Starosta Pavel skočil z okna druhého poschodí. Když SS-manni doběhli dolů, byl již starosta Pavel mrtev.“¹⁵⁷

Jinou verzi smrti starosty Pavla uvedl JUDr. Pavel Anzenbacher: „Byli jsme roztríděni do několika místností, tuším v II. patře. V každé místnosti byl určen jeden tlumočník z našich řad. Místnosti byly holé, bez nábytku, leželi jsme proto na podlaze. Ihned začalo vyučování

¹⁵⁶ Stání okresní archiv Kladno, HLOUŠEK, Jaroslav. *Hlouškova kronika*, s. 18-22.

¹⁵⁷ Tamtéž

němčiny. Já, jako tlumočník, jsem musel věty po SS-mannovi překládat a předřikávat německé věty. Učili nás rozeznávat hodnosti. Celá světnice musela německé věty opakovat po mně. Museli jsme dozorce oslovovat německy i s jeho hodnostmi. Museli jsme obojí řvát. Kdo chyboval nebo mu nestačil hlas, dělal několik kliků, k zemi, vztyk, k zemi a pořád dál, aby mu prý zesílil hlas. Jako dnes vidím našeho starostu, jak opakuje ony věty, až pojednou se bleskurychle zvedl, proběhl k východu ze světnice na chodbu k oknu a já již jen viděl, jak se jeho postava kácí z okna na kamennou dlažbu, na níž zůstal mrtev ležet.“¹⁵⁸

V reakci na událost měli vězni nařizeno sednout si metr ode zdi a ani se nehnout pod výhrůžkou: „*Kdo se pohne, bude zastřelen!*“ Po smrti Františka Pavla přišel večer rozkaz ulehnout a ani se nehnout. František Louda¹⁵⁹ byl nedoslýchavý, tak rozkaz neslyšel. Okno od podlahy bylo dosti vysoko a on si tam nechal kapesník. V noci se Louda vzbudil a hledal kapesník, příslušník SS na něj ihned namířil a začal na něj střílet. Potom na něj hodili jen deku. Až ráno 11. června Loudu převezli do nemocnice. Až později se vězni dozvěděli, že František Louda po třech dnech v nemocnici zemřel.

Zde je odlišná výpověď svědka týkající se stejné události: „Starý Pavel vystoupil z řady na obhajobu Františka Loudy, který neslyšel rozkaz ukončit mytí oken a byl kvůli neuposlechnutí rozkazu zbit do krve, aniž by tušil, co od něho dozorce chtěl. Dále byl házen od jednoho SS-manna k druhému a každý mu dal ránu do obličeje, do vazy, zad, do krku. Rány byly doprovázeny těmi nejhoršími nadávkami na český národ: „*Pane vachmajstře, Louda neslyší, musí se mu do ucha hlasitě zakřiknout,*“ řekl starosta Pavel. Dozorce vzal starostu za jeho vousy a začal za ně trhat a škubat. Pavel začal dostávat rány jako Louda, krvácel z nosu a úst. Mohutná postava Pavla vzdorovala náporu dozorcům, ti ho přitlačili ke zdi a dál bili. Pavel byl stále tlačěn do okna věznice, polovina jeho těla byla již mimo budovu a najednou bylo jeho těžké tělo vyhozeno z okna a dopadlo na zem.“ František Louda se podle této výpovědi vrhnul podvědomě za padajícím tělem, chtěl ho zachytit. Po pár krocích byl zasažen třemi náboji, vystřelenými dozorci. O několik dní později na následky zranění zemřel a jeho tři děti a manželka ztratily otce a manžela.¹⁶⁰

V úterý 12. června byla polovina transportu dopravena do koncentračního tábora Mauthausen a následující den i druhá polovina vězňů z Kladna. V době příjezdu transportu ze Špilberka byl Mauthausen ještě rozestavěný. Po strastiplném uvítání v pracovním táboře

¹⁵⁸ HROŠOVÁ, Marie - ŠEBELOVÁ, Olga. *Kladenská trestní akce 1939. Slánský obzor 2005*, s. 38-39.

¹⁵⁹ František Louda byl přijat na radnici jako vyučený zedník, aby zde prováděl drobné práce na obecných budovách, protože byl téměř hluchý a nesměl pracovat v soukromých službách na stavbách.

¹⁶⁰ HROŠOVÁ, Marie - ŠEBELOVÁ, Olga. *Kladenská trestní akce 1939. Slánský obzor 2005*, s. 20-21.

nechali Němci vězně nastoupit a ptali se jich na povolání. Když přišli k děkanovi Kloučkovi a ptali se ho, čím je, odpověděl, že je kněz. Příslušník SS na to podle svědectví J. Tlustého řekl: *„Nejdříve věšíme kněze a potom židy!“*¹⁶¹ Brzy ráno vyhnali vězně z bloku ven a nechali je stát pod strážní věží. Vyhladovělí a prochladlí tam stáli až do 16 hodin. Nic se neobešlo bez ran, kopanců a jiných brutalit, kdy *„jeden SS-mann seděl muži na břicho a druhý na něm skákal ve vysokých botách“*.¹⁶² Náhle přišel telegram s příkazem, že vězni mají být dopraveni do Dachau. Hloušek o tom v kronice napsal: *„Pršelo. Byli jsme vyhladovělí, nevyspalí, zbití do krve a nemohli jsme v tom bahně tak utíkat. MUDr. Ignác Hajn upadl na zem, když mu Jaromír Týfa pomáhal vstát, obdržel několik velkých ran. Při odjezdu na nás SS-manni křičeli“* *Vy jste vyhráli, od nás byste se živí nedostali.*¹⁶³

Vozy s vězni jely zpět k Dunaji, tam si je přebral rakouské jednotky, tzv. Schupo.¹⁶⁴ Po příjezdu do Dachau se procedura opakovala, nástup, třídění vězňů, bití, rozdělení trestaneckého šatu s číslem. Jaroslav Tlustý bydlel na světnici č. 2 spolu s děkanem Kloučkem, Václavem Junkem, Františkem Zvonařem a dalšími. Den v pracovním táboře začínal o čtvrté hodině ranní. Vězni spali úplně nazi pod jednou dekou. Po snídani následoval rozkaz k nástupu do práce. To se opakovalo každý den. Jednou utekl dvacetiletý chlapec a schoval se na stavbě do pytle od cementu. Vězni bez večere museli stát na apelplatzu, dokud vězně nenašli. V Hlouškově kronice o tom stojí: *„Následující den při ranním nástupu přišli tři SS-manni a mezi nimi onen mladík. Měl na sobě velký buben a v obou rukách paličky. Při pochodu před námi musel bubnovat. Pak byl dán do bunkru a nikdo ho už neviděl.“*¹⁶⁵

6.3. Nové skutečnosti ke smrti starosty Františka Pavla

Svědectví o úmrtí starosty Pavla a Františka Loudy se u jednotlivých účastníků rozcházejí. Některé vzpomínky pamětníků se v mnohém odlišují dokonce i od historické interpretace událostí. Podle historiků Františka Vaška a Miroslavy Menšíkové došlo k smrti starosty Pavla okolo půlnoci z 11. na 12. června 1939, obdobně jako k postřelení Františka Loudy, který neošetřenému zranění podlehl 16. července 1939. Události nebyly přesvědčivě objasněny ani těmi kladenskými vězni, kteří přežili peklo německých koncentračních táborů, ani historiky

¹⁶¹ Státní okresní archiv Kladno, Hlouškova kronika, s. 18-21.

¹⁶² Tamtéž

¹⁶³ Státní okresní archiv Kladno, Hlouškova kronika, s. 22.

¹⁶⁴ Německá pořádková policie (Ordnungspolizei/Orpo) se skládala ze dvou uniformovaných ozbrojených složek: četnictva (Gendarmerie) v obcích do dvou tisíc obyvatel a ochranné policie (Schutzpolizei/Schupo) v obcích s více než dvěma tisíci obyvateli. V jednotkách Schupo sloužili především mladší strážmistři (Wachtmeister), kteří v mládí neprošli klasickým vojenským výcvikem.

¹⁶⁵ Státní okresní archiv Kladno, Hlouškova kronika, s. 18-22.

nebo jinými prameny. Nový pohled na okolnost smrti starosty Pavla přináší vzpomínky významného představitele nacistické správy na Moravě, vedoucího pobočky Úřadu říšského protektora pro zemi Moravskoslezskou, Horsta Naudého. V knize *Erlernisse und Erkenntnisse* z roku 1975 napsal: „*Reakce K. H. Franka na zastřelení Wilhelma Kniesta šla daleko nad snesitelnou míru a odhalila celou brutalitu, které byl schopen. Frank ihned odjel s Giesem a mužstvem SS do Kladna a tam tvrdě zakročil. Městu byly uloženy vysoké peněžní pokuty, kladenská policie byla potrestána a rukojmí, mezi nimi nevinný starosta a několik komunistů, vzati do vazby. Jeden nadporučík pořádkové policie, který měl odvést rukojmí do Brna na Špilberk, dostal děsivý rozkaz, aby během transportu oddělil poslední vůz a převážené, starostu a dva komunisty dal zastřelit při pokusu o útěk. Ten se obrátil na oberlandráta dr. Meusela s prosbou o radu. Meusel mu mohl jen odpovědět, že se rozkaz nesmí uskutečnit. A tak došel transport bez incidentů na Špilberk. Tam byl ale přesto starosta zastřelen na chodbě mimo vězeňské cely jako podezřelý z útěku a mrtvola byla svržena ze skály.*“¹⁶⁶

Ať zemřel starosta Pavel jakýmkoliv způsobem, zemřel nevinný člověk, bojovník za svobodu a velký lidumil. Kromě urny s ostatky byly jeho rodině předány i jeho věci, které měl při zatčení u sebe. Byla to náprsní peněženka, kapesní kalendář na rok 1939, obnos 300 Kč, legitimace SK Sparty Kladno a jiných korporací, kterých byl Pavel čestným i činným členem, svazek klíčů, snubní prsten, brýle a v tašce pak byla fotografie jeho miláčka, vnučky Naděždy Pavlové, dcerky syna Františka Pavla. Vychovával ji a viděl v ní pokračovatelku vlastního života. Každou svou volnou chvíli věnoval své vnučce.¹⁶⁷

---

¹⁶⁶ VAŠEK, František; MENŠÍKOVÁ, Miroslava. *Nové skutečnosti ke smrti kladenského starosty Františka Pavla na Špilberku*. Forum Brunense (Sborník prací Muzea města Brna) 1992, s. 125-136.

¹⁶⁷ VYKOUK, Jaroslav. *Hnědý mrak nad Kladnem*. Vyd. 1. Kladno: Halda, 2013, s. 113. ISBN 978-80-905223-4-3.

7. JAN SMUDEK V LETECH 1939-1945 A JEHO "DRUHÝ" ŽIVOT PO VÁLCE

Víme o něm, že v době protektorátu byl nejhledanější osobou a do jisté míry se stal pro české obyvatelstvo hrdinou a symbolem boje proti nacismu a útlaku. Byla na něho vypsána stopadesátitisícová odměna a jeho fotografie i s vyhláškou po jeho vypátrání byly vylepené od března 1940 po celém protektorátu. Ale po celé období od 8. června 1939 do 20. března 1940 byl pachatel kladenského případu neznámý. Jeho odbojové činy vyvolaly represivní opatření. Smudkova osoba je vnímána poněkud rozporuplně. Komunistická historiografie jeho činy označila za lehkovážné a krajně nezodpovědné. Tzv. Smudkovu aféru, zahrnující „kladenský případ“ z června 1939 a Smudkův útěk v únoru a v březnu roku 1940, je nutné vidět v širších souvislostech.¹⁶⁸ Je třeba ukázat Smudkovu činnost z pohledu nacistického bezpečnostního aparátu, neboť podle jeho nařízení pak postupovali, nebo spíše museli postupovat představitelé okupační protektorátní správy.

7. 1. Léta na studiích

Jan Smudek se narodil 8. září 1915 v Bělé nad Radbuzou v rodině železničáře.¹⁶⁹ Rodina se však záhy přestěhovala do Domažlic, kde vychodil obecnou školu a následně nastoupil na tamější gymnázium, ze kterého po roce studií odešel pro problémové chování a zanedbávání studia. Vystudoval měšťanku a začal se učit ve strojnické dílně, odkud brzy odešel kvůli rozporům s mistrem. V roce 1929 mu zemřel otec a v jeho životě nastal zlom, kdy kromě studia musel i pracovat. Vyučil se nakonec elektroinstalátérem a přivydělával si u firmy V. Holý a následně v městské elektrárně v Domažlicích. Zároveň však také studoval a absolvoval odbornou živnostenskou pokračovací školu v Domažlicích, kde studoval na samé jedničky a byl tichým a hodným žákem. V roce 1932 se jevil jako velmi nadprůměrný žák jak v matematice, tak v technologii. Měl problémy s autoritami a němčinou, ale obor ho zajímal a podle výpovědi spolužáků si ve volných chvílích stále něco kreslil, sestrojoval a vymýšlel nové technologie. K tomu používal odborných knih, kterých měl doma velké množství. Pro své velké schopnosti v radiofonii, telegrafii a elektromechanice byl ve skautu v Domažlicích

¹⁶⁸ KOURA, Petr. Zapomenutá legenda českého odboje, Soudobé dějiny, 2004, č. 1-2, s. 110-127.

¹⁶⁹ Matka Kateřina Smudková, rozená Váchalová, a otec Jan Smudek.

činný jako funkcionář, rádce a odborný instruktor. Jan Smudek vynikal také tělesnou zdatností, fyzickou silou a nevšední statečností.¹⁷⁰

V roce 1936 začal navštěvovat dvouletou strojařskou průmyslovku v Plzni. O prázdninách, v prvním roce studia, pracoval v továrně Škodových závodů v Zieglerově dole u Nýřan jako dělník v muničním oddělení, kde se pravděpodobně naučil zacházet se zbraněmi. V dalších letech studia byl zaměstnán ve Škodových závodech v Plzni jako praktikant, frézař či rýsovač ve velké montovně. Zde se podle výpovědi nadřízených pracovníků závodu jevil jako mírný, snášenlivý, spíše samotář, vždy ochotný a slušný. V té době se politického života nezúčastňoval, nebo o tom nikdy nemluvil. V roce 1938 úspěšně složil zkoušky do III. ročníku Vyšší průmyslové školy v Kladně, který absolvoval, a postoupil do IV. ročníku. Byl velkým sportovcem, zúčastnil se například jako závodní lyžař závodů o přebor Chodska v únoru 1938. V době Mnichova i okupace ve dnech 15. - 17. března byl studentem Vyšší mistrovské strojnické školy v Kladně.

7. 2. Život vlastence, skauta a odbojáře

Jan Smudek patřil k mladé generaci odchované v prvorepublikovém vlasteneckém duchu a v duchu demokratických myšlenek, a proto ohrožení země a následnou okupaci nesl velmi těžce. Když byla vyhlášena v květnu 1938 vojenská pohotovost, tzv. první mobilizace, dobrovolně se přihlásil do československé armády, ačkoliv ze studijních důvodů měl na vojenskou službu odklad. Po neúspěchu mobilizace se vrátil zpět do školních lavic průmyslové školy v Plzni. U svého útvaru, 1. československého pěšího pluku, byl přítomen celkem tři dny.¹⁷¹ Také byl členem Sokola a národně socialistické mládežnické organizace.¹⁷² Jak už bylo řečeno, byl také členem skautského oddílu v rodném Domažlicku,¹⁷³ vedeného Karlem Mathesem, zapojeného do dobročinné organizace Bratrské dílo, v jehož rámci roku 1939 přísahal, že se aktivně zapojí do odboje a že bude bojovat proti nacismu, dokud nebude poražen, nebo oni sami nezemřou. Domažličtí junáci si vytkli za cíl opatrování zbraní. Smudek se tak stal členem domažlického ilegálního hnutí a zajišťoval pro něj spojení s pražským ústředím. Smudek studoval tehdy v Kladně, pravidelně dojížděl na víkendy do Domažlic a občas zajížděl do Prahy, aby zprostředkoval spojení s významným organizátorem

¹⁷⁰ Národní archiv, Policejní ředitelství Praha II. Signatura S 377- 10544-14.

¹⁷¹ Národní archiv, Německé soudy v říši, signatura 141-277-9.

¹⁷² Tuto politickou orientaci a římskokatolické vyznání zdědil po svém otci, který 19. 11. 1929 zemřel.

¹⁷³ Viz Obrazová příloha, obrázek č. 26, s. XVI.

protinacistického odboje Jaroslavem Valentou (YMCA¹⁷⁴).¹⁷⁵ Oficiálně však jezdil do Prahy kvůli studiu anglického jazyka.

Další významnou odbojovou skupinou zde byla i domažlická pobočka vojenské Obrany národa v čele s pplk. Jaroslavem Herklozem a Oto Bartoškem. Její členové se zaměřili na zpravodajskou činnost, opatřování zbraní a sabotážní akce.

7. 3. Kladenský případ

Janu Smudkovi se brzy podařilo odcizit pistoli jednomu německému poddůstojníkovi na pražské taneční zábavě, což se s Františkem Petrem, kamarádem a spolužákem z Kladna, pokusil osudného 7. června 1939 zopakovat. Tento den výrazně změnil osud nejen obou hlavních aktérů. V jeho podvečer navštívili oba mladíci kladenské kino a poté se ozbrojeni odebrali do jednoho z místních podniků s nevalnou pověstí.¹⁷⁶ Patrně doufali, že se jim zde naskytne příležitost ke krádeži další zbraně. V lokálu si vytipovali strážmistra pořádkové policie Wilhelma Kniesta, který byl již v podnapilém stavu, a rozhodli se, že ho cestou na ubikace překvapí.

Po půlnoci se v již notně podnapilém stavu vydal W. Kniest na cestu do nedalekých kasáren.¹⁷⁷ Když jej po cestě předcházeli dva mladíci, nevěnoval tomu zřejmě zvláštní pozornost. V tom se však oba otočili a jeden z nich zvolal: „*Hände Hoch!*“ Proti Kniestovi v tu chvíli stál Jan Smudek ozbrojený „Parabellou“ ráže 9 mm a František Petr s bubínkovým revolverem ráže 6,35 mm. Německý policista se však rozhodl bránit a snažil se vytrhnout z pouzdra svou pistoli. Sled dalších událostí není dodnes zcela zřejmý. Jisté je však to, že studenti byli rychlejší a na Kniesta třikrát vystřelili. Jedna rána ho minula, druhá pouze lehce poranila na ruce, avšak třetí výstřel ho zasáhl do horního rtu a okamžitě jej usmrtil. Právě tato smrtelná rána vyšla údajně již nechtěně, neboť před ní se Smudkovi podařilo Kniesta omráčit úderem pěstí do obličeje. Když oba mladíci s úlekem zjistili, že je Němec mrtvý, zpanikařili a dali se na útěk. Dne 8. června ráno pak nepozorovaně Kladno opustili.

Výpovědi obou mladíků se rozcházejí, Smudek po válce mluvil jen o svém jediném výstřelu. Petr na gestapu 26. dubna 1940 vypověděl, že jeden Smudkův výstřel Kniesta minul

¹⁷⁴ YMCA křesťanské sdružení mladých lidí je nejstarší a největší mládežnickou organizací na světě. Založena v roce 1844 v Londýně s cílem rozvíjet člověka, jeho ducha, duši a tělo (jak symbolizuje červený rovnostranný trojúhelník). Postupně se stala celosvětovým hnutím založeným na křesťanských principech.

¹⁷⁵ LAŠTOVKA, Vojtěch. Letci RAF z Domažlicka proti nacismu 1939-1945. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2005, s. 4-5.

¹⁷⁶ Názvy se v různých dokumentech se liší a zde je výčet: u Šamsů, Rušruk, Srdíčko apod. Srdíčko je však mylný název, neboť tento lokál se nacházel několik desítek metrů od restaurace u Šamsů.

¹⁷⁷ Ubytovna německé pořádkové policie.

a druhý vyšel ze zbraně nechtěně ve chvíli, kdy se nad ním skláněl, aby mu odebral jeho revolver.¹⁷⁸ Faktem je, že podle lékařské zprávy MUDr. Váni se našly v těle oběti a na místě činu dvě nábojnice ráže 9 mm a jedna nábojnice ráže 6,35 mm. Petr Koura se ve své práci „Pozapomenutá legenda českého odboje“ na základě materiálů z Archivu Ministerstva vnitra ČR pokusil o podrobnější rozbor celé události, v jehož závěru konstatuje: *„Zdá se tedy, že Smudek německého policistu napoprvé netrefil. Nejspíše k němu poté přiskočil a ranou pěstí do obličeje ho srazil k zemi a omráčil, svou roli zde mohl sehrát i Kniestův podnapilý stav. Smudek poté zdvihl policistovu čepici a chtěl mu odebrat i zbraň, ale v tom okamžiku vyšla z jeho vlastní pistole další rána, která zasáhla německého strážmistra do levého horního rtu a způsobila mu okamžitou smrt. Smudek zpanikařil a utekl, aniž by Kniestovi zbraň skutečně odebral. Z výše uvedeného se zdá tedy dosti pravděpodobné, že Smudek s Petrem nezamýšleli Kniesta zavraždit, nýbrž pouze připravit o služební zbraň.“*¹⁷⁹

7. 4. Útěk za hranice

Gestapu a jeho příslušníkům se podařilo postupně proniknout do struktury domažlického, plzeňského, pražského i českobudějovického odbojového hnutí, po čemž následovala vlna zatýkání a v polovině března 1940 bylo zatčeno několik představitelů místního odboje.¹⁸⁰ V té době již byl Jan Smudek domluven s Karlem Mathesem na útěku do zahraničí.¹⁸¹ Dne 20. března 1940 byl pro Jana Smudka dnem, kterým započala jeho anabáze úniků, které neměly konce. Právě onoho březnového dne si trojice příslušníků gestapa, ve složení Richard Linddner, Franz Wotawa a Jakob Neubauer přišla i pro Jana Smudka do jeho rodného domu.¹⁸² Nejvíce se zajímali o kufr, který měl přivést z Prahy, a o Smudkův podíl na odbojové činnosti na Domažlicku. Smudek zachoval duchapřítomnost a odpověděl, že kufr je na půdě, jelikož věděl, že na trámu střešní konstrukce má ukrytou pistoli. Gestapo jej vyzvalo, aby kufr přinesl. Smudek šel po schodech na půdu. Jelikož příslušníci gestapa nebyli zvyklí na ozbrojený odbor, musel být zřejmě Neubauer překvapený, když uviděl namířenou pistoli a uslyšel slova „*Hände Hoch!*“ Smudek vystřelil po Neubauerovi, zasáhl ho do hlavy a zranil ho. Později se ukázalo, že ho střela jen škrábla na čele. Smudek využil zmatku a utekl. Podle svědectví vyskočil oknem a dal se přes zahradu na útěk. Tak začal jeho strastiplný útěk.

¹⁷⁸ AMV ČR, fond Německé soudy v říši, sign.. 141-275-2.

¹⁷⁹ KOURA, Petr. Zapomenutá legenda českého odboje, Soudobé dějiny, 2004, č. 1-2, s. 113.

¹⁸⁰ Dne 15. března byl zatčen Ant. Žlábek, Otto Bartoška a Jan Procházka (21. 4. 1943 byli společně popraveni v Berlíně), ředitel domažlické elektrárny V. Waldheger zvolil při zatýkání 19. 3. 1940 dobrovolnou smrt.

¹⁸¹ Viz Obrazová příloha, obrázek č. 29, s. XVIII.

¹⁸² Viz Obrazová příloha, obrázek č. 31, s. XIX.

V protektorátu bylo okamžitě zmobilizováno gestapo, Sicherheitsdienst i protektorátní policie a četnictvo a začala největší pátrací akce od obsazení republiky. Smudek se snažil dostat za hranice přes Prahu, v noci z 22. na 23. března však u obce Březí, kde bylo v té době již hraniční pásmo protektorátu, narazil na dvoučlennou hlídku německé pohraniční finanční stráže. Jelikož neměl průkaz, kterým by se prokázal, byl hlídkou zadržen a odváděn na stanici. Smudek vytáhl z kapsy pistoli a oba členy hlídky zastřelil. Krátce na to jej však začala pronásledovat další hlídka, tentokrát složená ze dvou českých četníků, z nichž jednoho měl Smudek také postřelit. Dne 25. března se mu podařilo najít úkryt u spolužáka Jana Kuby a bývalého legionáře Josefa Sedláčka, který mu pomohl změnit vzhled obarvením vlasů a brýlemi.¹⁸³ Do Prahy se uprchlík nakonec dostal 27. března 1940.

Krátce po Smudkově útěku z Domažlic byly spuštěny nacistické represe. V samotných Domažlicích bylo pozatýkáno na 150 občanů a dále došlo na výslechy Smudkových spolužáků včetně Františka Petra, který se spolupodílel na zastřelení Wilhelma Kniesta. František Petr byl zatčen a vyslýchán 26. dubna 1940.¹⁸⁴ Po asi šestihodinovém výslechu již týrání nevydržel a prozradil okolnosti události z června minulého roku. Za spoluúčast byl v Berlíně odsouzen k smrti a 14. září 1940 popraven.¹⁸⁵ Všechna domažlická rukojmí byla převezena do koncentračního tábora Flossenbürg, a ačkoli část z nich byla později propuštěna, většina zde byla vězněna až do konce války.

7. 5. Zahraniční odboj – Boj za vlast za hranicemi vlasti

Dne 29. března měl Smudek po útěku do Prahy zazvonit u domovních dveří svého kamaráda Ladislava Vojtěcha. Vojtěch ho údajně varoval a Smudek utekl. Vojtěch byl okamžitě na místě zatčen za napomáhání Smudkovi na útěku. Smudek potvrdil, že na Spořilově nebyl, lze se tedy domnívat, že šlo ze strany Němců o provokaci, neboť Ladislav Vojtěch byl v té době sledován tajnou policií a stal se tak demonstrativní ukázkou toho, co se stane každému, kdo bude jakýmkoliv způsobem napomáhat vrahovi na útěku.¹⁸⁶ Tři dny poté, co se Jan Smudek dostal do Prahy, zamířil s dalšími příslušníky odboje vlakem na Moravu s cílem dostat se do zahraničí. Tuto cestu pro něj zařídil opět JUDr. Jaroslav Valenta¹⁸⁷ a jistě

¹⁸³ ČVANČARA, Jaroslav. *Někomu život, někomu smrt: československý odboj a nacistická okupační moc 1939-1941*. 1. vyd. Praha: Laguna, 2002, s. 129. ISBN 80-86274-40-3.

¹⁸⁴ Viz Obrazová příloha – František Petr, obrázek č. 24, s. XV.

¹⁸⁵ Národní archiv, Policejní ředitelství Praha II- Všeobecná spisovna kart. 10543, sign. S3776/1, Smudek Jan – zápis výpovědi Františka Petra ze dne 3. 4. 1940.

¹⁸⁶ Viz Obrazová příloha, obrázek č. 28, s. XVII.

¹⁸⁷ Viz Obrazová příloha, obrázek č. 33, s. XX.

není bez zajímavosti, že mu v útěku osobně pomáhal i legendární člen skupiny „Tří králů“ škpt. Václav Morávek.¹⁸⁸ Dostal se až do Francie, kde vstoupil do čs. zahraničního vojska a přijal nezbytné krycí jméno Jan Doubek.¹⁸⁹ Smudek prožil jako příslušník pozemního vojska ústupové boje proti německé armádě a těsně před francouzskou kapitulací byl také raněn a nestihl tzv. velkou evakuaci do Anglie.

Jelikož se mu nepodařilo dostat se na poslední loď, která z Francie evakuovala Čechoslováky do Anglie, musel absolvovat dlouhou cestu, na jejímž počátku byl útěk ze zajatecké nemocnice. Opět se přejmenoval, tentokrát na Charlese Legranda a dostal se přes Casablancu do Kanady, odkud konečně doputoval do Velké Británie. Zde byl opět přidělen k pozemnímu vojsku, kde se mimo jiné při jedné z prezidentských návštěv osobně setkal s dr. Edvardem Benešem.

Krátce na to však absolvoval navigátorský kurz a byl přidělen k československé letce 68. noční stíhací peruti RAF, neboť kvůli riziku sestřelení nad okupovaným územím nemohl létat například jako příslušník bombardovací peruti. Společně s pilotem Jaroslavem Taudym nalétal plných 140 operačních hodin, poté byl převelen jako styčný důstojník k Inspektorátu čs. letectva. Do konce války se v Anglii Smudek stihl i oženit¹⁹⁰ a do osvobozené vlasti se vracel jako odbojová legenda a válečný hrdina.

7. 6. Poslední útěk

Po návratu ukončil Jan Smudek vojenskou kariéru a konečně se začal věnovat oboru, který studoval – stal se totiž správcem strojírenského podniku v Hranicích u Aše. Jeho příběh plnil stránky novin a časopisů a jeho sláva jej přivedla i ke kandidatuře v parlamentních volbách roku 1946. Nebyl však zvolen a v nastávajících poměrech bylo zřejmé, že se schyluje k jeho dalšímu útěku. Na Smudka byla dokonce nasazena konfidentka bezpečnosti, kterou měl převést přes hranice, šťastnou náhodou byl „pouze“ zatčen a odsouzen na 14 dnů vězení.¹⁹¹

---

¹⁸⁸ JUDr. Valenta spolu s škpt. Morávkem zajišťují Smudkovi pražské úkryty. V sobotu 30. 3. 1940 v 8.05 hodin Smudek odjel z Hlavního nádraží. Přes veselí na Moravě se dostal na Slovensko, pak následovalo Maďarsko, Jugoslávie a Francie.

¹⁸⁹ Krycí jména přijímali zejména důstojníci v zahraničních armádách s ohledem na rodiny, které zůstaly ve vlasti, aby je tak chránili. Smudek si vybral krycí jméno nejmladšího příslušníka domažlických skautů. V červnu 1942 byla vyhlášena K. H. Frankem Akce E, neboli Emigrant. Akce byla namířena proti příbuzným uprchlíků do zahraničního odboje. Zatčeno bylo 3 500 osob, které nacisté odvezli do koncentračních táborů.

¹⁹⁰ Oženil se s Angličankou Margaret Bush. Obrazová příloha č. 35, s. XXI.

¹⁹¹ V únoru 1947 se stal Smudek obětí provokace Obranného zpravodajství (OBZ), ovládaného komunisty. Byl vyzván, aby převedl přes hranice do západní zóny Německa údajně protikomunistické aktivisty, ve skutečnosti

Na jaře 1947 z Československa legálně odešla Smudkova manželka i obě dcery a několik měsíců po nástupu komunistů k moci prchl¹⁹² přes Šumavu i Jan Smudek, který se jako západní letec stal ve své vlasti nepohodlným. V reakci na tuto skutečnost Okresní soud podle zákona zabavil veškerý majetek Jana Smudka, který vlastnil na území Československé Republiky, neboť proti němu bylo zavedeno vyšetřování pro zločin „*důvodného podezření, že se jmenovaný dopustil trestného činu, při čemž se trestnímu řízení vyhýbá pobytem v zahraničí, kam uprchl.*“¹⁹³

Byl bez prostředků, ale opět na svobodě. V exilu působil v Anglii, v Německu a později ve Francii jako konstruktér a domů se opět i s manželkou vracel až po sametové revoluci. Zemřel takřka zapomenut v Dílech u Domažlic 17. listopadu 1999.¹⁹⁴ Zajímavou kapitolou celého Smudkova příběhu je jeho převod na filmové plátno. Již v roce 1943 se jeho osudem inspiroval gruzínský režisér Vladimír Petrov, jenž natočil středometrážní film s názvem „Uchinari Jani,“ tedy v překladu „Nepolapitelný Jan.“ Jestliže tento film u nás není nikterak známý a nikdy se v našich kinech nepromítal, film Casablanca z roku 1942 s Humphrey Bogartem v hlavní roli je nepoměrně známějším počinem. Také on se prý postavou Jana Smudka nechal inspirovat.

---

agenty OBZ. Díky jiným policejním složkám se zpravodajská dezinformační hra nerozvinula a Smudek byl na hraniční hoře Čerchov zatčen a odseděl si jen 14 dní za ilegální přechod hranic.

¹⁹² Janu Smudkovi byl odebrán pas a dán do úschovy ministerstva vnitra. Národní archiv, Policejní ředitelství Praha II- Všeobecná spisovna kart. 10543, sign. S3776/1 Smudek Jan.

¹⁹³ Tamtéž.

¹⁹⁴ Obyvatelé rodného Domažlicka na svého Jana nezapomněli. Uspořádali ve městě výstavu a připravují o Janu Smudkovi knihu. Jedna z dcer Jana Smudka dokonce žije v Čechách na Domažlicku.

ZÁVĚR

Druhá světová válka je jistě dosud největší konflikt a největší událost v moderních dějinách lidstva. Během ní přišlo o život více než padesát milionů lidí, stovky milionů byly zraněny a byly poničeny nebo úplně zničeny tisíce měst, městeček a vesnic včetně největších center lidské civilizace. Co je však nejzávažnějším důsledkem této války, jsou ztráty na životech především z řad civilistů. Encyklopedie moderní historie udává odhad 50-60 milionů mrtvých, z toho na bojištích padlo 15-20 milionů lidí. V rámci Československé republiky, podle neúplných statistik, činily celkové ztráty na životech 360 tisíc mrtvých, z toho 195 tisíc lidí zahynulo v koncentračních táborech. Jen 75 tisíc lidí se z koncentračních táborů vrátilo, z toho bylo 23 tisíc invalidů. Nacisté zavraždili v plynových komorách a umučili v táborech 2 200 dětí. Při bojových akcích včetně obětí nacistického teroru zahynulo 156 tisíc osob. Na nucené práce do Německa bylo odvezeno 424 tisíc pracovníků. Odhad škod způsobených našemu národnímu hospodářství obnáší 940 miliard Kčs.¹⁹⁵

Nacisté ve jménu své ideologie vedli tzv. vyhlazovací válku. Razili ideu čistoty rasy a své vlastní nadřazenosti. Následně pak likvidovali především Židy, Romy a Slovany, kteří pro ně byli „podlidé“. Československá republika se stala jednou ze zemí Evropy, které se chtěl plánovitě Hitler zmocnit, její obyvatele chtěl z větší části vyhladit a ostatní dát na převýchovu. Plán změnil jen kvůli přípravám na 2. sv. válku a kvůli nedostatku pracovních sil, neboť mnoho Němců narukovalo do armády. Češi zůstali po Mnichovu sami a bezmocní museli přijmout okupaci a vše, co s sebou přinesla. Obrana národa tu vytvořila rozsáhlou síť a spolu s četnickými stanicemi připravovali možný úder. Nacisté svými represemi a vlnami zatýkání však vojenský odboj a jeho základnu velmi těžce narušili.

K objasnění a popsání událostí vztahujících se k noci ze 7. na 8. června 1939 jsem se pokusila o postupné odkrývání po vrstvách. Nejdříve jsem popsala vše, co události předcházelo, a to z pohledu obecných i regionálních dějin. Když se cokoli stane, nestane se nikdy jen tak, samo sebou. Vždy jsou zde okolnosti, příčiny, důsledky a ty zas na sebe napojují další okolnosti a příčiny. Proto nemůžeme podrobit kritice „holé“ historické události, aniž bychom neznali, co jim předcházelo a také, co na ně bezprostředně, ale i vzdáleně navazovalo. Tato spleť okolností a historických událostí, která přivedla Jana Smudka na určité místo, a z různých příčin vystřelený náboj nenamířené pistole změnily osudy mnoha lidí. I dobrý úmysl může způsobit velké zlo.

---

¹⁹⁵ Státní okresní archiv Kladno, Hlouchkova kronika, s. 3.

V bakalářské práci odkrývám danou historickou událost z pohledu státu, regionu města i samotných obyvatel a očitých svědků. Postupně jsem se dostala až k samotným aktérům, obětem a dopadům události na celý region. Došla jsem i ke zlomovému bodu, který donutil české obyvatelstvo zvednout hlavy. Tehdy se datuje vznik občanského nekomunistického odboje na Kladensku. Češi jako národ v minulosti povstali k boji proti útlaku po velkých represích, jako byly represe po tzv. kladenské vraždě či atentátu na Heydricha. Samotná okupace a neúspěšná mobilizace lidí dostaly „na kolena.“ Lidé chtěli republiku bránit, ale nesměli. Zůstal jen strach a bezmoc. Po velkých represích strach už ani necítili. „*Tohle jim přeci nesmí projít.*“¹⁹⁶ To byla ta poslední kapka, kdy dojdou argumenty, proč být dál raději hodným a poslušným.

Kladenský případ měl dalekosáhlé důsledky, nejenže v zahraničí vzbudil velké pohoršení. Nacisté až do té doby neodhalili světu, čeho všeho jsou schopni. Co bylo však důležitější z pohledu národního uvědomění českého obyvatelstva. Každý cítil, že se musí něco stát. Mnozí pracovali na svou vlastní pěst a škodili nacistům, kde se dalo. *Z tohoto občanského hnutí vyrostlo pak hnutí Národního odboje, jehož orgánem se stal časopis V boj.*¹⁹⁷

Jan Smudek byl člověk bojující proti okupantům své země, kterou chtěl jako každý český občan bránit. Proslavila ho nechvalně známá tzv. kladenská vražda, jejichž důsledků hořce litoval při své návštěvě Kladna v roce 1947. Vyrůstal v prvorepublikovém období, protknutém vlastenectvím a demokracií, proto její ohrožení, neúspěšnou mobilizaci, následující mnichovskou zradu a okupaci nesl velmi těžce. Již v květnu 1938 se dobrovolně přihlásil do československé armády, i když měl ze studijních důvodů možnost odkladu. Byl mladý a své předsevzetí a odhodlání bojovat proti nacismu a útlaku, které stvrdil přísahou s ostatními domažlickými skauty 15. března před obrazem Edvarda Beneše a T. G. Masaryka, bral velmi vážně. Prísaha přibližně zněla: „*Budeme bojovat proti nacismu, dokud nebude poražen, nebo my sami nezemřeme.*“ Jan Smudek se stal členem ilegálního hnutí a zajišťoval pro něj spojení s pražským ústředím.

Každý chtěl být Janem Smudkem, každý chtěl bojovat proti nacismu, útlaku a bezpráví. Jan Smudek dával lidem naději, že nacisté se dají porazit, že se dá proti nim bojovat. Už po Mnichovu odcházelo hodně českých občanů do emigrace bojovat a bránit svou zem proti Hitlerovi v rámci zahraničního odboje ve Francii, Rusku, Itálii, na Balkáně i v Africe. A Jan Smudek byl jeden z nich. Velkou evakuaci z Francie do Anglie Smudek kvůli zranění v boji nestihl a musel podniknout známou cestu přes Casablancu. Nakonec se do Anglie dostal a

¹⁹⁶ FORMÁNEK, Oldřich. Pozor! Cela 292. Praha 1945, s. 26 - 32

¹⁹⁷ Tamtéž

bojoval jako radista u královské letecké jednotky RAF. Po válce se legionáři vraceli domů, ale komunisté o ně nestáli. Smudkův útěk se opakoval. Po únoru 1948 emigroval do Anglie. Později se usadil v jihofrancouzském St. Cyprianu. Své rodné Chodsko navštívil několikrát a po listopadu 1989 se usadil natrvalo v obci Díly u Postřekova na Domažlicku. Za své činy obdržel vyznamenání Československého válečného kříže 1939, medaili Za chrabrost a čs. vojenskou medaili Za zásluhy II. stupně. Je pochován na domažlickém hřbitově v hrobě svých rodičů. Obyvatelé rodného Domažlicka na svého Jana nezapomněli. Uspořádali ve městě výstavu a připravují o Janu Smudkovi knihu.

Když se dnes zeptáte školáka, ale i kladenského rodáka na osobu Jana Smudka, málo kdo dnes ví, kdo to byl a co se v Kladně na počátku okupace stalo. Proto by bylo velmi potřebné na základních a středních školách na Kladensku zavést projektové dny na téma související s počátkem okupace a vznikem protektorátu Čechy a Morava v tomto regionu. Případně témata ročníkových, absolventských prací devátých tříd směřovat k regionu a jeho historii

Tyto události jsou pro nás historií, pro jiné však současností. Nezapomínejme, že v tuto dobu, někde na této zeměkouli, lidé trpí stejným bezprávím a terorem. I dnes se svět potýká s bojem za vyšší pravdu a s terorem jako zbraní.

Ano, byl tu Norimberk. Tokijské procesy, ale i procesy, které proběhly v Československu, kde byli odsouzeni a popraveni v Praze na Pankráci K. H. Frank v roce 1946 a o rok později i H. Wiessmann. Bylo třeba veřejně odsoudit brutální zločiny 2. světové války. Bylo potřeba potrestat válečné zločince ve jménu lidskosti a udělat tlustou čáru a zamezit, aby se toto už nikdy nemohlo opakovat. Bohužel z historie, ale i z nedávné minulosti víme, že brutalita z našich životů úplně nevytizela ani dnes a dál se ve jménu určité vyšší pravdy páchají brutální zločiny proti lidskosti. Víme, že brutality se lidstvo zbavit neumí a dál je používána jako účinná zbraň. Mělo by se více mluvit o bezpráví páchaných na lidech v minulosti, abychom nezapomněli a dokázali si vážít míru, který zde dnes máme. K tomu snad napomůže i tato práce.

RESUMÉ

Cílem práce bylo přiblížit život Kladna v době vzniku protektorátu Čechy a Morava, osvětlit aféru Jana Smudka, její dopad na kladenské obyvatelstvo a objasnit okolnosti vraždy německého strážmistra Wilhelma Kniesta. Současně se práce zabývá protinacistickým odbojem v prvním období okupace v Kladně.

Bakalářská práce přiblížila život Kladna v době vzniku protektorátu Čechy a Morava, popsala událost tzv. kladenského případu ze dne 8. června 1939 a vše, co s událostí souviselo, např. zatčení a odzbrojení příslušníků české policie či zatčení a uvěznění městského zastupitelstva a dalších obyvatel Kladenska ve škole Na Amálce, dále převezení vězňů na Špilberk a poté do koncentračního tábora Mauthausen apod. Jedna kapitola je věnována významnému představiteli města, starostovi Františkovi Pavlovi a okolnostem jeho smrti. Práce se zabývá i vznikem občanského protinacistického odboje na Kladensku na počátku okupace v souvislosti s případem tzv. kladenské vraždy, následnými represemi i s okolnostmi úmrtí starosty Františka Pavla. Celá práce je doprovázená svědectvím současníků událostí a jejich vzpomínkami.

Práce očekávané cíle splnila. Dala odpovědi na otázky, týkající se vývoje československého protinacistického odboje z pohledu státu, regionu a samotného Kladenska na počátku okupace, v letech 1939-1940, v kontextu s událostmi kolem 8. 6. 1939, které daly do pohybu vznik a rozvoj domácího občanského odboje za svobodu a proti útisku československého lidu německými okupanty.

RESUMÉ

The aim of the thesis was to bring closer life in Kladno at the time of creation of the Protectorate of Bohemia and Moravia, to elucidate Jan Smudek's case, its impact on Kladno inhabitants and to clear up circumstances of the murder of a German police officer, Wilhelm Kniest. At the same time, the thesis deals with anti-German resistance in the first period of occupation in Kladno.

The thesis brought closer life in Kladno at the time of creation of the Protectorate of Bohemia and Moravia, it described the event of a so-called Kladno case of 8th June 1939 and all connected aspects, e.g. arrest and disarm of the Czech police or arrest and imprisonment of the municipal authorities and other inhabitants of Kladno in the Na Amalce school. It further talks about the transport of the prisoners to Špilberk and then to concentration camp in Mathausen etc. One chapter is dedicated to an important representative of the town, the mayor, František Pavel and the circumstances of his death. The thesis also deals with formation of the resistance to Nazism in the Kladno region and at the beginning of the occupation in connection the case of a so-called Kladno murder, the occupation and circumstances of the mayor's death. The entire thesis is accompanied with witnesses of contemporary persons and their memories.

The thesis has fulfilled the expected targets. It answered the questions relating to the development of the Czechoslovak civil anti-German resistance from the state's, the region's and Kladno's point of view at the beginning of the occupation, in the period of 1939 – 1940, in context with the event around the 8th June 1939 which put in motion creation and development of the local civil resistance for freedom and against the oppression of the Czechoslovak people by German invaders.

ARCHIVNÍ PRAMENY

Národní archiv, Německé soudy v říši, signatura 141-277-9.

Národní archiv, Policejní ředitelství Praha II - Všeobecná spisovna kart. 10543, sign. S3776/1

Smudek Jan

Národní archiv, Policejní ředitelství Praha II- Všeobecná spisovna kart. 10543, sign. S377/44

Smudková roz. Bush Margaret

Národní archiv, Prezidium ministerstva vnitra, kart. 107, sign. 225-1006-5, kart. 1006, sign.

225-107-2, kart. 1537, sign. 225-1537-11.

Státní okresní archiv Kladno, Hlouškova kronika.

Státní okresní archiv Kladno, *DR 953 denní tisk, Lidové noviny, pátek 9. června 1939.*

VIDANÉ PRAMENY

KOURA, Petr. *Zapomenutá legenda českého odboje*, Soudobé dějiny, 2004, č. 1-2, s. 110-127.

HROŠOVÁ, Marie; ŠEBELOVÁ, Olga. *Kladenská trestní akce 1939*. Slánský obzor 2005, roč. 13, s. 33 – 49.

NIKRMAJER, Leoš. *Pátrání po Janu Smudkovi na jihu Čech*. Nikrmajer, Leoš. Výběr. Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech. 35, č. 2, (1998,) s. 95-98

SEZNAM LITERATURY

BĚLINA, Pavel a kolektiv autorů. *Dějiny země koruny české*. 9. vyd. Praha, 1993. ISBN 80-7185-606-1.

BĚLINA, Pavel. *Dějiny země Koruny české II*. 8. vyd. Praha: Paseka, 2002. ISBN 80-7185-504-9.

ČVANČARA, Jaroslav. *Někomu život, někomu smrt: československý odboj a nacistická okupační moc 1939-1941*. 1. vyd. Praha: Laguna, 2002. ISBN 80-86274-40-3.

EMMERT, František. *Průvodce českými dějinami 20. století*. Vyd. 1. Brno: Clio, 2012. ISBN 978-80-905081-0-1.

EMMERT, František. *Mobilizace 1938: chtěli jsme se bránit!* První vydání. Brno: František Emmert, 2015. ISBN 978-80-905081-1-8.

REGIONÁLNÍ BIBLIOGRAFIE

KÁDNEROVÁ, Jiřina - NOVÁ, Eva. *Odboj a osvobození v okrese Kladno 1938-1945*: [výběrová bibliografie publikací a článků]. Kladno: Krajská knihovna, 1980.

LAŠTOVKA, Vojtěch. *Letci RAF z Domažlicka proti nacismu 1939-1945*. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa, 2005. ISBN 80-86125-55-6.

VYKOUK, Jaroslav. *Hnědý mrak nad Kladnem*. Vyd. 1. Kladno: Halda, 2013. ISBN 978-80-905223-4-3.

POLÁNEK, Karel Alois. *Nezapomínejme: výkřiky české duše*. Kladno: Knihtiskárna B. Bergman a spol., 1945. Knižnice našeho kraje.

BALCAR, Bohumil. *Chodsko ve stínu hákového kříže: sborník*. 1. vyd. Domažlice: Resonance, 2003. Paměť - Memory. ISBN 80-902812-6-5.

PĚNIČKA, Alois. *Kladensko v boji za svobodu*. 1. autoris. vyd. v Praze: SNPL, 1953.

KALENDA, Zdeněk. *Protifašistický odboj na Kladensku v letech 1939-1945*. Kladno: Historicko-dokumentační komise OV ČSPB, 1987.

KOURA, Petr. *Zapomenutá legenda českého odboje, Soudobé dějiny*, 2004, č. 1-2, s. 110-127.

BRANALD, Adolf. *Dva muži v jedné válce*. Praha: Práce, 1979, s. 31-32.

FORMÁNEK, Oldřich. *Pozor! Cela 292*. Praha 1945, s. 26 - 32

SEZNAM OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

Obrázek 1 - Pamětní deska Státní průmyslové školy v Kladně, umístěna na náměstí Svobody 1976 (Fotografie archiv autora).....	I
Obrázek 2 - Slavnostní nástup jednotky Wehrmachtu 26. června 1939 na Wilsonově náměstí, na dnešním kladenském náměstí Starosty Pavla. To nese jméno po představiteli města. (Fotografie archiv Sládečkova vlastivědného muzea v Kladně).....	I
Obrázek 3 - Demontrace síly říšskoněmecké armády 26. března 1939. (Faksimile foto archiv Jaroslava Čvančary)	II
Obrázek 4 - Ve vstupní hale Průmyslové školy v Kladně je umístěna bronzová deska s nápisem: „Zemřeli jsme, abyste mohli ve svobodě žít!“ (Fotografie archiv autora)	II
Obrázek 5 - Mrtvý německý policista, vrchní strážmistr říšské pořádkové policie Wilhelm Kniest, ležící na rohu Váňovy a Hruškovy ulice. (Fotografie uložena v Národním archivu ČR)	III
Obrázek 6 - Mrtvý německý policista, vrchní strážmistr říšské pořádkové policie Wilhelm Knies, ležící na rohu Váňovy a Hruškovy ulice. (Fotografie uložena v Národním archivu ČR)	III
Obrázek 7 - Mrtvý německý policista, vrchní strážmistr říšské pořádkové policie Wilhelm Knies, ležící na rohu Váňovy a Hruškovy ulice. (Fotografie uložena v Národním archivu ČR)	IV
Obrázek 8 - Německý policista, vrchní strážmistr říšské pořádkové policie Wilhelm Kniest, zastřelený v Kladně Janem Smudkem v noci ze 7. na 8. června (Národním archivu ČR).....	IV
Obrázek 9 - Dne 9. června 1939 byla vypsána odměna ve výši 100.000 korun úřadem Dr. Meusela, vrchního krajského hejtmana v Kladně na sdělení, která by vedla k vypátrání pachatelů. Současně byla obcím udělena pokuta ve výši 500 000 korun (Národním archivu ČR)	V
Obrázek 10 - Dne 10. 6. 1939 obdržela četnická stanice zprávu o prvním podezřelém a bylo vyhlášeno pátrání po Josefu Čečákovi. (Národní archiv ČR)	V
Obrázek 11 - Mimořádné opatření říšského protektora Neuratha. (Národní archiv ČR)	VI
Obrázek 12 - Mimořádné opatření říšského protektora, DR 953 denní tisk, Lidové noviny, pátek 9. června 1939 (Státní okresní archiv Kladno)	VI
Obrázek 13 - Vyhláška oberlandráta Otto Meuzela, uložení pokuty 50 000 říšských marek (Faksimile denního tisku - Státní Okresní archiv Kladno).....	VII
Obrázek 14 - Ukončení společného pátrání po pachatelích tzv. kladenské vraždy. (Faksimile denního tisku – Národní archiv ČR)	VII
Obrázek 15 - Starosta František Pavel (Foto archiv Sládečkova vlastivědného muzea v Kladně).....	VIII
Obrázek 16 - K. H. Frank (v bílém letním saku) a gen. von Kamptz v Kladně. Česká státní policie je pokořujícím způsobem odzbrojena, vyměněna, internována a přinucena jít do Prahy pěšky. (Faksimile fotografie archiv Jaroslava Čvančary)	VIII
Obrázek 17 - Seznam zatčených obyvatel Kladenska po zastřelení Wilhelma Kniesta 8. června 1939. (Národní archiv ČR)	IX
Obrázek 18 – Výpis z občanské úmrtní matriky starosty Františka Pavla (Foto archiv Sládečkova vlastivědného muzea v Kladně).....	X
Obrázek 19 - Německý smuteční akt na místě činu. (Faksimile fotografie archiv Jaroslava Čvančary)	XI

- Obrázek 20** - Převoz pozůstatků zastřeleného policisty do jeho rodného Lipska. V pondělí 12. 6. 1939 bude Wilhelm Kniest pohřben s veškerými poctami. (Faksimile fotografie archiv Jaroslava Čvančary) XI
- Obrázek 21** - Pátrání po Janu Smudkovi ze dne 27. března 1940 (Národním archivu ČR) ..XII
- Obrázek 22** - Pátrání po Janu Smudkovi, Policejní věstník 3. dubna 1940 (Národní archiv ČR) XII
- Obrázek 23** - Článek ČTK vypovídá stíhání lidí, kteří jakkoliv Smudkovi při jeho útěku napomáhali nebo se jen spolu znali. Jedním z nich byl jeho dlouhodobý kamarád Ladislav Vojtěch. (Faksimile denního tisku - Státní okresní archiv Kladno) XIII
- Obrázek 24** - Vězeňská fotografie Smudkova spolužáka Františka Petra, shledán vinný ze spoluúčasti na zastřelení Wilhelma Kniesta 8.6.1939 v Kladně. Přesto, že svým výstřelem policistovi jen zranil ruku, byl soudem odsouzen a 14. září 1940 popraven v Drážďanech. (Národní archiv ČR) XIII
- Obrázek 25** - Dr. Antonín Žlábek a Jan Procházka v úboru terezínských „heftlinků“. Když v lednu a únoru 1940 postihla ON vlna zatýkání, je 13. 3. 1940 zatčen Žlábek. O tři dny i Procházka. Podle rozsudku Volksgerichtshofu budou „pro přípravu velezrady a nadržování nepříteli“ odsouzeni k smrti a v Berlíně- Plotzensee 21. 4. 1943 popraveni. (Faksimile fotografie archiv Jaroslava Čvančary)..... XIV
- Obrázek 26** - Tábor 3. oddílu junáků z Domažlic na Malé Hraštici v Brdech. Vpravo Jan Smudek s Janem Procházkou, Ladislavem Vojtěchem a Karlem Doubkem (Faksimile fotografie archiv Jaroslava Čvančary)..... XIV
- Obrázek 27** - Václav Waldheger (26. 10. 1903 v Domažlicích). Bývalý kapitán železničního vojska, sokolský činovník, ředitel městské elektrárny v Domažlicích. Elektrárna s připojenými vodárnami je jedním z úkrytů zbraní, munice a trhavin západočeské ON. Večer 19. 3. 1940 si klatovské gestapo přišlo i pro Waldhegera. Ten volí sebevraždu dotykem panelu vysokého napětí v transformační stanici. (Faksimile fotografie archiv Jaroslava Čvančary) XV
- Obrázek 28** - 26. 3. 1940 je zatčen František Petr, spolupachatel kladenského případu a v pátek 29. 3. 1940 Smudkův kamarád Ladislav Vojtěch (na fotografii). 30. 3. 1940 odsouzen a 4. 4. 1940 popraven. (Faksimile fotografie archiv Jaroslava Čvančary)..... XV
- Obrázek 29** - Smudkův přítel a skaut Karel Mathes je 4. 4. 1940 zatčen klatovským gestapem. Avšak po převozu do Prahy se mu podaří z auta gestapa uprchnout a s pomocí JUDr. Valenty se bezpečně dostane do zahraničí. (Faksimile fotografie archiv Jaroslava Čvančary) XVI
- Obrázek 30** - Jan Procházka. Podle instrukcí plzeňské ON připravoval s domažlickými skauty vyhození muničního vlaku do povětří. Kufr s trhavinami, které obdrželi Procházka se Smudkem, ukryli zatím ve vodárenské šachtě. Dnes víme, že k provedení akce již nedošlo. (faksimile fotografie archiv Jaroslava Čvančary) XVI
- Obrázek 31** - Smudkův rodný dům v Máchově ulici čp. 138 v Domažlicích. Dne 20. 3. 1940 si pro Smudka sem přicházejí tři příslušníci klatovského gestapa. (Faksimile fotografie archiv Jaroslava Čvančary) XVII
- Obrázek 32** - SS- Rottenfuhrer Harald Wiesmann (vpravo), včetně personálu venkovské služebny v Benešově, odkud byl přeložen do Kladna. Po terorizování českého obyvatelstva a zvláště po spáchání zločinu v Lidicích získal přezdívku „král Kladna“ (Faksimile fotografie archiv Jaroslava Čvančary) XVII
- Obrázek 33** - JUDr. Valenta. Spolu s štkpt. Morávkem zajišťují Smudkovi pražské úkryty. V sobotu 30. 3. 1940 v 8.05 hodin Smudek odjel z Hlavního nádraží. Přes Veselí na Moravě se dostal na Slovensko, pak následovalo Maďarsko, Jugoslávie a Francie.(Faksimile fotografie archiv Jaroslava Čvančary) XVIII
- Obrázek 34** - Vyhláška - Vláda protektorátu vypisuje odměnu za dopadení Jana Smudka. (Faksimile fotografie archiv Jaroslava Čvančary)..... XVIII

Obrázek 35 - Jan Smudek a jeho manželka Margaret Bush Smudková. (Národní archiv ČR).
..... XIX

Obrázek 36 - 1. května 1946 Rossbach (dnes Hranice) u Aše. Věc žádost o vydání cestovního pasu. Jan Smudek žádá o vydání cestovního pasu za účelem cesty do Anglie z následujících důvodů: příslušník čsl. letectva v Anglii, kde se také oženil s anglickou státní příslušnicí a pro náhlý odsun z Anglie nemohl dáti některé rodinné a finanční záležitosti do úplného pořádku – důvod cesty je tedy urovnání rodinných a finančních záležitostí v Anglii. (Národní archiv ČR)
..... XIX

OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Obrázek 1 - Pamětní deska Státní průmyslové školy v Kladně, umístěna na náměstí Svobody 1976. (Fotografie archiv autora)

Obrázek 2 - Slavnostní nástup jednotky Wehrmachtu 26. června 1939 na Wilsonově náměstí, na dnešním kladenském náměstí Starosty Pavla. To nese jméno po představiteli města. (Fotografie archiv Sládečkova vlastivědného muzea v Kladně)

Obrázek 3 - Demontrace síly říšskoněmecké armády 26. března 1939. (Faksimile foto archiv Jaroslava Čvančary)

Obrázek 4 - Ve vstupní hale Průmyslové školy v Kladně je umístěna bronzová deska s nápisem: „Zemřeli jsme, abyste mohli ve svobodě žít!“ (Fotografie archiv autora)

Obrázek 5 - Mrtvý německý policista, vrchní strážmistr říšské pořádkové policie Wilhelm Kniest, ležící na rohu Váňovy a Hruškovy ulice. (Fotografie uložena v Národním archivu ČR)

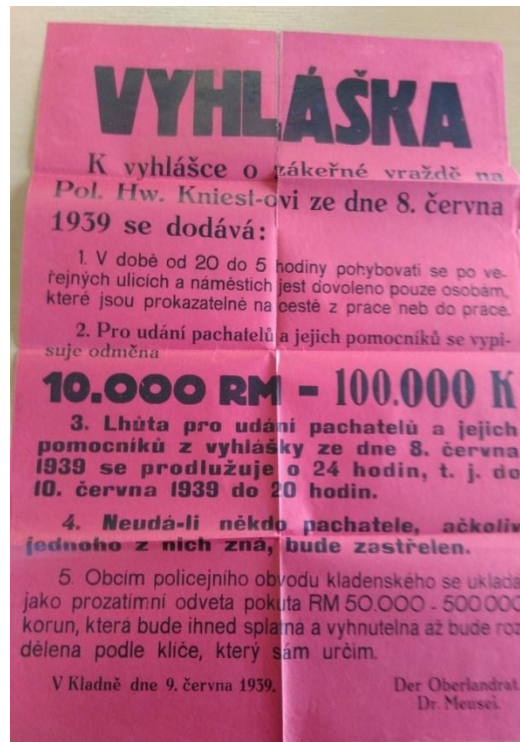
Obrázek 6 - Mrtvý německý policista, vrchní strážmistr říšské pořádkové policie Wilhelm Knies, ležící na rohu Váňovy a Hruškovy ulice. (Fotografie uložena v Národním archivu ČR)

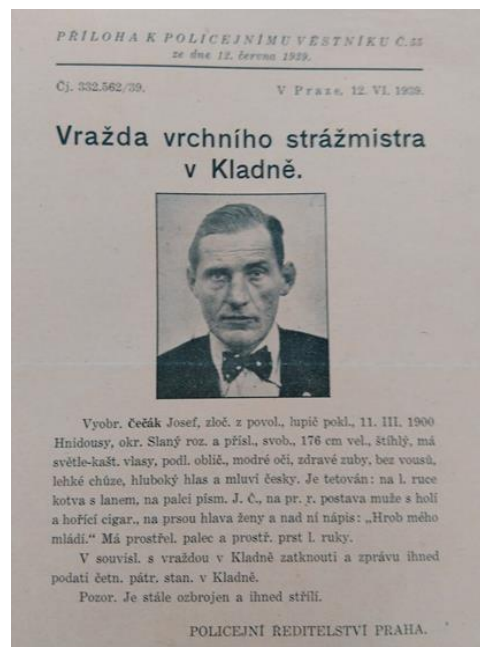
Obrázek 7 - Mrtvý německý policista, vrchní strážmistr říšské pořádkové policie Wilhelm Kniest, ležící na rohu Váňovy a Hruškovy ulice. (Fotografie uložena v Národním archivu ČR)

Obrázek 8 - Německý policista, vrchní strážmistr říšské pořádkové policie Wilhelm Kniest, zastřelený v Kladně Janem Smudkem v noci ze 7. na 8. června (Národní archiv ČR)

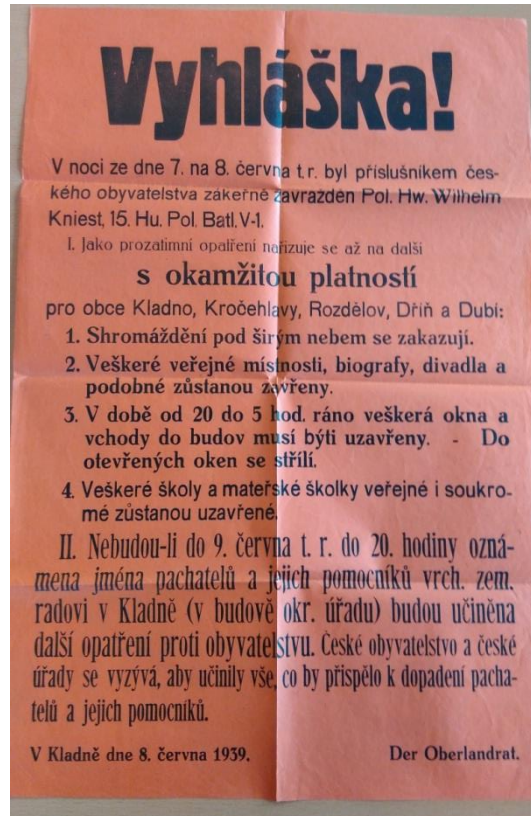

Obrázek 9 - Dne 9. června 1939 byla vypsána odměna ve výši 100 000 korun úřadem Dr. Meusela, vrchního krajského hejtmana, v Kladně za sdělení, která by vedla k vypátrání pachatelů. Současně byla obcím udělena pokuta ve výši 500 000 korun. (Národní archiv ČR)

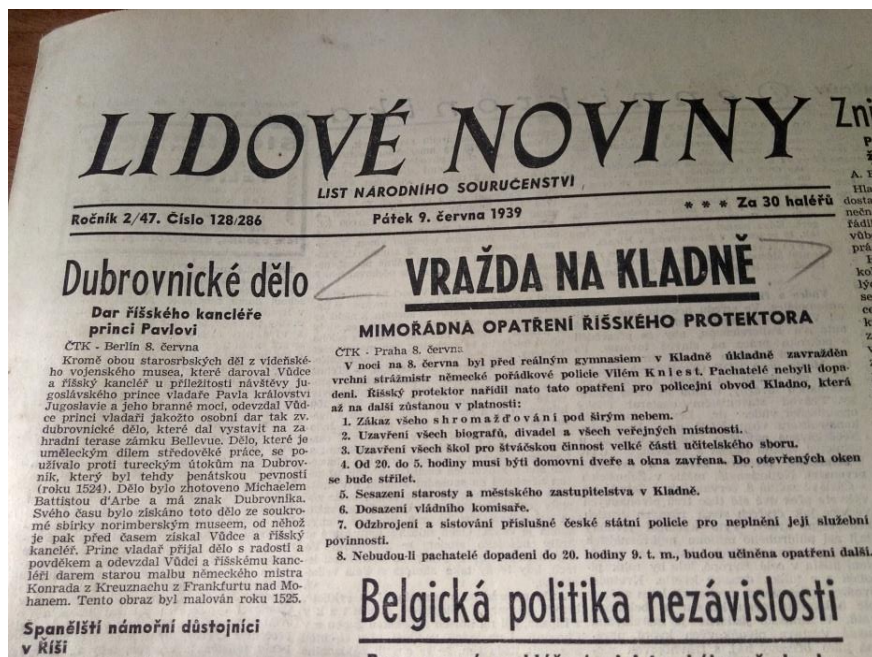

Obrázek 10 - Dne 10. 6. 1939 obdržela četnická stanice zprávu o prvním podezřelém a bylo vyhlášeno pátrání po Josefu Čechákovi. (Národní archiv ČR)

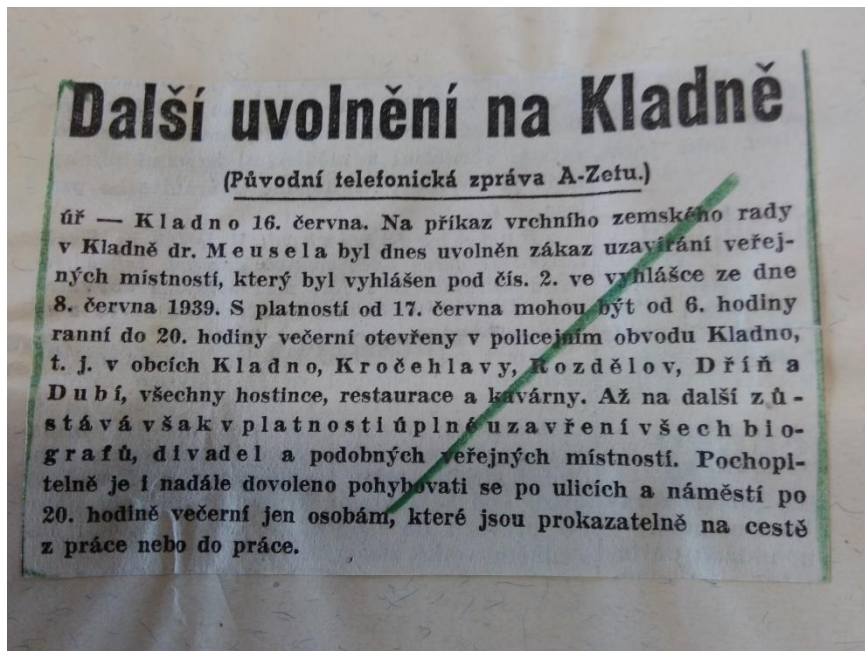
Obrázek 11 - Mimořádné opatření říšského protektora Neuratha. (Národní archiv ČR)

Obrázek 12 - Mimořádné opatření říšského protektora, DR 953 denní tisk, Lidové noviny, pátek 9. června 1939 (Statní okresní archiv Kladno)

Obrázek 13 - Vyhláška oberlandráta Otto Meuzela, uložení pokuty 50 000 říšských marek (Faksimile denního tisku - Státní okresní archiv Kladno)

Obrázek 14 - Ukončení společného pátrání po pachatelích tzv. kladenské vraždy. (Faksimile denního tisku - Národní archiv ČR)

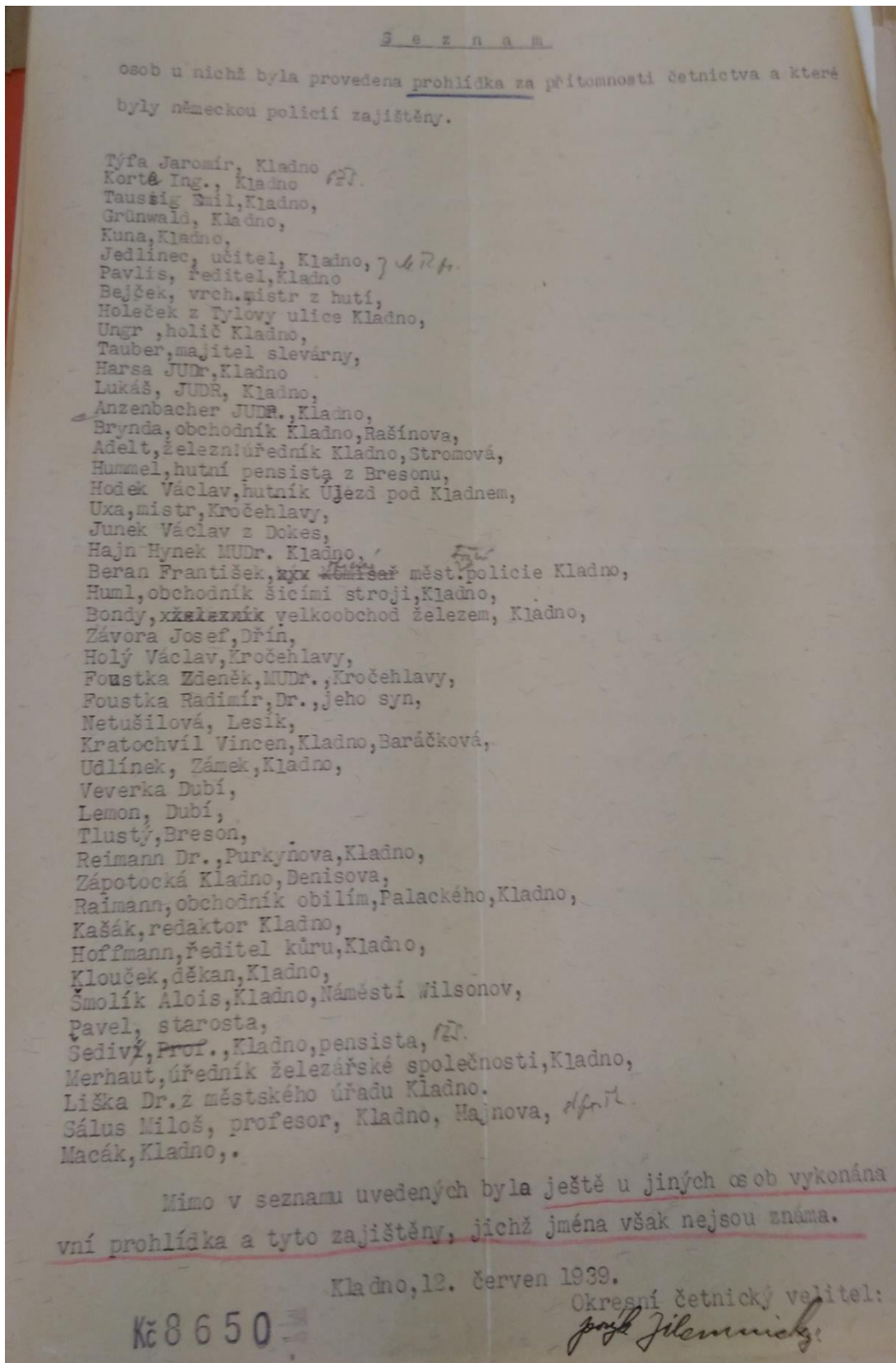

Obrázek 15 - Starosta František Pavel (Foto archiv Sládečkova vlastivědného muzea v Kladně)

Obrázek 16 - K. H. Frank (v bílém letním saku) a gen. von Kamptz v Kladně. Česká státní policie je pokořujícím způsobem odzbrojena, vyměněna, internována a přinucena jít do Prahy pěšky. (Faksimile fotografie archiv Jaroslav Čvančara)

Obrázek 17 - Seznam zatčených obyvatel Kladenska po zastřelení Wilhelma Kniesta 8. června 1939. (Národní archiv ČR)

Německá říše- Protektorát Čechy a Morava.
~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~

Zemské hlavní město Brno.
~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~

J. zn. III-3031/ 22.7.

Výpis

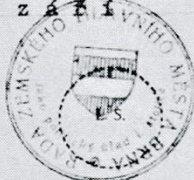
z občanské úmrtní matriky.

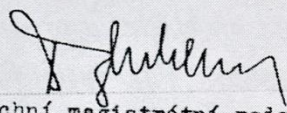
Svazek V. , strana 57 , poř. čís. 112.

Den, měsíc a rok	úmrť	12.6. 1939, ~~dvanaáctého června roku tisíc-~~ <small>(oboznam v slov)</small>	
	pohřbení		16. června 1939
Místo úmrť, číslo domu		Brno, Špilberk	
Místo pohřbení		Zpopelněna v Brně	
Jméno, přímění a povolání zemřelého po případě hodnost manžela nebo otce		František P a v e l, úředník okres.nemoc. pojišťovny v.v., bytem v Kladně, Náměstí Svobody č.1460, nar.dne 19.ledna 1869 v Pouchově, okres Hradec Králové, manž. syn Františka Pavla a Anny, rozené Novotné, přísl.do Kladna, okr.Kladno.	
Z e m ř e l é h o	pohlaví	mužské	mužské
	náboženství	ženské	-----
	stav		bez vyznání
	stáří	rok	70
		měsíc	4
		den	23
způsob smrti		Zlomení lebky, žehar, páne a pravého bérce/s výše pádem	
Poznámka		-----	

Zemské hlavní město B, r n o.
~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~

dne 4. z á ř í 19 39.

 vrchní magistrátní rada.

Sl. č. 68.

Obrázek 18 - Výpis z občanské úmrtní matriky starosty Františka Pavla (foto archiv Sládečkova vlastivědného muzea v Kladně)

Obrázek 19 - Německý smuteční akt na místě činu. (Faksimile fotografie archiv Jaroslava Čvančary)

Obrázek 20 - Převoz pozůstatků zastřeleného policisty do jeho rodného Lipska. V pondělí 12. 6. 1939 bude Wilhelm Kniest pohřben s veškerými poctami. (Faksimile fotografie archiv Jaroslava Čvančary)

ZEMSKÝ ÚŘAD V PRAZE

VÝZVA!

Pátrá se po Janu Smudkovi, který se dne 20. března 1940 dopustil v Domažlicích pokusu vraždy na člena policie a ukrývá se nyní neznámo kde.

Podle dosavadního výsledku šetření dopustil se jmenovaný též vraždy dvou pomocných říšských finančních orgánů, spáchané v Březí dne 23. března 1940.

Jan Smudek jest 25 letý, příslušný do Českých Budějovic, bytem oslzeze v Domažlicích, Máchova ul. 138, svobodný, studující průmyslové školy na Kladně. Jest asi 180 cm vysoký, širokých ramen, vytrvalých licních kostí, světle kaštanových vlasů, rozdělených na levé straně pletinkou; jest silně krátkozraký a přes pravou tvář má vodorovnou stopu po značnějším škrábnutí. Je nyní oděn v šedavý oblek s dlouhými kalhotami a snad má také dlouhý tmavý kabát s vlasem (tak zv. hubertus) a měkký klobouk téže barvy.

Naposledy byl spatřen dne 25. března 1940 v Černíkově v politickém okresu domažlickém.

Všechno občanstvo se důtklivě vyzývá, aby vším způsobem přispělo bezpečnostním orgánům k vypátrání zločince.

Každý jest povinen nejbližší četnické stanici nebo nejbližšímu vládnímu policejnímu úřadu sdělití ihned vše, co může posloužiti k vypátrání a zatčení jmenovaného.

Kdo jmenovanému poskytne úkryt nebo jakoukoli jinou pomoc, nebo zamlčí údaje, sloužící k jeho vypátrání, dopouští se nadržování zločinu a bude podle zákona potrestán co nejpřísněji.

Upozorňuji, že město Domažlice vypsalu odměnu 20.000 K pro každého, kdo přivede bezpečnostní orgány na stopu pachatele.

Pozor! Pachatel jest bezohledný násilník, který proti každému ihned použije střelné zbraně.

Zemský prezident:
BIENERT v. r.

Dne 27. března 1940.

Obrázek 21 - Pátrání po Janu Smudkovi ze dne 27. března 1940. (Národní archiv ČR)

POLICEJNÍ VESTNÍK

Vydává Všeobecná kriminální ústředna u policejního ředitelství v Praze • 3. IV. 1940 • Číslo 23

Důležité.

Pátrání po Janu Smudkovi.

Ve věci pátrání po Janu Smudkovi se upozorňuje, že Jan Smudek má přes pravou tvář 4–5 cm dlouhou, šikmo od licní kosti k ústům vedoucí červenou jizvu. Nejedná se tudíž o nějaké čerstvé škrábnutí. Licní kosti má nápadně, což na uveřejněné podobance není dostatečně patrné. Chodí nachýleně a těžkopádně. Jinak je však rychlým běžcem. Nenosi brýle stále, nýbrž má je v kapse a nasazuje je dle potřeby. Při řeči lze pozorovati, že hlásku „r“ nevyslovuje správně a jasně.

Jan Smudek má u sebe železniční režijní průkazku č. 28.044 pro členy rodiny železničářů, vydanou dne 1. ledna 1939 a platností do 30. června 1940, opravňující k slevněné jízdě ve II. a III. vozové třídě. Průkazka jest ve tmavohnědých kožených deskách, na přední straně desky dole jest sláňové okénko ve tvaru slípky, v němž jsou iniciály ČSD.

Průkazka jest stejného formátu jakou užívají státní zaměstnanci.

Všechni bezpečnostní orgány se důtklivě upozorňují, aby na tuto okolnost pama- tovali při vlakových revizích a vyznamenali též příslušný vlakový železniční personál. Smudek může této legitimace na útěku používat.

VKU Praha.

Obrázek 22 - Pátrání po Janu Smudkovi, Policejní věstník 3. dubna 1940. (Národní archiv ČR)

Obrázek 23 – Článek ČTK o stihání lidí, kteří jakkoliv Smudkovi při jeho útěku napomáhali. Jedním z nich byl jeho dlouhodobý kamarád Ladislav Vojtěch. (Faksimile denního tisku - Státní okresní archiv Kladno)

Obrázek 24 - Vězeňská fotografie Smudkova spolužáka Františka Petra, shledán vinný ze spoluúčasti na zastřelení Wilhelma Kniesta 8. června 1939 v Kladně. Přesto, že svým výstřelem policistovi jen zranil ruku, byl soudem odsouzen a 14. září 1940 popraven v Drážďanech. (Národní archiv ČR)

Obrázek 25 - Dr. Antonín Žlábek a Jan Procházka v úboru terezínských „heftlinků“. Když v lednu a únoru 1940 postihla ON vlna zatýkání, je dne 13. 3. 1940 zatčen Žlábek. O tři dny i Procházka. Podle rozsudku Volksgerichtshofu budou „pro přípravu velezrady a nadržování nepříteli“ odsouzeni k smrti a v Berlíně- Plotzensee 21.4. 1943 popraveni. (Faksimile fotografie archiv Jaroslava Čvančary)

Obrázek 26 - Tábor 3. oddílu junáků z Domažlic na Malé Hraštici v Brdech. Vpravo Jan Smudek s Janem Procházkou, Ladislavem Vojtěchem a Karlem Doubkem (Faksimile fotografie archiv Jaroslava Čvančary)

Obrázek 27 - Václav Waldheger (26.10.1903 v Domažlicích). Bývalý kapitán železničního vojska, sokolský činovník, ředitel městské elektrárny v Domažlicích. Elektrárna s připojenými vodárnami je jedním z úkrytů zbraní, munice a trhavin západočeské ON. Večer 19. 3. 1940 si klatovské gestapo přišlo i pro Waldhegera. Ten volí sebevraždu dotykem panelu vysokého napětí v transformační stanici. (Faksimile fotografie archiv Jaroslava Čvančary)

Obrázek 28 - 26. 3. 1940 je zatčen František Petr, spolužák a spoluúčastník kladenského případu a v pátek 29. 3. 1940 Smudkův kamarád Ladislav Vojtěch (na fotografii). 30. 3. 1940 odsouzen a 4. 4. 1940 popraven. (Faksimile fotografie archiv Jaroslava Čvančary)

Obrázek 29 - Smudkův přítel a skaut Karel Mathes je 4. 4. 1940 zatčen klatovským gestapem. Avšak po převozu do Prahy se mu podaří z auta gestapa uprchnout a s pomocí JUDr. Valenty se bezpečně dostane do zahraničí. (Faksimile fotografie archiv Jaroslava Čvančary)

Obrázek 30 - Jan Procházka. Podle instrukcí plzeňské ON připravoval s domažlickými skaut vyhození muničního vlaku do povětří. Kufr s trhavinami, které obdrželi Jan Procházka s Janem Smudkem, ukryli zatím ve vodárenské šachtě. Dnes víme, že k provedení akce již nedošlo. (Faksimile fotografie archiv Jaroslava Čvančary)

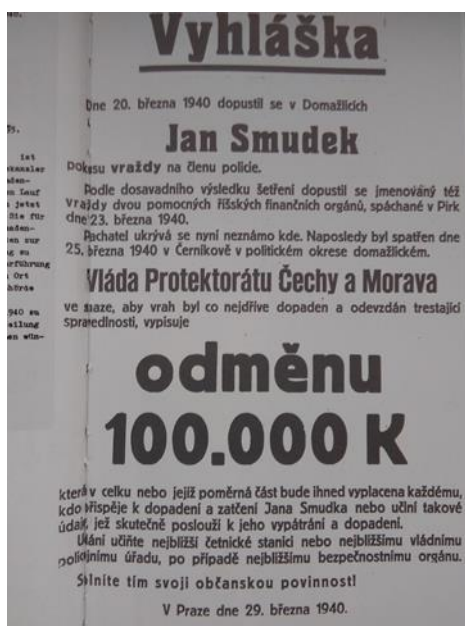
Obrázek 31 - Smudkův rodný dům v Máchově ulici čp. 138 v Domažlicích. Dne 20. 3. 1940 si sem pro Smudka přicházejí tři příslušníci klatovského gestapa. (Faksimile fotografie archiv Jaroslava Čvančary)

Obrázek 32 - SS- Rottenführer Harald Wiesmann (vpravo), včetně personálu venkovské služebny v Benešově, odkud byl přeložen do Kladna. Po terorizování českého obyvatelstva a zvláště po spáchání zločinu v Lidicích získal přezdívku „král Kladna.“ (Faksimile fotografie archiv Jaroslava Čvančary)

Obrázek 33 - JUDr. Valenta. Spolu s štkpt. Morávkem zajišťují Smudkovi pražské úkryty. V sobotu 30. 3. 1940 v 8.05 hodin Smudek odjel z Hlavního nádraží. Přes Veselí na Moravě se dostal na Slovensko, pak následovalo Maďarsko, Jugoslávie a Francie (pro začátek).
(Faksimile fotografie archiv Jaroslava Čvančary)¹⁹⁸

Obrázek 34 – Vyhláška - Vláda protektorátu vypisuje odměnu za dopadení Jana Smudka.
(Národní archiv ČR)

¹⁹⁸ ČVANČARA, Jaroslav. *Někomu život, někomu smrt: československý odboj a nacistická okupační moc 1939-1941*. 1. vyd. Praha: Laguna, 2002. s. 48-50, 126-131. ISBN 80-86274-40-3.

